

Baronoppøret 1258 - 1267

En nettverksanalyse av Simon de Montfort

Bjarne Pedersen

His350 – Masteroppgave i Historie

Abstract

This master's thesis will present social networks from the period of the Second Baron's War in England, dated 1258-1267, focusing on how the baron's leader Simon de Montfort attempted to establish contacts in said networks.

The thesis will portray Montfort's relationship with the separate networks and why these connections were significant at different times throughout the period. The application of a quantitative analysis of the sources will enable a depiction of how alterations in the networks affected the outcomes of the turning points of the conflict.

Several analytical models related to social networks have formerly been applied with the intention of answering the above questions. Mark Granovetter's theory of weak and strong ties have been the focus of this thesis. The following analysis of networks will be a dialogue with previous research on shifts in alliances and networks during the Second Baron's War, and there will be brought into question some of the conclusions of the subject's principal historians, J.R. Maddicott and David Carpenter.

The results show us that, whereas Simon de Montfort had several strong ties to the people within his own network's circuit, he failed at expanding these ties sufficiently enough to influence the outcome in favor of the barons during their conflict with the English king.

Forord

Dette masterprosjektet hadde ikke vært mulig uten de utvalgte jeg ønsker å trekke frem i linjene under.

Først og fremst må jeg takke min veileder Leidulf Melve for kommentarer og veiledning i løpet av hele mastergraden. Jeg må også takke mine medstudenter for kommentering på utkast under seminar.

Jeg vil trekke frem masterseminarene for middelalder jeg deltok på i mars 2018 (Trondheim) og 2019 (Oslo – Nordmarka) som lærerike- og hjelpsomme erfaringer i denne prosessen.

Til slutt skylder jeg en stor takk til min kone Hanna for hennes tålmodighet og støtte under denne perioden.

Skulle det forekomme feil eller mangler i oppgaven er det mitt fulle og hele ansvar.

Figurer, grafer og tabeller er mine egne konstruksjoner. Grafer og tabeller er laget i Excel og Word. Figurene er laget i programmet Xmind (<https://www.xmind.net/>). Figurene er inkludert i appendix.

Bergen, Mai 2019.

Bjarne Pedersen

Innholdsfortegnelse

Abstract	I
Forord	II
1. Innledning	1
1.1 Problemstilling	2
1.2 Kilder	3
1.2.1 Documents of the Baronial Movement of Reform and Rebellion 1258 – 1267.....	3
1.2.2 Brevsamlinger.....	5
1.3 Historiografi og historisk bakgrunn	6
2. Metode	8
2.1 Nettverksanalyse og Nettverksteori.....	8
2.2 Ulike typer nettverksrelasjoner.....	10
2.3 Svake og sterke bånd i nettverk – Mark Granovetter.....	13
2.4 Kvantitativ forskning.....	13
3. Egosentrertnettverksanalyse: Simon de Montfort	14
3.1 Baronoppørets ulike nettverk	14
3.1.1 Det angevinske familienettverket.....	15
3.1.2 Det engelske nettverket.....	15
3.1.3 Det franske nettverket.....	16
3.1.4 Pavenettverket.....	17
3.2 Simon de Montforts nettverk i perioden før baronoppøret	18
3.2.1 Relasjoner med den engelske kongemakten og den engelske geistligheten.....	19
3.2.2 ‘Speciali amicitia fauorabiliores’.....	24
3.2.3 Simon de Montfort og pavenettverket.....	28
3.3 Montfort og reformgruppen – 1258 – 1259	31
3.3.1 Relasjoner til aktører i det engelske nettverket – parlamentet av Oxford 11. juni 1258.....	32
3.3.2 Montforts innflytelse da maktbasisen til kongemakten ble kneblet.....	37
3.3.3 Simon de Montfort og Edvard.....	40
3.4 Bruk av nettverk i møte med motgang 1260 – 1261	44
3.4.1 Rettsaken mot Montfort i 1260.....	45
3.4.2 Relasjonene med Edvard og Rikard de Clare i 1260.....	47
3.4.3 Forbindelsene med det franske nettverket.....	49

4. Tilknytningsnettverk – En komparativ analyse.....	51
4.1 Hvem var tilknyttet aktørene i 1263 – 1265.....	52
4.1.1 Tilknytningsnettverk: Simon de Montfort og Henrik III.....	55
4.1.2 «Oppgjøret av Amiens» – Hvilke aktører deltok ved Amiens i 1264.....	66
4.2 Borgerkrig.....	71
4.2.1 Regjeringssystemet organisert etter slaget ved Lewes Juni-August 1264	73
5. Konklusjon.....	77
Litteraturliste.....	79
Appendix.....	81

1. Innledning

På slagmarken ved Evesham 4. august 1265 lå flere av Englands fremste baroner. En overlegen seier for landets kongemakt hadde knust håpet om et reformert kongedømme. Flere av seierherrene som hadde kjempet i slaget ved Evesham hadde på ulike tidspunkt før 1265 stått side om side med sine landsmenn, og vært en del av en gruppe som hadde sverget en ed på et reformprogram oppført for første gang i *forordningene av Oxford 1258*. Den mest fremtredende aktøren som møtte sitt endelikt ved Evesham var reformgruppens fremste lederskikkelse, Simon de Montfort, jarlen av Leicester. Montfort og hans allierte skal ha møtt sin undergang denne augustdagen med en slik brutalitet at samtidens mennesker skal ha kommentert at Evesham lignet mer et mord enn et slag.¹ Simon de Montforts død markerte i praksis slutten på baronopprøret, som historiker Adrian Jobson har beskrevet som Englands første revolusjon. Jobson i sin bruk av det omstridte revolusjonsbegrepet må forstås i lys av hans argument om at reformforsøket fra 1258 – 67 var mer radikalt i opposisjon mot kongemakten enn hva senere opprør i den engelske middelalderen kom til å være. Baronopprøret representerte et 'grunnleggende' forsøk på å omfordele makt i det engelske statssystemet.² Den gjennomgående trenden i senere opprør mot kongemakten i tiden etter baronopprøret ble mer basert på at kongemaktens motstandere anså det som enklere å avsette den regjerende monarken. Det er et vesentlig poeng at det ikke finnes noen overbevisende kilder på at baronene på noe tidspunkt vurderte å avsette Henrik III. Reformgruppens plan i 1258 var å implementere reform gjennom en limitasjon av kongemakten. Gjennom syv år frem til 1265 og slaget ved Evesham svingte maktpendelen frem og tilbake mellom kongemakten og reformgruppen av 1258 i en konflikt om hvordan landet England skulle administreres og organiseres.

Aktørene involvert i denne intense debatten om hvordan England skulle styres og administreres var idealistiske, men også kompliserte. Det var hele tiden viktig for både Simon

¹ Church, *Henry III*, 83. Denne boken er en kort men fin introduksjon til Henrik III regjeringstid. At det ikke finnes en biografi av Henrik III av samme kvalitet som J.R. Maddicotts biografiske klassiker *Simon de Montfort* (1994) sier vel noe om kongens status hos flere middelalderhistorikere. Overseelsen Av Henrik III kan også forklares av Henriks plassering mellom mer omtalte og populære konger i den angevinske kongerekken (Johan I og Edvard I).

² Jobson, *The First English Revolution*, 171.

de Montfort, som til slutt ledet reformgruppen, og kongemaktens aktører Henrik III og sønnen Edvard, å konstruere allianser både innen- og utenlands, i forsøk på å vippe maktbalansen i deres favør. Det ble raskt åpenbart at reformgruppen måtte stå sammen om de skulle klare å implementere reform på kongedømmet til Henrik III. Private anklager og individuelle ambisjoner skulle imidlertid ha påvirket mange av aktørenes motstridige lojalitet og ble hindringer som gjorde det umulig å gjennomføre reformprogrammet satt ut i livet ved Oxford i 1258.

1.1 Problemstilling

Denne oppgaven vil være en nettverksanalyse på baronoppøret med fokus på Simon de Montfort. Rollen til nettverk har blitt håndtert av den tidligere forskningen, men den har ikke gått i dybden på hvor avgjørende ulike nettverk var eller ikke var under konflikten. Det nye med mitt arbeid er at jeg tilnærmer en nettverksanalyse på temaet for å gi et mer tilfredsstillende svar på betydningen av nettverk under baronoppøret. Betydningen av fungerende nettverk ble viktig for baronoppørets utfall, og jeg vil i denne analysen vise hvordan endringer i nettverk påvirket alle fasene av konflikten. Nettverksforbindelsene til Simon de Montfort før og under baronoppøret blir hovedfokus i denne analysen. Valget av Montfort som studieobjekt ble primært tatt på bakgrunn av hans rolle som leder for reformgruppen. En annen grunn var at kildematerialet gir oss tydelige svar på baronens dyktige nettverksbygging som gjorde ham til den engelske kongemaktens største trussel.

I J. R. Maddicotts bok *Simon de Montfort* (1994) nevnes det at biskopen av Worcester, Walter Cantilupe, utrøstelig sørget over Montforts død etter slaget ved Evesham (1265) frem til sin egen død seks måneder senere.³ Den geistlige dimensjonen til baronens nettverk var av en ekstraordinær karakter sammenlignet med forbindelsene til andre nettverk. Maddicott har beskrevet Simon de Montfort som en aktør med flere vennskap til sin egen samtids største menn, og historikeren skriver at dette var blant det mest bemerkelsesverdige med baronens karriere.⁴ Maddicott beskriver videre at baronen hadde formert en bred sirkel av venner bestående av aktører fra geistligheten, det engelske- og franske aristokratiet, og flere baroner og riddere fra hans lokale følge, hvor han påpeker: «Many of this latter group of knights and

³ Maddicott, *Simon de Montfort*, 342.

⁴ Maddicott, *Simon de Montfort*, 349.

barons were later willing to die with him, in an ultimate gesture of fidelity rare in medieval rebellions».⁵

For geistligheten var Simon de Montfort en mann knyttet til flere religiøse organiseringer – korstog, munkeordener, fransiskanerskolen – og hans egenskaper plasserte ham som en verdslig leder for kirkens interesser. Maddicott argumenterer at Montforts geistlige venner fra og med 1258 og utover formet baronens politiske utsikter, og kirkens vennskap med baronen blir beskrevet som det mest bemerkelsesverdige trekket ved Montforts karriere.⁶ Sammen med Montforts kristne attributter blir baronens nettverksappell basert på hans personlige karisma. En annen historiker med lang fartstid med baronoppørret, David Carpenter, argumenterer for dette da han kommer med sitt synspunkt på baronens nettverk: «Simon was able to attract support through the glamour of his personality, the distribution of patronage and the use of force. (...) Simon could also pick up the webs of existing alliances of kin and service so that his attraction of one family helped to bring others into his circle».⁷

Mitt bidrag til denne debatten vil være en kartleggelse av Simon de Montforts forbindelser med ulike nettverk både før og under baronoppørret. Jeg vil også drøfte hvilke nettverksforbindelser som var viktige til ulike tider under konflikten, og jeg vil gjøre rede for og drøfte nettverksendringer, og hvordan endringene påvirket utfallene til baronoppørrets vendepunkt. Dette har ikke blitt gjort tidligere, hvilket gjør min oppgave til en ny vinkling på arbeidet med baronoppørret.

1.2 Kilder

Jeg har tatt utgangspunkt i forskjellige typer kilder og det neste som følger blir en kort og generell innføring i kildene, samt noen tanker rundt min bruk av kildematerialet.

1.2.1 Documents of the Baronial Movement of Reform and Rebellion 1258 – 1267

⁵ Maddicott, *Simon de Montfort*, 350

⁶ Maddicott, *Simon de Montfort*, 79.

⁷ Carpenter, *Henry III*, 226-227

Kildesamlingen *Documents of the Baronial Movement of Reform and Rebellion 1258 – 1267* (heretter DBM) blir hovedkilden i denne oppgaven. Dokumentene i kildesamlingene er oversatt fra latin til engelsk, og begge versjonen er å finne i boken. Det skal nevnes at alle kildene jeg har arbeidet med i denne teksten er oversatt fra originalspråket til engelsk. Utvalget av dokumenter som er å finne i DBM er plukket ut og hovedsakelig oversatt av R. F. Treharne. Arbeidet med å oversette de gjenværende dokumentene og ferdigstille kildesamlingen ble fullført av professorens tidligere elev I. J. Sanders etter hans død i 1967. Boken inneholder alle de viktigste politiske dokumentene på perioden. Det er dokumenter som viser baronenes forsøk på å legitimere konstitusjonell forandring i det engelske kongedømmet, og de forordningene om juridisk, rettslig og administrativ reform som er kjent for oss er inkludert. Ytringer både fra kongemakten og fra de som ønsket å reformere kongedømmet finnes i dokumenter relatert til periodens rettsaker og meklinger. Samlingen inkluderer også en liten mengde brev, hvorav de fleste er kongebrev, mens noen få er fra pavedømmet. Jeg skulle gjerne hatt tilgang på flere av brevene fra Henrik III, men i skrivende stund er ikke disse oversatt til engelsk. Kildesamlingen er tatt i bruk av flere ledende historikere på temaet, og dermed vurderer jeg kildesamlingen fruktbar for denne oppgaven.

Et av de viktigste dokumentene i samlingen er dokumentet kjent som *Provisio facta apud Oxoniam* (heretter *forordningene av Oxford*).⁸ Fra et kildekritisk utgangspunkt må man være observant på innholdet i forordningene av Oxford. I. J. Sanders informerer at dokumentets innhold er kjent fra tre manuskripter med en referanse til et fjerde, hvor detaljene i innholdet varierer.⁹ Forordningene av Oxford ble senere også bekreftet og forlenget i *Prouisiones Westmonasterii* (*forordningene av Westminster*) i 1259.¹⁰ Det viktigste med forordningene skrevet opp ved Oxford i 1258 var at det satte opp en ny form for regjeringssystem, hvor et rådgivningsapparat ble etablert rundt kongen kjent som rådet av femten og «The Community» som hadde ansvaret med å overse administrasjonen av kongedømmet, og det ble bestemt at tre parlament skulle holdes til faste tider hvert år.

En måte å anvende kildene i DBM for å brukes til å kartlegge nettverk under baronopprøret blir å undersøke kildene som beskriver aktørenes deltakelse i reformgruppen. Jeg vil drøfte

⁸ Treharne & Sanders, *DBM*, 97 – 112.

⁹ Treharne & Sanders, *DBM*, 8.

¹⁰ Treharne & Sanders, *DBM*, 137 – 157.

nettverksbåndene mellom Simon de Montfort og deltakerne i rådet av femten og «The Community», hvor det vil bli etablert hvem som var tilknyttet enten reformgruppen eller kongemakten i 1258. Henvendelser til aktører, og om de var i nettverk med kongemakten eller reformgruppen, kan spores i flere av kildesamlingens dokumenter, hvor enkelte brev/dokumenter lister opp hvem som representerte kongemakten og hvem som representerte reformgruppen under konflikten. Disse dokumentene er datert til ulike tider under baronopprøret, noe som gir meg nødvendig data til å spore nettverksendringer senere i konflikten.

1.2.2 Brevsamlinger

Selv om DBM hovedsakelig er kilden jeg vil bruke som utgangspunkt i mitt arbeid finnes det også andre kilder jeg har tatt stilling til i mine undersøkelser. Dette kildematerialet er brevsamlingene til Robert Grosseteste og Adam Marsh. Dette er kilder som er et resultat av en økende vekst av brevsamlinger siden 1000-tallet. Brevskrivekunsten hadde ved inngangen til 1200-tallet blitt en vitenskap hvor man fulgt utdypende regler – *ars dictaminis*.¹¹ Korrespondansen til både Grosseteste og Marsh ble samlet inn og redigert for et bestemt publikum: geistligheten. Sammen med brev adressert deres geistlige brødre finnes det også korrespondanse til den verdslige sfære. De var i kontakt med både kongemakt og adelsstand, og biskopene kunne ha viktige stillinger innenfor hoffet. Adam Marsh var for eksempel skriftefar til Dronning Eleanor av England. Geistlige aktører tok imot skriftemål og bønn fra kongemakten og dets hushold, og opererte også som personlige rådgivere og var en viktig del av politikken, spesielt i deres roller i det administrative. Vender man et kildekritisk blikk på korrespondansen til Grosseteste og Marsh blir det viktig å være innforstått med enkelte moment. Slike innsamlinger kan på lik linje med religiøse motiver ha blitt compilert av politiske årsaker. Dette kunne være nyttige modeller for brevskrivningskunst som innsamlerne kunne bruke i sine egne konflikter med både geistligheten og verdsligheten.

Både Robert Grosseteste og Adam Marsh var ledende figurer i Englands geistlighet på 1200-tallet, og begge to skal ha vært nært knyttet til en av de viktigste aktørene både under baronopprøret og i denne teksten: Simon de Montfort. Brevsamlingene blir kilder i denne oppgaven til å si noe om baronens tidlige nettverksbygging. Simon de Montforts dyktighet

¹¹ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, xlv.

som nettverksbygger vil blant annet bli diskutert opp mot en kvantitativ undersøkelse av biskopenes brevsamlinger. Baronens forhold til geistligheten er beskrevet av tidligere forskning, men jeg mener at dette forholdet ikke har blitt undersøkt nøye nok. Jeg vil foreta en kvantitativ undersøkelse av brevsamlingene til Marsh og Grosseteste, noe som ikke tidligere har blitt utført, for å kartlegge hvilke forbindelser som fantes mellom geistligheten og Simon de Montfort tidlig i baronens karriere.

1.3 Historiografi og historisk bakgrunn

I min følgende analyse har det blitt nødvendig å støtte seg på den tradisjonelle historieskrivingen på baronoppørret. Selv om jeg hovedsakelig tar utgangspunkt i et utvalgt kildemateriale vil den tidligere forskningen være til hjelp der kildene ikke strekker til, og ikke minst bidra til oppgavens kontekst. Selv om motivene til aktørene i ulike nettverk under baronoppørret har, til en viss grad, blitt beskrevet tidligere av forskningslitteraturen, er jeg ikke kjent med at noen har metodisk tilnærmet seg baronoppørret med en nettverksanalyse, og det blir følgelig mitt tilskudd til studiet av baronoppørret.

Store deler av den tidligere forskningslitteraturen på baronoppørret er politisk historieskriving, hvor den vanligste formen siden 1970-tallet har vært biografien.¹² Tidligere studier på oppørret har også hatt en tendens til å fokusere på aktørene Henrik III, Edvard (senere Edvard I), dronning Eleanor av England og Simon de Montfort. De vanligste engelske biografiene på engelsk middelalder har tradisjonelt sett vært kongebiografien. Den sentrale biografien fra den tidligere historieskrivingen på baronoppørret er J.R. Maddicotts biografi *Simon de Montfort* (1994), og selv om den er et produkt av den tradisjonelle formen for engelsk historieskriving på middelalder er boken et viktig verk som all senere forskning på perioden ikke kan unngå å ta hensyn til.

Nye emner som kulturhistorie fikk innpass da en ny generasjon av historikere fra og med 1970-tallet ble formet etter en modernitetskritikk, som resultat av to verdenskriger på mindre enn femti år. De gjentakende temaene om «store menn» i fortellinger om krig og statsdannelser ble byttet ut med andre sosiale grupper lite utforsket av historikere fra tidligere

¹² Valente, *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*, 7.

generasjoner. En annen trend har blitt å se baronoppørret fra et lokal- eller regionalhistorisk perspektiv. Lokalhistorie som disiplin eksisterte lenge parallelt med historieskrivingen ved universitetene, men etter andre verdenskrig ble lokalhistorie enda mer profesjonalisert, og sammen med de andre bindestrekshistoriene, sosialhistorie og kulturhistorie, mer fremtredende historieforskning.¹³ Et slikt eksempel er Huw Ridgeways artikkel *Dorset in the period of baronial reform and rebellion, 1258-67* (2013). Denne formen for historieskriving bidrar til å vise oss hvilken rollen mindre geografiske områder spilte under baronoppørret.

En periodisering av baronoppørret har blitt stadfestet av den tidligere forskningen, og den er som følger: I baronoppørrets første periode 1258-1259 er hovedmomentene rettet mot baronenes vellykkede politiske motstand da de å kreve reform av det engelske kongedømmet til Henrik III. Faktorene som er beskrevet som årsakene til utbruddet av baronoppørret var kongemaktens økonomiske problemer og favoriseringen av familien Lusignan. Parlamentet av Oxford har fått status som den viktigste hendelsen i denne fasen, og reformplanen som ved dette parlamentet ble skissert i dokumenter kalt *forordningene av Oxford*¹⁴ krevde omfattende endringer i hvordan statssystemet og landets administrasjon var organisert. Et nytt rådgivningsapparat ble bestemt, hvor aktører fra landets adelsstand og geistlighet ble valgt inn i to rådgivningsgrupper kalt rådet av femten og «the community of the land» (heretter «The Community»). Rådgivningsgruppene fikk ansvaret for å forsøke å implementere reform på det engelske kongedømmet.

Den andre perioden 1260-1263 har blitt kategorisert som perioden da kongemakten slo tilbake og igjen tok deler av makten den måtte gi fra seg til reformgruppen under den første fasen. Momentet som går igjen under denne perioden hos den tidligere forskningen er maktkampen mellom Henrik III og Simon de Montfort. Ved slutten av 1260 hadde baronrådet i økende grad blitt plassert skyggen, og kongemaktens ledende motstandere var blitt fordelt. Selv om forordningene av Oxford på ingen måte var blitt erklært ugyldig, arbeidet Henrik III nå i all hemmelighet for å styrte baronenes reformprogram og ta tilbake kongemakten utøvd før 1258. Henriks suksess på dette tidspunktet må delvis forklares med Simon de Montforts manglende tilstedeværelse i England da han i lys av manglede støtte fra de andre engelske baronene hadde søkt tilflukt i Frankrike. Etter reformprogrammets nedgående kurve, og kongemaktens

¹³ Melve, *Historieskriving fra antikken til i dag*, 204-220.

¹⁴ Engelsk: The Provisions of Oxford.

gjenerobrede posisjon i årene 1260-63 returnerte Montfort til England i april 1263, hvilket markerte et skifte i reformgruppens struktur. Han ble nå den udiskutable lederen for de resterende aktørene i reformgruppen.

Den følgende perioden 1264-1265/1267 karakteriseres som borgerkrigsfasen av baronopprøret. Borgerkrigen ble utløst etter at den franske kongen, Ludvig IX, forsøkte å mekle mellom kongemakten og reformgruppen. Kongens avgjørelse var å støtte Henrik III fullt og helt, hvorpå forordningene og programmet fra 1258 ble erklært ugyldig, som resulterte i at en politisk dialog mellom reformgruppen og kongemakten ble umulig, og voldsmomentet eskalerte.

2. Metode

Da det er kildesamlingen DBM og brevsamlingene til Adam Marsh og Robert Grosseteste som skal undersøkes i denne oppgaven, er det nettverksanalyse som blir den teoretiske metoden jeg vil brukes i undersøkelsen av disse kildene. Det som følger blir en kort innføring i hva som definerer en nettverksteoretisk tilnærming, og generelle trekk med hvordan jeg vil bruke nettverksanalyse vil bli forklart. Jeg vil også komme med mine egne tanker om denne metoden basert på erfaringer fra denne analysen.

2.1 Nettverksanalyse og Nettverksteori

Nettverksanalyse har en lang tradisjon i samfunnsvitenskapen, og den korte definisjonen på en slik analyse er undersøkelser av varige og uformelle sosiale relasjoner mellom mennesker, hvor bånd mellom mennesker, deres form, utstrekning og betydning blir satt i fokus. Ønsker man i en undersøkelse å analysere strukturen i relasjoner mellom aktører vil nettverksanalyse være en naturlig metode å bruke. Nettverk kan illustreres som en spredning av punkter koblet sammen med linjer.¹⁵ Punktene kan være, som i mitt tilfelle, personer, og linjene er forbindelser eller bånd mellom dem. Forbindelsene/båndene jeg vil beskrive i denne oppgaven er ikke statiske, men dynamiske. Man kan si det slik Jeremy Boissevain forklarer i sin bok *Friends of Friends: Networks, Manipulators and Coalitions*: relasjoner/bånd kan bli

¹⁵ Boissevain, *Friends of Friends*, 24.

formert etter et skiftende mønster av maktrelasjoner mellom personer og grupper som forsøker å frigjøre seg fra sosiale eller fysiske begrensninger for å forfølge sine mål.¹⁶ Gjennom nye bånd og forbindelser til nye nettverkskanaler kan aktører rekruttere nødvendig støtte som motvirker mulige rivaler og mobiliserer nye ressurser nødvendig for å nå sine mål. Velger man å anvende en nettverksteori på et historisk arbeid finnes det forskjellige metoder en kan bruke. Nettverksmetoder kan for eksempel fokusere på *dyad* (to aktører og bånd mellom dem), *triad* (tre aktører og bånd mellom dem), eller større systemer (undergrupper av enkeltpersoner, eller hele nettverk). Det metodene har til felles og som kategoriserer et nettverk er naturen av ulike sett aktører og egenskapene til båndene som finnes mellom dem.¹⁷

Jeg har bestemt meg for å anvende to typer nettverksteori på baronoppøret. Den første og viktigste blir en egosentrertnettverksanalyse av lederen for baronene under baronoppøret, Simon de Montfort. En slik nettverksanalyse er en undersøkelse sentrert rundt én aktør (et ego) og et sett av alter (personer) sine forbindelser til egoet, med en måling av mulige bånd fra ego til alter og båndene mellom de forskjellige alter.¹⁸ Et argument for å velge denne typen er at kildematerialet, spesielt brevsamlingene til Robert Grosseteste og Adam Marsh, gjør det mulig å kartlegge Simon de Montfords egosentrerte nettverk. Jeg vil også supplere denne egosentrerte analysen med nettverksteorien som kalles et tilknytningsnettverk. Et tilknytningsnettverk mer konkret oppstår når et sett aktører blir målt med hensyn til deltagelse eller tilknytning til et sett hendelser eller aktiviteter.¹⁹ Hovedkriteriet til et tilknytningsnettverk er at aktørene som undersøkes må være tilknyttet én eller flere hendelser.

Valget av hvilken nettverksanalyse man ønsker å bruke bestemmes av valg av kilder. Det er fra det utvalgte kildematerialet at dataen samles, for å videre brukes i metoden for å si noe om nettverket/ene som skal kartlegges og analyseres. Tilknytningsnettverk er for eksempel en fruktbar metode i denne oppgaven for å spore nettverksendringene under baronoppøret i mitt utvalgte kildemateriale, hvor tilknytningen hos enkelte aktører skiftet fra å være i nettverk med reformgruppen til å være i nettverk med kongemakten. Da jeg velger å blande denne

¹⁶ Boissevain, *Friends of Friends*, 26-27.

¹⁷ Wasserman & Faust, *Social Network Analysis*, 35.

¹⁸ Wasserman & Faust, *Social Network Analysis*, 53.

¹⁹ Wasserman & Faust, *Social Network Analysis*, 40.

tilknytningsteorien med det egosentrerte perspektivet på Simon de Montfort vil analysen få en mer komparativ dimensjon, hvor jeg sammenligner nettverkforbindelsene til reformgruppen og kongemakten i slutfasen av baronopprøret, og styrkeforholdet vil bli satt opp mot situasjonen i starten av baronopprøret for å se omfanget av nettverksendringene.

Om man skal problematisere bruken av nettverksanalyse i arbeidet med kilder og historiske aktører kan den kvalitative analysen være problematisk. Det er tross alt historikeren som kommer med antagelser om hvordan nettverk hører sammen. Min nettverksanalyse er for eksempel et arbeid utført av meg i ettertid og de historiske aktørene i min tekst var ikke bevisste om at de befant seg i de ulike nettverkene. Et annet problem som er en utfordring med nettverksanalyse er mangelen på kilder som gir svar på allmuens rolle i nettverk, en slik kildemangel på allmuen er en utfordring for middelalderstudier generelt, og det er som regel eliten som undersøkes, hvor det også er enklere å spore uformelle sosiale relasjoner mellom aktørene. Valget av hvilken eller hvilke metoder av nettverksanalyse som skal anvendes kan også bli et problem. Mitt arbeid i denne analysen med å anvende forskjellige nettverksteorier på baronopprøret har tidvis vært problematisk. For det første må tilnærmingene samsvare med det utvalgte kildematerialet. En innsamling av data som kan si noe om forbindelsene i nettverk er en utfordring. Nettverksdata i et sosialt nettverk kan samles på forskjellige måter, hvor de vanligste teknikkene kan være intervjuer, spørreskjema, observasjon, arkivmateriale eller eksperimenter.²⁰ Dette er teknikker som blir umulige for meg å bruke i et arbeid på middelalderen, og jeg må finne alternativer. Et eksempel blir å undersøke deltakelse enten i reformgruppen eller kongemakten under baronopprøret ved å se på hvordan de blir omtalt i kildene. En annen utfordring som også kan være en av fordelene med nettverksanalyse er at det finnes flere måter å utføre analysene på. Er man ikke kjent med nettverksanalyse og nettverksteori kan det bli et tidskrevende arbeid å finne teorier anvendelige på et historisk arbeid.

2.2 Ulike typer nettverksrelasjoner

Det finnes flere ulike typer nettverksbånd, og ulike nettverksrelasjoner er konstruert av aktører som i en eller annen sammenheng er avhengig av hverandre av ulike årsaker. Båndene linker aktørene sammen i et nettverk. I noen anledninger var det slektskapsbåndet som var

²⁰ Wasserman & Faust, *Social Network Analysis*, 45.

avgjørende, og i andre tilfeller kunne en venns­kaps­relasjon være viktigst.²¹ Min undersøkelse av ulike bånd og hvordan de påvirket ulike utfall under baronopprøret er en undersøkelse av aktører som kategoriseres som ‘statlige’ aktører: konger, baroner og biskoper. Hvilke bånd var viktigst? Og til hvilke tider var et bånd viktigere enn et annet? Sosiologene John Padgett og Christopher Ansell presenterer ulike typer nettverksrelasjoner i sin artikkel *Robust Action and the Rise of the Medici, 1400-1434*. Jeg har valgt tre bånd som de drøfter i sin artikkel som er mulige å si noe om med utgangspunkt i mine kilder, og disse tre nettverksrelasjonene er: *Slektskapsbånd, økonomiske bånd og venns­kaps­bånd*.

Slektskapsbånd

Nettverk basert på slektskap vil man ikke komme utenom når man undersøker aktører i middelalderen. Slektskapsbånd i denne oppgaven blir viktigst hos Simon de Montfort da han begynte sin nettverkseks­pansjon tidlig i karrieren. Den viktigste dimensjonen til Montforts slektskapsbånd var at det koblet ham til et økonomisk bånd med den engelske kongemakten. Baronens giftermål med søsteren til kongen, og problemene som oppstod relatert til hennes medgift, ble en rød tråd i baronens personlige problemer med Henrik III. Styrken til nettverkene under baronopprøret var i liten grad styrt av slektskapsbånd, da det i større grad var aktørenes politiske mål for reform som linket reformgruppen sammen. Det må poengteres at flere av aktørene i reformgruppen var i slekt med hverandre, men jeg mener likevel at dette ikke var det viktigste nettverksbåndet i perioden (figur 3 – se appendix). For eksempel var det flere aktører med slektskapsbånd til hverandre som stadig befant seg på ulike sider av konflikten. Et tilfelle i 1264 var at jarlen av Hereford, Humphrey de Bohun, befant seg i nettverket til kongemakten, mens hans sønn med samme navn var i nettverk med Simon de Montforts reformgruppe.

Økonomiske bånd

De økonomiske båndene det er mulig å se i mitt utvalgte kildemateriale blir hovedsakelig innsettelsene i de kongelige slottene under baronopprøret. Da reformgruppen satte inn sine egne aktører i slottene kunne de styre distribueringen av kongedømmets ressurser, og de som ble satt inn med dette ansvaret knyttet et økonomisk nettverksbånd med reformgruppen.

²¹ Althoff, *Family, Friends and Followers*, 162.

Økonomiske bånd konstruert gjennom gaveutveksling finnes det overraskende lite av i kildene jeg bruker i denne oppgaven. Gaver kunne bidra til å understøtte relasjoner mellom personer, men slike utvekslinger hadde også en symbolsk verdi. Jeg har bare funnet ett eksempel på gaveutveksling i kildene, og det er i korrespondansen mellom Adam Marsh og Simon de Montfort: «If you considered he should be honoured with a gracious subvention of game, I think it would honour you and would please your devoted servants. I, and Brother Gregory²² with me, beg it should be done»²³ Montfort blir her oppfordret av Marsh til å gi en gave bestående av et måltid. Dette var i forbindelse med forfremmelsen av Rikard Gravesend til dekan i 1253/4. Gravesend tilhørte fransiskanerskolen hvor han hadde vært under Robert Grosseteste, og han skulle senere etterfølge Grosseteste som biskop av Lincoln. Han var sammen med Walter Cantilupe en av de viktigste støttespillerne for baronen under baronopprøret. En slik gave var nok ment å binde aktørene nærmere hverandre, og det var en gave som symboliserte styrken til forholdet mellom Montfort og de geistlige aktørene.

Vennskapsbånd

Et bånd mellom personer i middelalderen det er vanskelig å ta stilling til er vennskapsbåndet. Hva et vennskap omhandler har en helt annen betydning for oss i dag enn for menneskene på 1200-tallet. Det å skille mellom emosjonelle og instrumentale vennskapsbånd er vanskelig da jeg vil argumentere at menneskelige forhold vil inneholde både elementer av affektivitet og fellesinteresser. Det skal poengteres at jeg vil forholde meg til det instrumentelle vennskapsbåndet i min drøfting av vennskap i denne teksten: relasjoner hvor aktører på samme sosiale nivå inngår allianser for å hjelpe hverandre. En teknikk jeg vil bruke for å se på nettverksbånd basert på vennskap er å undersøke begrepsbruken i middelalderbrev. I lys av den åndelige elitens sosiale formering på 1100-tallet ble det skapt et åndelig vennskapsspråk og deres skriftlige nettverk fikk en økende betydning, noe som resulterte i at medlemmer fra geistligheten skapte et fungerende språk for kommunikasjon innenfor deres gruppe.²⁴ Julian Haseldine har utført flere gode arbeid på hva det egentlig innebar å bli

²² Fullt navn: Gregory de Bosellis. Munk ved Leicester klosteret, og var en del av Simon de Montforts hushold i Gascogne 1248-52.

²³ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev 140.

²⁴ Hermanson, *Bærande band*, 62.

henvendt som 'venn' (*amicus*) i middelalderbrev.²⁵ Vennskapsbegrepet jeg refererer til i denne oppgaven vil ikke være et forsøk på å betegne aktørenes mulige affektive følelser til hverandre, men å drøfte hva slike begrep eventuelt kan si om styrkeforholdet mellom aktører koblet sammen i nettverk.

2.3 Svake og sterke bånd i nettverk – Mark Granovetter

I den egosentrerte nettverksanalysen av Simon de Montfort vil jeg komme til å diskutere teorien knyttet til Mark Granovetters tanker om nettverksbånd. Teorien til Granovetter kalles for «styrken til svake bånd», hvor han viser til at den beste måten å anskaffe støtte i et nettverk er å søke etter nye forbindelser til fjernt bekjente og ikke til ens nærmeste (sterke bånd).²⁶ Søker man støtte hos personer utenfor sine innerste kretser (slekt og venner) vil dette tjene som broer til helt andre muligheter og ressurser. Denne teorien er også brukt i tidligere middelalderforskning, hvor Richard Gaskins i sin artikkel «Network Dynamics in Saga and Society» tilpasser metoden til Granovetter i sin undersøkelse om hvordan bruk av strategiske allianser ble konstruert for å ekspandere makt og støtte i nettverk.²⁷ Jeg vil også bruke teorien til Granovetter i undersøkelsen av aktørenes forsøk på å etablere støtte hos personer og institusjoner som befant seg lenger ute i periferien til aktørenes nettverk.

2.4 Kvantitativ forskning

Denne oppgaven vil inneholde flere eksempler på kvantitative arbeidsmåter i form av tabeller, grafer og diagrammer. Det er kildene som bestemmer hvilke arbeidsmåter jeg bruker i denne teksten, og jeg mener mine utvalgte kilder inneholder gode kvantitative egenskaper.

Aktørene under baronopprøret befant seg i allianse enten med reformgruppen som forsøkte å implementere reform i kongedømmet, eller med den engelske kongemakten. I kildesamlingen DBM er det flere tilfeller hvor aktørene blir nevnt i lister som plasserer dem med deltakelse enten i reformgruppen eller kongemakten. Deltakelsen til aktørene endrer seg i løpet av

²⁵ Haseldine, *Friendship, intimacy and Corporate Networking in the Twelfth Century*, 251 – 280. Haseldine, *Understanding the language of amicitia*, 237 – 260.

²⁶ Granovetter, *The Strength of Weak Ties*, (1973).

²⁷ Gaskins, *Network Dynamics in Saga and Society*, 202.

baronopprøret, noe som er synlig i kildene. For å vise omfanget til aktørenes deltakelse i reformprogrammets planlagte administrasjon vil jeg ta utgangspunkt i tabeller. Noen av tabellene vil undersøke variabler som tilknytning, status og deltakelse. Tilknytning vil basere seg på hvor man kan plassere aktørene enten i nettverk med reformgruppen eller kongemakten. Aktørenes sosiale status vil vise hvem de viktigste aktørene var knyttet til i løpet av ulike perioder av baronopprøret. Deltakelsen vil ta utgangspunkt i baronopprørets første fase, og hvem som fikk tildelt roller i gruppene: de utvalgte tjuefire, rådet av femten og «The Community». Disse gruppene ble formert etter parlamentet ved Oxford i 1258, og skulle fungere som den politiske administrasjonen rundt Henrik III da det engelske kongedømmet skulle reformeres. Vi skal komme tilbake til hvor flere av aktørene i denne fasen stod senere i baronopprøret, og deres sosiale status vil vise hvor avgjørende enkelte endringer var for reformgruppen. Jeg vil kategorisere hvilke nettverk aktørene tilhørte, da dette vil vise hvilke aktører fra baronopprørets ulike nettverk som hadde forbindelser til enten kongemakten eller reformgruppen til ulike tider under baronopprøret. Mine kvantitative metoder vil bli kombinert med kvalitativ metode for å gi den kvantitative delen kontekst.

3. Egosentrertnettverksanalyse: Simon de Montfort

Da har vi kommet til hoveddelen av oppgaven, hvor jeg vil utføre en egosentrert nettverksanalyse av Simon de Montfort. Jeg vil ta utgangspunkt i ulike nettverk og diskutere nettverkens størrelse, sammensetning og primærfunksjon. Dette vil gjøre det enklere for meg å analysere det viktigste denne oppgaven vil si noe om senere – nettverksendringer og hvordan de påvirket ulike utfall under baronopprøret. I følgende underkapittel kommer først en innføring i ulike nettverk Simon de Montfort opererte med under baronopprøret.

3.1 Baronopprørets ulike nettverk

Alle nettverkene presentert under er mine egne konstruksjoner og ikke formelle nettverk av uforanderlig karakter. Nettverkene under baronopprøret var dynamiske og mitt mål med denne oppgaven er å vise hvordan Simon de Montforts uformelle nettverkskonstruksjoner påvirket eller ikke påvirket utfallene til baronopprørets forskjellige vendepunkt. Når jeg tar utgangspunkt i en av baronopprørets viktigste aktører, Simon de Montfort, vil jeg drøfte

hvilke relasjoner han hadde til nettverkene jeg har valgt å kalle *det angevinske familienettverket, det engelske nettverket, og det franske nettverket og pavenettverket*.

3.1.1 Det angevinske familienettverket

Det angevinske familienettverket ble Simon de Montfort en del av da han opprettet en slektskapsrelasjon til den engelske kongemakten ved å gifte seg med kongens søster Eleanor i 1238. Giftermålet plasserte Simon de Montfort i en særegen posisjon som ga ham en helt annen status og innflytelse ved det kongelige hoffet. Giftermålet med Eleanor skaffet baronen et større maktgrunnlag enn flere andre baroner, noe som blir bekreftet da kongens bror Rikard av Cornwall og andre baroner protestert mot giftermålet, da de mente at hun var bortkastet på baronen.²⁸ Noe usedvanlig var det at søsteren til kongen, en ressurs han hadde til rådighet i fremtidige forhandlinger med andre stormakter, ble giftet bort til en 'alminnelig' engelsk magnat som skyldte alt han allerede hadde til den kongelige tjeneste. Slektskapsrelasjonene til det angevinske familienettverket strakk seg over landegrensene, hvorav et eksempel er det angevinske familienettverkets koblinger til *det franske nettverket*. Dronningen av England, Eleanor av Provence, var av den innflytelsesrike slekten Savoy, og før hennes eget giftermål med Henrik III hadde hennes storesøster, Margrete av Provence, inngått et giftermål med den franske kongen, Ludvig IX.

3.1.2 Det engelske nettverket

Jeg velger å kalle nettverket bestående av Englands adel og geistlighet for *det engelske nettverket*. De fleste aktørene i dette nettverket var baroner (og flere av dem var jarler) og biskoper, men også aktører av lavere rank, som riddere og munkene. Flere av disse personene kom sammen i reformgruppen med ansvaret for å reformere kongedømmet til Henrik III i 1258. Aktørene jeg vil fokusere mest på er de som ble plassert i rådet av femten og «The Community» etter parlamentet av Oxford i 1258. Den viktigste integrative faktoren til dette nettverket var ikke slektskap men et felles mål for reform. Aktørenes tilknytning og lojalitet gikk på rundgang mellom Henrik III, Montfort og Edvard, og hva deres mulige motiver for å alliere seg med de tre aktørene under baronopprøret vil bli drøftet i denne teksten.

²⁸ Maddicott, *Simon de Montfort*, 21 – 22.

Det fantes noen baroner kalt «marcher lords» som kan defineres som en egen nettverkssone i det engelske nettverket. En «marcher lord» var en engelsk adelsmann stasjonært langs den walisiske grenseregionen. Deres hovedoppgave var å forsvare det engelske kongerike mot angrep fra deres naboer i Wales. Prins Edvard kom til å etablere viktige forbindelser med flere av disse baronene da han fikk egne interesser ved de Walisiske grenseområdene. Baronene som tilhørte nettverket var blant annet Roger Clifford, Hamo Lestrage, John de Vaux og Roger Mortimer. Den viktigste «marcher lord» aktøren etter politiske- og økonomiske forutsetninger var jarlen av Gloucester, Rikard de Clare, og senere hans sønn Gilbert de Clare. Flere av disse aktørene var tidvis tilknyttet Henrik III eller Simon de Montfort under baronopprøret, men basert på deres økonomiske bånd og geografiske nærhet også, som nevnt over, en egen sone. En fellesfaktor for flere «marcher lords» i denne perioden var at de var unge 'voldelige' menn formert i en egen gruppe plassert i periferien.

3.1.3 Det franske nettverket

Noen av de viktigste nettverksforbindelsene Simon de Montfort hadde under baronopprøret var det jeg identifiserer som *det franske nettverket*. Baronens tilknytning til dette nettverk var først og fremst basert på en nasjonal dimensjon. Simon de Montfort var opprinnelig fransk, og kom fra en av de mest respekterte aristokratiske familiene i Nord-Frankrike.²⁹ Baronens oppvekst i det franske aristokratiet ga ham en helt annen status enn flere av de andre engelske baronene da han hadde et større omfang av kontakter i Frankrike enn hans likemenn i reformgruppen. Simon de Montforts rolle i diplomatiet mellom England og Frankrike under 1240- og 1250-tallet koblet baronen enda sterkere til det franske nettverket. Hovedmotivet til Henrik III med å inkludere Simon de Montfort i det angevinske familienettverket mener jeg var at sistnevnte hadde flere nettverksforbindelser i Frankrike. Montforts kontakter i Frankrike kunne hjelpe den engelske kongemakten til å rekruttere materiell støtte fra de franske provinsene, som kunne hjelpe den engelske kongen å vinne tilbake de tapte angevinske landområdene på kontinentet, og jeg anser dette som en del av planen til Henrik III da han favoriserte Simon de Montfort i 1240-årene.

Aktørene i dette nettverket bestod av franske hertuger, fransk geistlighet og ikke minst aktører fra den franske kongemakten. En link til dette nettverket var viktig da det kunne gi Simon de

²⁹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 1.

Montfort ulike former for støtte. Franske hertuger kunne gi nødvendig materiell støtte i form av leiesoldater skulle det behøves (en form for støtte den engelske kongemakten benyttet seg mer av enn reformgruppen under konflikten). Forbindelsene mellom Montfort og den franske geistligheten var, i likhet med den engelske, viktige i forskjellige konfliktløsninger, hvor geistlige aktører hadde rollen som meklere. Geistlighetens tilgang på den franske kongemakten og dere innflytelse på Ludvig IX skal heller ikke undervurderes. Ludvig IX skulle selv spille en avgjørende rolle under baronopprøret, hovedsakelig som mekler i flere konfliktløsninger mellom Simon de Montfort og Henrik III.

3.1.4 Pavenettverket

Pavenettverket bestod hovedsakelig av pavedømmet og den pavelige kurie. Både Henrik III og reformgruppen forsøkte å legitimere sin sak under konflikten på åndelig grunnlag fra pavemakten. Henrik III hadde et problematisk forhold med pavedømmet i tiden før baronopprøret, da kongen hadde et ønske om å anskaffe kongeriket av Sicilia til sin yngste sønn, Edmund. Han aksepterte pavedømmets tilbud om kongedømmet i 1254 og måtte betale paven 135,000 mark og sende en hærstyrke til Sicilia for å invadere kongeriket.³⁰ Dette bandt Henrik III og pavenettverket sammen i et økonomisk bånd. Skulle den engelske kongen imidlertid mislykkes i pavens kriterier risikerte han å bli ekskommunisert. Selv om den engelske kongen mislyktes med prosjektet unngikk han å bli bannlyst, men problemene med pavedømmet best kjent som den 'sicilianske affæren' var en innvirkende årsak til utbruddet av baronopprøret i 1258, hvor de økonomiske problemene til Henrik III var et av reformgruppens argumenter for hvorfor det behøvdes en omfattende reform. Da kongemakten under baronopprøret igjen forsøkte å etablere nettverksforbindelser med pavenettverket ble det av en mer vellykket karakter enn den 'sicilianske affære'. Simon de Montfort og reformgruppens inklusjon av geistlige aktører i reformprogrammet kan forklares med et ønske om å opprette forbindelser med pavedømmet som kunne hjelpe dem å legitimere reformen da Henrik III aktivt forsøkte å undergrave hele reformforsøket. Pavenettverkets forbindelser under baronopprøret skulle hovedsakelig skape endringer i aktørenes forbindelser til andre nettverk.

³⁰ Carpenter, *The Reign of Henry III*, 184.

3.2 Simon de Montforts nettverk i perioden før baronopprøret

Dette underkapittelet vil fokusere på aktøren Simon de Montfort og hans nettverksbygging før baronopprøret. Det blir nødvendig å undersøke baronen gjennom en egosentrert nettverksanalyse på grunn av hans fremtredelse som reformgruppens leder fra og med 1263. Simon de Montfort hadde vært en av de mektigste og viktigste baronene helt fra starten og hadde *sterke bånd* til flere av aktørene i det engelske nettverket i 1258 (figur 4 – se appendix). Når jeg her snakker om *sterke bånd* blir det i lys av nettverksteorien til Mark Granovetter, hvor *sterke bånd* kategoriserer aktører man kunne forvente å få støtte fra, som familie og venner. Motsetningen er *svake bånd*, hvor det blir opprettet nettverksforbindelser til aktører man ikke kunne forvente å få støtte fra i utgangspunktet. Om slike relasjoner ble konstruert med suksess ville det komme til å styrke en aktørs egeninteresser og mulige mål. Jeg baserer ‘vennskap’-relasjonene vist i figur 4 på at aktørene alle hadde vært i samarbeid med Simon de Montfort ved tidligere anledninger forut 1258, og flere av dem kom til å stå side om side med baronen helt frem til hans død ved Evesham i 1265.

Den tidligere forskningslitteraturen er enig i at Simon de Montfort ble lederen for den resterende baronkoalisjonen som i 1263 fortsatt krevde at reformprogrammet måtte revideres og fullføres. Hvilke motiv lå bak den resterende reformgruppens valg om å samle seg rundt jarlen av Leicester i denne kritiske fasen av baronopprøret? Et argument man finner i deler av den tidligere forskningslitteraturen er at baronene kan ha sett for seg en mer voldelig konfrontasjon med kongemakten i deres kamp om å implementere et reformprogram de mente Henrik III på dette tidspunktet forsøkte å undergrave. Sett fra det ståstedet blir valget av Simon de Montfort som leder naturlig i sammenheng med baronens rykte som en erfaren krigs.³¹ Dette ryktet er omdiskutert og jeg stiller meg kritisk til at det var en avgjørende årsak til å løfte frem Montfort som leder av den resterende reformgruppen. Jeg vil heller argumentere at den største årsaken til Simon de Montforts entré som reformgruppens fremste leder var hans dyktighet til å bygge nettverk. Hans vev av kontakter knyttet til forskjellige sosiale grupper gjorde ham til reformprogrammets viktigste forkjemper og den engelske kongemaktens største trussel. En aktør som begynte baronopprøret som en av flere i et kollektiv med sine meninger og klager mot Henrik III fremstod i 1263 som en nasjonal leder.

³¹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 109, 223.

Han ble noe ukritisk fremstilt av sine sympatisører slik: «He is Simon de Montfort (...) he loves right and hates wrong.»³²

3.2.1 Relasjoner med den engelske kongemakten og den engelske geistligheten

Simon de Montfort hadde arvet jarledømmet av Leicester i 1231 og det ble tidlig nødvendig å bygge nettverk for å etablere seg på den politiske arenaen i England. Syv år etter sin ankomst ble Simon de Montfort en del av det angevinske familienettverket da han giftet seg med kongens søster, Eleanor.³³ Giftermålet sementerte Simon de Montforts posisjon hos Henrik III og relasjonene med den engelske kongemakten ble knyttet sterkere sammen. Et slektskapsbånd hadde blitt konstruert mellom Henrik III og Simon de Montfort. Hvorfor valgte Henrik III å gifte bort søsteren til Simon de Montfort? En av årsaken til å alliere seg med Simon de Montfort i utgangspunktet kan forklares med hans status i Frankrike. Han var opprinnelig fransk og hadde flere kontakter på kontinentet som kunne hjelpe den engelske kongen. Baronene steg i favør hos den engelske kongen i løpet av 1230-årene, og dette resulterte i det strategiske giftermålet med Eleanor de Montfort.

Simon de Montforts franske bakgrunn ga Henrik III en ideell aktør å sende på oppdrag til Frankrike som diplomat. Simon de Montfort var fra en tradisjonell og velkjent aristokratisk slekt og hadde dermed lettere tilgang til Frankrikes elite. Baronens kontakter var noe Henrik III var avhengig av da en fredsavtale med Frankrike begynte å bli nødvendig etter flere mislykkede krigstog mot Frankrike på 1240-tallet. Kongen kan ha sett Montforts forbindelser som viktige for den engelske kongemakten, som forbindelser han kunne bruke i fremtidige planer om å gjenvinne tapte angevinske landområder i Frankrike. Hvilke fordeler kunne rollen som diplomat gi Simon de Montfort? Et argument fra J.R. Maddicott er at Montfort selv var bevisst på hvilke fordeler denne rollen ville gi ham personlig. For å gi et eksempel ble Montfort autorisert av Henrik III til å motta deler av sin franske arv som Ludvig IX måtte se seg villig til å avstå.³⁴ Et forsøk på innflytelse hos den franske kongemakten i spørsmål om landområder på det franske kontinent blir enklere å forstå fra både Henrik og Simon de

³² Wright, Coss (ed.), *The Political Songs of England*, 61.

³³ Maddicott, *Simon de Montfort*, 21-22.

³⁴ Arven Montfort hadde i tankene var nok landområdene hans tidligere forfedre hadde vært i eiendom av: Områder i Toulouse, delfylke av Beziers, fylke og byen Evreux og forskjellige områder i Normandie.

Montforts perspektiv når det legges frem at det i 1257-58 var den franske adelen, og ikke den franske kongemakten, som var de største motstanderne av den engelske restaureringen av tidligere angevinske landområder i Frankrike.³⁵ Basert på dette hadde både Henrik III og Simon de Montfort et håp om å gjenvinne det som tidligere var tapt.

En viktig faktor som må drøftes var Simon de Montforts økonomiske bånd til det angevinske familienettverket. Jarledømmet av Leicester gjorde Montfort til blant annet en av de mer etablerte baronene fra et økonomisk perspektiv. Den økonomiske profitten skulle derimot øke betraktelig da baronen giftet seg med Eleanor. Hun var fra før av enke til den veldig rike adelsmannen William Marshal (jarl av Pembroke), og medgiften fra dette tidligere ekteskapet skulle ifølge loven gi Eleanor en tredjedel av landområdene til hennes avdøde ektemann.³⁶ Uenigheter over medgiften fra Eleanors første giftermål skapte en konflikt mellom ekteparet Montfort og Henrik III, og det var et økonomisk bånd som stadig skapte problemer mellom dem under baronopprøret.

Da Simon de Montfort ble en del av det angevinske familienettverket hjalp det ham å posisjonere seg som en av de største og viktigste baronene i det engelske nettverket. Det endret fullstendig på hans politiske og økonomiske status i landet, men en like viktig nettverkskonstruksjon tidlig i baronens karriere var hans relasjoner til den engelske geistligheten. Brevsamlingene til Robert Grosseteste og Adam Marsh er kilder som gir oss et lite innblikk i hvilke geistlige aktører som tilhørte Simon de Montforts 'vennskaps'-krets. Både Grosseteste og Marsh var to av samtidens mest respekterte kirkefedre, og ble viktige personer for Simon de Montfort da han skulle ekspandere sine nettverk.

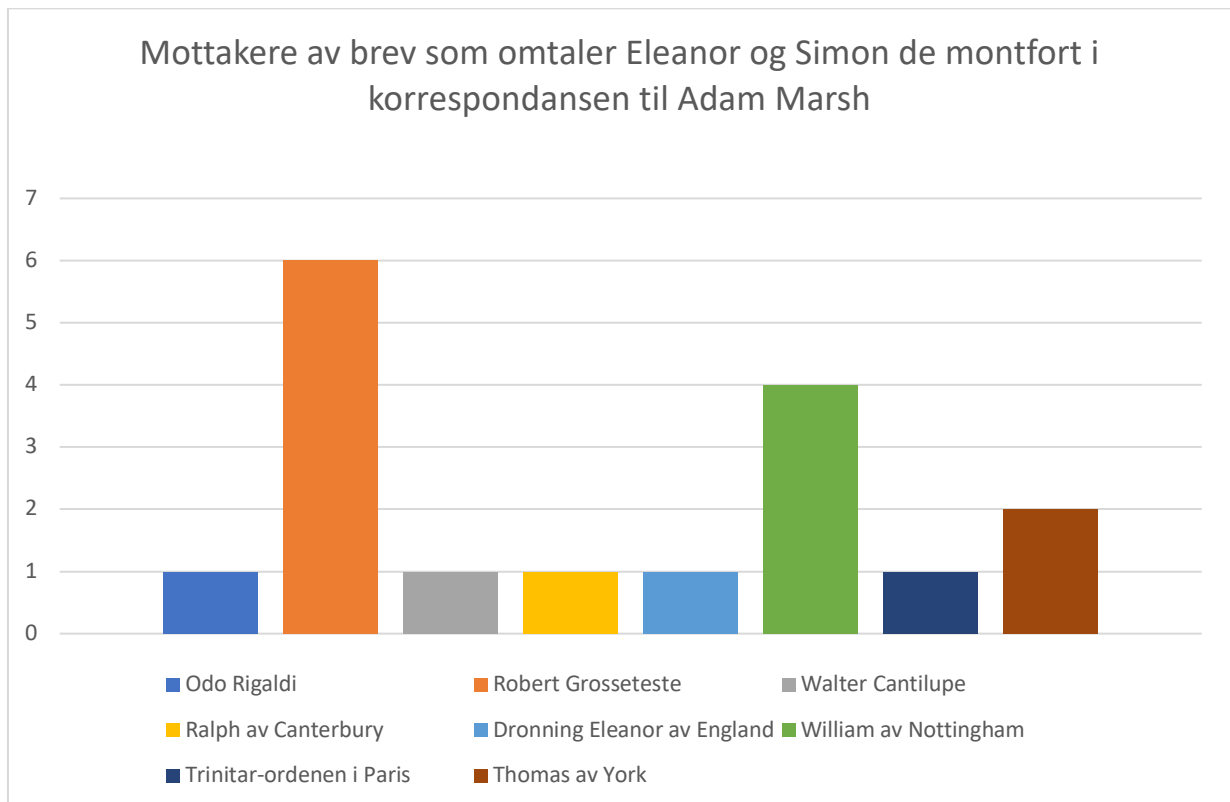
I min undersøkelse av brevsamlingene til både Grosseteste og Marsh har jeg klart å identifisere flere aktører som var tilknyttet Simon de Montforts geistlige nettverk. Hvem disse var har jeg lagt frem i den første grafen under. Her har jeg undersøkt mottakere av brev som omtaler enten Eleanor eller Simon de Montfort i korrespondansen til Adam Marsh.³⁷ Det som

³⁵ Maddicott, *Simon de Montfort*, 141.

³⁶ Maddicott, *Simon de Montfort*, 49. William Marshal må ikke forveksles med sin far med samme navn. Faren (William Marshal, 1147-1219) har blitt selve symbolet på en ridder i middelalderen. Han tjente under fem engelske konger, hvor den første var Henrik II og den siste var en ung Henrik III.

³⁷ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev: (SM) 6, 18, 25, 30, 34, 71, 97, 191, 205, 214, 225, (EM) 47, 60, 151, 170, (brev hvor begge er omtalt) 186, 224.

er innlysende er at flertallet (kun med unntak av dronning Eleanor) var fra geistligheten. Årsaken til at flertallet av brevene er skrevet til geistlige aktører er at disse brevsamlingene i stor grad var rettet mot et teologisk publikum, men en kan også si at omtalelsene av Simon de Montfort bidro til å inkludere og å holde baronen i geistlighetens bevissthet. Et funn i omtalelsen av familien Montfort i korrespondansen til Marsh er at de omtales flest ganger i brev sendt til Grosseteste, ikke overraskende med tanke på at dette var to aktører med *sterke bånd* til Simon de Montfort. Statusen til Simon de Montfort som en viktig forbindelse for Adam Marsh kan også belyses ved at Robert Grosseteste (58) og William av Nottingham (36), provinsiell minister av fransiskanerordenen i England, var de eneste som mottok flere brev enn familien Montfort i brevsamlingen til Marsh.³⁸

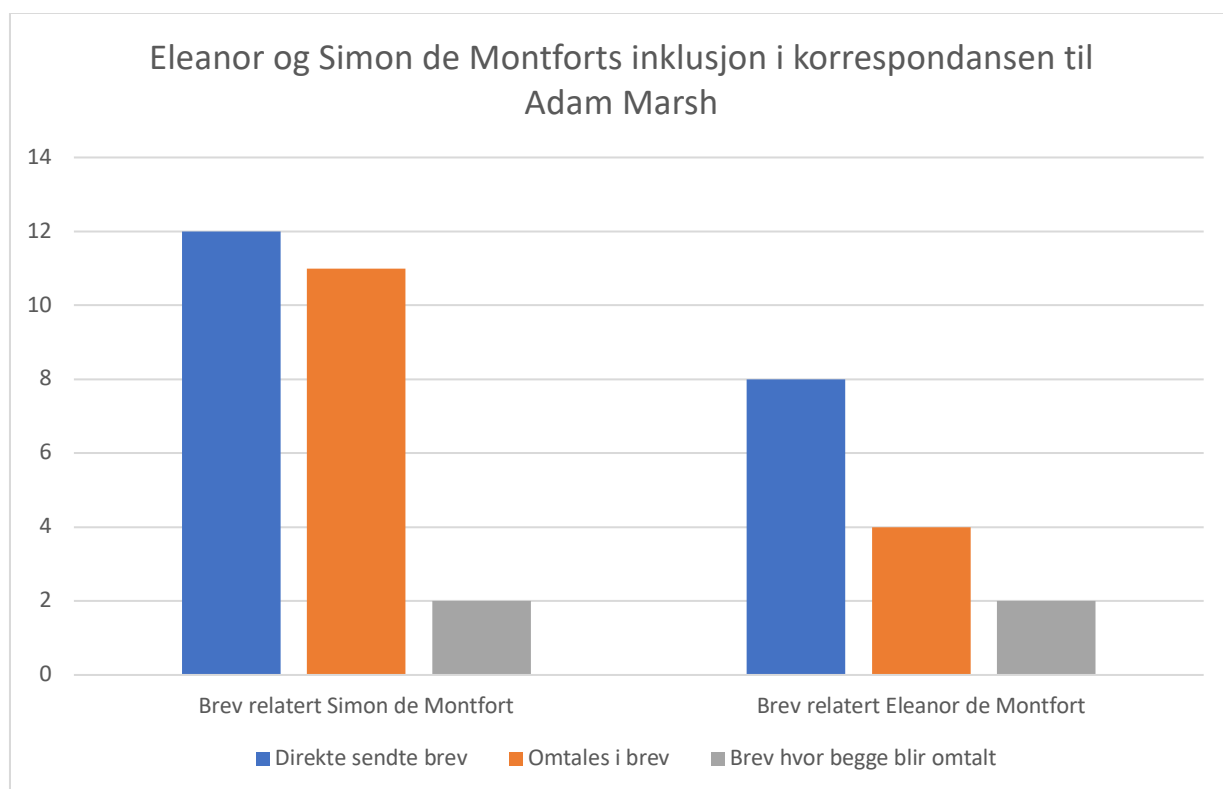

I den neste grafen ser vi hvor mange brev som i tillegg ble sendt til ekteparet fra Adam Marsh direkte.³⁹ Her er det en stor forskjell sammenlignet med brevsamlingen til Robert Grosseteste. I korrespondansen til Robert Grosseteste er bare to brev adressert Simon de Montfort og bare

³⁸ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev: (RG) 9 – 57, 59 – 69. (WN) 168 – 188, 190 – 192, 195 – 208, 211.

³⁹ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev: (SM) 133 – 144, (EM) 155 – 162.

ett omtaler ham. Dette kan være av ulike årsaker, hvorav et eksempel kan være at brevsamlingene hadde forskjellige formål. Grosseteste skrev nok langt flere brev til Simon de Montfort enn hva som er tilgjengelig for oss i dag, og det begrensende omfanget brev skrevet til baronen kan være en indikator på at brevsamlingen til Grosseteste i større grad var beregnet for et teologisk publikum. Disse brevene var ikke private eller konfidensielle, og de ble samlet inn med hensikten om senere bevaring. De ble også sirkulert til flere enn de navngitte mottakerne og brev ble ofte vurdert grundig før de ble inkludert i brevsamlinger.⁴⁰ En slik innsamling kunne forfatteren selv stå for, men like vanlig var det at brevene ble samlet inn og organisert av personer med tilknytning til brevskriveren. Julian Haseldine kategoriserer brevsamlinger fra middelalderen som selektive avsenderarkiv.⁴¹ Dette er en beskrivelse som passer fint til brevsamlingene til Grosseteste og Marsh, da jeg bare har tilgang på deres avsendte brev i korrespondansen med Simon de Montfort, og ingen fra Montfort adressert til dem.

⁴⁰ Haseldine, *Friendship, intimacy and Corporate Networking in the Twelfth Century*, 256.

⁴¹ Haseldine, *Friendship, intimacy and Corporate Networking in the Twelfth Century*, 256.

Det finnes en nettverksteori av Jeremy Boissevain som kalles *venner-av-venner*, som baseres på tanken at aktører i et nettverk også er i kontakt med andre personer enn egoet i et egosentrerte nettverk. Dette er personer egoet ikke kjenner, men som han kan komme i kontakt med via medlemmene som inngår i ens første nettverkssone.⁴² Linker etablert fra og til slike soner kan operere som potensielle kommunikasjonskanaler og etablere viktig støtte fra nye aktører som geografisk befinner seg langt unna en selv (figur 5 – se appendix).

Anvender man denne teorien på Simon de Montforts geistlige nettverk ser man hvordan han brukte dette nettverket til å opprette nye forbindelser, da spesielt i Frankrike og hos den franske kongemakten. I korrespondansen til Adam Marsh ser man en forbindelse Montfort kom til å støtte seg på under baronoppøret. Brevet fra Marsh i dette tilfellet er adressert til erkebiskopen av Rouen, Odo Rigaldi.⁴³ Han var i likhet med Adam Marsh tilknyttet fransiskanerorden og hadde blitt valgt som erkebiskop av Rouen etter ønske fra den franske kongen.⁴⁴ Det finnes ingen datering på når brevet skal ha blitt skrevet, men det må ha vært etter 1248, da dette var året Rigaldi gikk inn i vervet som erkebiskop av Rouen, med tanke på at Marsh henvender seg til ham som erkebiskop. Det er i brevets siste avsnitt at en kobling mellom Montfort og Rigaldi blir synlig: «I could wish that the noble earl of Leicester, who is very devoted to your highness in Christ, as I know to be true, might be admitted to your intimate company and in the Author of holiness be helped by your holy prayers.»⁴⁵ Simon de Montfort kunne bruke aktører som Adam Marsh til å skaffe seg mer innflytelse hos det franske nettverket for å etablere den samme støtten der som han fikk fra flere av kirkens menn i England, og det kunne hjelpe baronen videre med å komme nærmere Ludvig IX.

Om man ser dette fra et annet nettverksanalytisk perspektiv kan man anvende Mark Granovetter sine tanker om «Styrken til svake bånd». Mitt argument er at Ludvig IX må ses som en nettverksrelasjon lenger ute i periferien, og Simon de Montfort skulle ikke i utgangspunktet forvente støtte hos den franske kongen uten overbevisning. Baronens relasjon til den franske kongen er, slik jeg oppfatter det, et eksempel på et *svakt bånd*, basert på at adelsmannen Simon de Montfort på ingen måte er likestilt med kongene Henrik III og Ludvig

⁴² Boissevain, *Friends of Friends*, 24.

⁴³ Kjent også under navnet *Eudes Rigaud*.

⁴⁴ Maddicott, *Simon de Montfort*, 82.

⁴⁵ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev 6.

IX i et middelalderhierarki. Båndet Montfort forsøker å skape med Ludvig IX er av vertikal art. Båndet mellom Henrik III og Ludvig IX derimot blir av en horisontal art, men det betydde imidlertid ikke at båndet mellom Henrik og Ludvig nødvendigvis var av den sterke sorten. Bånd/relasjoner i et nettverk kan ha ulik styrke, hvor Montforts bånd med Ludvig IX for eksempel blir en løsere relasjon enn relasjonen med biskopen av Worcester, Walter Cantilupe, en av de mest lojale støttespillerne til Montfort i løpet av baronoppøret. Jeg vil også argumentere at relasjonen mellom Henrik III og Simon de Montfort var et sterkere bånd. De hadde et sterkt bånd på grunnlag av deres slektskapsrelasjon, og at begge befant seg oftere i samme omgangskretser enn med Ludvig IX. Henrik III og Simon de Montfort hadde tilbragt mye mer tid med hverandre enn det noen av dem hadde med Ludvig IX, som for øvrig var konge i et annet land. Det å søke etter ulike typer støtte ble viktig for et fungerende nettverk, og om Simon de Montfort skulle lykkes i å opprette relasjoner til det franske nettverket kom det til å gi ham og reformgruppen gode muligheter til å nå sine mål i konflikten med Henrik III.

3.2.2 'Speciali amicitia fauorabiliores'

Jeg har argumentert at Simon de Montforts viktigste relasjoner i det engelske nettverket var hos de geistlige, og det er flere bevis som bygger opp om dette da man ser støtten han fikk fra denne gruppen i perioden før og under baronoppøret. Disse aktørenes lære og rådgivning skulle forme baronens politiske utsikter i perioden 1258 – 1265. Den viktigste forbindelsen baronen fikk med geistligheten i England ble opprettet da Simon de Montfort fikk rettighetene til jarledømmet av Leicester. Her var Robert Grosseteste erkedekan før han i 1235 ble biskop av Lincoln, hvilket han skulle forbli frem til sin død i 1253.⁴⁶ Det var han som introduserte Montfort for Adam Marsh, betrakter vi deres tilknytning til hverandre. Gjennom Simon de Montforts 'vennskap' med disse kirkefedrene kom han i direkte og indirekte kontakt med flere fra geistligheten.

Aktøren som ble en av de viktigste av dem alle var biskopen av Worcester, Walter Cantilupe. Han var en av de få fra geistligheten som ble en av de tolv på baronenes side i de utvalgte tjuefire som møttes ved Oxford parlamentet i 1258 da kongemakten og baronene skulle

⁴⁶ Maddicott, *Simon de Montfort*, 79. Etter en mellomperiode på fire år ble Rikard Gravesend biskop av Lincoln i 1258, og som forgjengeren Grosseteste var han en viktig støttespiller for Montfort under baronoppøret.

komme til en enighet om hvordan kongedømmet skulle reformeres. Han ble deretter valgt inn i rådet av femten, og ble en viktig bidragsyter for Simon de Montfort og reformgruppen. I brevsamlingen til Adam Marsh blir det opplyst i korrespondansen mellom ham og Simon de Montfort hvilke aktører som befant seg i Montforts innerste sirkel av geistlige nettverksforbindelser:

I have spoken about the business of providing you with a subvention by a papal grant, as I thought it expedient. I have in my mind an unwavering hope in the Lord, that it will succeed through the efforts of the lord bishop of Lincoln and the lord bishop of Worcester, who favour you among all men with their *special friendship* (*speciali amicitia fauorabiliores*).⁴⁷

Det retoriske begrepet «*speciali amicitia fauorabiliores*», brukt av Adam Marsh, er en formulering som har blitt analysert av forskningen på baronopprøret tidligere. Maddicott argumenterer at vi må forstå dette i sammenheng med verdien Robert Grosseteste satte til vennskap som dyd, og Montforts inklusjon i denne sirkelen av venner oversteg det formelle læremester-disippel forholdet.⁴⁸ Mitt argument er at det er umulig å si noe sikkert om hvorvidt de fire aktørene var venner slik vi i dag forholder oss til vennskapsbegrepet. Selv om det er vanskelig å si noe om den personlige affeksjonen mellom aktørene, mener jeg likevel at begrepet Adam Marsh bruker i dette brevet gir en god indikator for hvem Simon de Montfort hadde sterke nettverksbånd til hos de geistlige aktørene i det engelske nettverket.

Jeg tolker disse tre kirkefedrene som utgangspunktet for Simon de Montforts geistlige nettverksekspanisjon, og de la grunn for flere nye relasjoner som ble broer til nødvendig støtte for Simon de Montfort da han skulle komme i politiske og økonomiske problemer med den engelske kongemakten under baronopprøret. For å forstå vennskapsspråk brukt i middelalderbrev må en være orientert med hva slik retorikk egentlig betydde for menneskene i middelalderen. Julian Haseldine er en historiker som har utført flere gode forskningsarbeid om vennskapsspråk og begrepsbruk i middelalderbrev. Han diskuterer, blant annet, hva det betyr å bli henvendt som 'venn' i middelalderbrev. Forfattere i middelalderen var påvirket av det klassiske konseptet *amicitia* som kan spores tilbake til romeren Ciceros klassiske

⁴⁷ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev: 139

⁴⁸ Maddicott, *Simon de Montfort*, 81.

forfatterskap i verket *De amicitia*.⁴⁹ Her blir ‘vennskaps’-begrepet brukt til å omfatte et langt bredere spekter av politiske, sosiale og personlige relasjoner enn det vi forbinder med begrepet i dag. Et annet eksempel på slik retorisk vennskapsspråk finner man i korrespondansen mellom Robert Grosseteste og Simon de Montfort, hvor Grosseteste skriver:

To the noble man and dearest friend in Christ, the Lord Simon de Montfort, earl of Leicester, Robert by the grace of God bishop of Lincoln, sends greeting and sincere affection in the Lord. I have received the letter, dear friend, (...) I will do all I can to fulfill with a ready and devout mind what you have asked of me concerning keeping you in my prayers, pleading on your behalf before the lord king, and comforting the members of your household, particularly the two you named in your letter. I am ready to do in these and other matters what I hope may benefit your honour and your advantage. Farewell.⁵⁰

Biskopen av Lincoln bruker begrepet ‘venn’ to ganger i dette brevet. Den første henvendelsen baserer jeg på Simon de Montforts egen åndelige tro, som det hevdes at til og med i kontekst av det kristne middelaldersamfunnet var av en svært radikal sort.⁵¹ Da biskopen av Lincoln i brevet for andre gang bruker ordet venn er det mulig å plassere det opp mot Julian Haseldines tanker om vennskapsspråk og hvordan det ofte blir assosiert med en politisk allianse.⁵² Simon de Montfort kunne regne med hjelp fra sine geistlige kontakter i konflikter med Henrik III. Når Grosseteste skrev at han skulle føre baronens sak foran den engelske kongen var dette i politiske og økonomiske spørsmål relatert giftermålet mellom Montfort og Henriks søster, Eleanor.⁵³ Et annet moment med brevet er at Grosseteste informerer Montfort om at han skal gi sin trøst til baronens husholdning, og spesielt to aktører Montfort skal ha nevnt i sin foregående korrespondanse til Grosseteste. Det er ikke mulig å være hundre prosent sikker på identiteten til de to aktørene, men det er sannsynligvis sønnene til Simon de Montfort, Henrik og Amaury. Det blir mitt argument da vi vet at begge sønnene var i lære hos biskopen på denne tiden.⁵⁴ Gjennom sine nettverksforbindelser med utgangspunkt i Robert Grosseteste og

⁴⁹ Haseldine, *Understanding the language of amicitia*, 239.

⁵⁰ Mantello & Goering, *The Letters of Robert Grosseteste*, brev 75.

⁵¹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 90.

⁵² Haseldine, *Monastic Friendship in Theory and in Action*, 382.

⁵³ Mantello & Goering, *The Letters of Robert Grosseteste*, 265n.

⁵⁴ Maddicott, *Simon de Montfort*, 95.

Adam Marsh hadde Simon de Montfort etablert seg innenfor en sirkel av høyt respekterte kirkefedre og relasjonene det brakte med seg, særlig til Oxford-fransiskanerne, ga Montfort og hans sønner muligheter innen et aspekt baronen skal ha vært svært opptatt av, nemlig lære og utdanning. Et argument fra Maddicott er at vi vet lite om hvor mye sønnene lærte under Grosseteste, men det er dokumentert at begge kunne skrive, og Amaury kom senere til å gå inn i geistlighetens rekker etter å ha studert ved universitetet i Padova på 1260-tallet.⁵⁵

Hva var så geistlighetens motiver til relasjonene med Simon de Montfort? Han var en adelsmann med flere viktige relasjoner både i det engelske og franske nettverket. Han var også blitt en del av det angevinske familienettverket med sitt giftermål med kongens søster. Skulle de geistlige aktørene få innflytelse over baronen kunne det være til hjelp i geistlighetens egne problemer med den engelske kongemakten. Det en også kan merke seg er at det var normalt for en biskop å henvende seg til adelige aktører hengivende gjennom Gud, men det skal sies at Grosseteste sjeldent bruker «kjære venn i Kristus», og jeg har bare funnet ett annet tilfelle hvor Robert Grosseteste henvender seg slik annet til Simon de Montfort i sin korrespondanse med verdslige aktører⁵⁶

Simon de Montforts nettverksrelasjoner kom baronen til unnsetning i flere konfliktfulle situasjoner, spesielt i hans konflikter med kongemakten. Henrik III skulle komme til å ha en historie med å anklage Simon de Montfort for sine aktiviteter i rollen som kongedømmets tjenestemann. Den første gangen Montfort var i unåde hos Henrik III var da baronen måtte forsvare seg mot kritikken han fikk for sine aktiviteter i Gascogne, hvor han opererte som kongemaktens øverste tjenestemann i perioden 1248 – 1254. Det å kontrollere den engelske provinsen Gascogne var en vanskelig oppgave som overstrakk Simon de Montforts ressurser i denne perioden, og en stadig økende klagestorm fra provinsens landeiere, misfornøyde med baronens militære styringsform, fikk Henrik III til å kalle Montfort tilbake til England for å forsvare seg. Adam Marsh, som i teorien skulle opptre nøytral, var tilstede under domstolen som fant sted ved Westminster i 1252.⁵⁷ I et detaljert brev fra Marsh til Grosseteste skriver han blant annet at Montfort hadde liten støtte fra starten av høringen, med unntak av støtte fra biskopen av Worcester (Walter Cantilupe) og Peter de Montfort, en lojal støttespiller som

⁵⁵ Maddicott, *Simon de Montfort*, 95.

⁵⁶ Mantello & Goering, *The Letters of Robert Grosseteste*, brev 56.

⁵⁷ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, xl.

skulle komme til å dø sammen med Montfort ved Evesham i 1265. Marsh forklarer videre at flere av landets 'ledende menn' etterhvert ga sin støtte og forsvarte Montfort etter å ha blitt tatt til side og overtalt av Adam Marsh personlig.⁵⁸ J.R. Maddicott har diskutert denne hendelsen tidligere, men jeg mener at han i dette tilfellet ikke har poengtert viktigheten til Montforts bånd med geistligheten grundig nok, da han for eksempel opplyser at flere baroner var på Montforts side uten å nevne at dette var tilfelle før etter overtalelse fra Adam Marsh.⁵⁹ Jeg mener dette blir et eksempel på hvordan en geistlig nettverksrelasjon kunne hjelpe Simon de Montfort i politiske aktiviteter med den engelske kongemakten.

En annen funksjon en geistlig nettverksrelasjon kunne ha for Simon de Montfort var å innhente viktig informasjon. Da Adam Marsh for eksempel rapporterte til Grosseteste, avviste han anklagene til landeierne fra Gascogne mot Montfort, til tross for at han ikke kunne ha hatt et særlig stort innblikk i den politiske situasjonen under baronens opphold i provinsen da Marsh selv var i England. I dette tilfellet kan viktig informasjon ha kommet fra fransiskanermunken Gregory de Bosellis, som vi får vite gjennom korrespondansen til Marsh hadde blitt en del av husholdet til Montfort da han var i Gascogne, og som senere var med baronen på korstog.⁶⁰ Det finnes ingen kilder på denne påstanden i den overlevende brevvekslingen til Adam Marsh, men det kommer frem i brevsamlingen at Bosellis var en aktør Adam Marsh verdsatte og de to var i korrespondanse med hverandre.⁶¹ Dermed er det rimelig å tenke seg at Adam Marsh kan ha blitt oppdatert på Simon de Montfort i korrespondansen mellom Marsh og Bosellis.

3.2.3 Simon de Montfort og pavenettverket

En viktig funksjon til Simon de Montforts geistlige nettverksaktører var at de kunne koble ham til pavenettverket, hvor han kunne opprette egne bånd til pavedømmet. Den første kontakten mellom Simon de Montfort og pavedømmet var da baronen reiste til Roma i 1238 på oppdrag om å få godkjent giftermålet med Eleanor. J.R. Maddicott sitt argument er at selv om giftermålet ble møtt med motstand i det engelske aristokratiet kunne Montfort forvente

⁵⁸ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev 30.

⁵⁹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 115-117.

⁶⁰ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev 141, 142

⁶¹ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev 241.

støtte fra Henrik III under denne perioden da han skal ha sendt brev til paven og kardinalene ved Roma om å erklære baronens giftermål for gyldig.⁶² Båndene Montfort hadde med det angevinske familienettverket kunne i dette tilfellet hjelpe ham å etablere nye bånd til pavedømmet. En annen tidlig relasjon mellom Simon de Montfort og pavedømmet var korstog. Baronen kom fra en korstogsfamilie, og hadde selv reist på korstog i årene 1240 – 1242.⁶³ Den økende korstogsfølelsen i England på dette tidspunktet var også å finne hos Montforts geistlige forbindelser. Biskopene Grosseteste og Cantilupe ble utpekt av pave Innocent IV i 1247 til å organisere en innsamling av økonomisk støtte et planlagt korstog. Simon de Montfort ikke brukte lang tid til å knytte seg til.⁶⁴ Korstogsbåndet mellom Simon de Montfort og geistligheten er det spor etter i korrespondanse til Adam Marsh, hvor han skriver til baronen:

Thank you for being good enough to communicate to me the current reports of the Holy land, very sad and most dreadful though they are. (...) You have with you the lords of Lincoln and Worcester, and Brother Gregory, who have, as I believe, the spirit of counsel, and who can, with God's favour, satisfy your requirements far better than my inadequate self, especially those that cannot be postponed. Again farewell.⁶⁵

Flere av Simon de Montforts geistlige 'venner' hadde relasjoner til pavedømmet og den pavelige kurie. Robert Grosseteste og Adam Marsh deltok i den pavelige kurie da det første paverådet av Lyon fant sted i 1245⁶⁶, hvor blant annet det syvende korstoget ble annonsert. J.R. Maddicott mener at Simon de Montfort tidvis overstrakk sine økonomiske ressurser tidlig i karrieren, og forklarer det delvis med baronens bånd til pavedømmet.⁶⁷ Reisen til Roma for å godkjenne sitt ekteskap og hans korstogsaktiviteter på 1230- og 1240-tallet må ha vært dyre affærer for Montfort.

Flere av Simon de Montforts geistlige aktører hadde kontakter i pavenettverket også under baronopprøret, og deres innflytelse i Roma var en mulighet for reformgruppen til å opprette

⁶² Maddicott, *Simon de Montfort*, 23.

⁶³ Maddicott, *Simon de Montfort*, 29.

⁶⁴ Maddicott, *Simon de Montfort*, 98.

⁶⁵ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, brev 142.

⁶⁶ Lawrence, *The Letters of Adam Marsh*, xxi.

⁶⁷ Maddicott, *Simon de Montfort*, 75.

bånd til pavedømmet i konflikten med den engelske kongemakten. Dette skjedde imidlertid ikke, da det var den engelske kongemakten som høstet desidert mest støtte fra pavedømmet under baronopprøret. Tre pavebrev fra pave Alexander IV ble sendt til Henrik III i 1261 og proklamerte kongemaktens løsrivelse fra reformprogrammet, og brevenes autoritet ble igjen bekreftet av pave Urban IV i 1262.⁶⁸

I en kilde (Kentish Chronicler) er det skrevet at Simon de Montfort skal ha ankommet England i oktober 1262, og at han hadde med seg et pavebrev som erklærte reformprogrammet fortsatt gyldig, og innholdet i baronens brev annullerte dermed den engelske kongens tre pavebrev fra Alexander IV. J.R. Maddicott skriver: «It is difficult to doubt its truth» og argumenterer for at denne hendelsen trolig fant sted.⁶⁹ Jeg vil påstå det er to argumenter som motsier argumentet til Maddicott. For det første blir det tynt å bruke den krøniken til å komme med en påstand om at denne hendelsen faktisk fant sted da den ikke er nevnt i noen ytterlige kilder. For det andre mener jeg at dette ikke henger sammen tidsmessig. De tre pavebrevene fra Alexander IV til Henrik III ble bekreftet av pave Urban IV 25. februar 1262, og det virker mistenksomt at paven plutselig skal ha endret mening allerede i oktober det samme året. Tar man også i betraktning at dette brevet ikke er nevnt i noen av de senere kildene i for eksempel DBM, i tillegg til at dette var noe Simon de Montfort kunne ha brukt til sin fordel senere i konflikten da han satt med makten en kort periode i 1264-1265 dersom han hadde muligheten, vil man kunne konkludere med at dette brevet ikke fantes.

Selv om Simon de Montfort hadde vært i kontakt med pavedømmet tidligere blir pavenettverket det nettverket hvor baronens mangel på forbindelser blir mest synlig både i kildematerialet og i den tidligere forskningslitteraturen. Hvorfor var manglede forbindelser med pavenettverket skjebnesvangert for Simon de Montfort? Jeg mener at hans manglede bånd med pavedømmet påvirket relasjoner til andre nettverk. Båndet mellom Simon de Montfort og pavedømmet blir i likhet med Ludvig IX et *svakt bånd* etter Granovetters teori, men slike bånd kunne gi nødvendig politisk tyngde da for eksempel den franske kongen skulle mekle i konflikten. Henrik III hadde i motsetning konstruert et suksessfullt *svakt bånd* med pavedømmet som påvirket Ludvig IX da han meklet mellom reformgruppen og Henrik

⁶⁸ Treharne & Sanders, *DBM*, 238-247, 248-251.

⁶⁹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 219.

III. Argumentet til Ludvig IX for å støtte den engelske kongemakten ved Amiens i 1264 lyder:

(...) by our award or ordinance, and obligations, or whatever else they may be called, and whatever has arisen from them or has been occasioned by them; especially since it is apparent that the pope, by his letters, has already declared them quashed and invalid; and we decree that both king and the barons, with all others who agreed to the present compromise, and who in any way had bound themselves to observe them, shall now entirely acquit and absolve themselves from them.⁷⁰

Avgjørelsen til Ludvig IX var udiskutabelt påvirket av pavedømmets støtteerklæringer til Henrik III i konflikten med reformgruppen. Aktørene som deltok både ved og i aktivitetene forut meklingen ved Amiens vil bli undersøkt nærmere i neste analysekapittel. Det neste i dette kapittelet blir å se hvordan Simon de Montfort brukte sine nettverksforbindelser i de nevnte nettverkene under den første fasen av baronopprøret.

3.3 Montfort og reformgruppen – 1258 – 1259

Utgangspunktet for hvem som inngikk i reformgruppen 1258 blir personene som fikk ansvaret for å reformere det engelske kongedømmet etter reformprogrammets stadfestning i 1258 – 1259. Denne gruppen var en blanding av både viktige engelske adelsmenn og representanter for landets geistlighet, som sammen med representanter fra kongemakten skulle komme til enighet om hvordan det engelske kongedømmet skulle reformeres. Ser vi deltagelsen i reformgruppen fra et kvantitativt perspektiv har jeg gjennom kildesamlingen DBM oppført tjueåtte aktører som i 1258 hovedsakelig grunnla og var planlagt å delta i reformprogrammet.⁷¹ Selv om flere aktører kan fra starten av ha hatt en moderat innstilling til

⁷⁰ Treharne & Sanders, DBM, 286-289

⁷¹ Rådet av femten og «The Community» (27): Simon de Montfort, Rikard de Clare (Jarlen av Gloucester), Peter de Montfort, Humphrey de Bohun (Jarlen av Hereford), Rikard de Grey, John fitz Geoffrey, Roger Mortimer, Roger Bigod (Jarlen av Norfolk), Peter av Savoy, Jarlen av Warwick, Jarlen av Aumale, James de Audley, Hugh Despenser, Humphrey de Bohun (sønn av jarlen av Hereford), Roger de Mold, Philip Basset, John de Balliol, John de Verdun, John de Grey, Roger de Somery, Thomas de Grelley, Giles de Argentin, Roger de Quincy (Jarlen av Winchester), Walter Cantilupe (Biskopen av Worcester), Boniface av Savoy (Erkebiskopen av

reformprogrammet, kom de sammen med en hensikt om å ordne opp i problemene som fantes i det engelske kongedømmet.

Det er kjent at Simon de Montfort tok på seg rollen som reformgruppens fremste leder i den siste fasen av baronopprøret, men som Maddicott påpeker: «at this stage the reform movement was by no means Montfort's enterprise alone».⁷² Selv om jeg er enig i Maddicotts argument om at Simon de Montfort på ingen måte var den enerådende lederen av reformgruppen fra starten av, vil jeg likevel konkludere med at han var en av de mektigste og viktigste baronene for at reformprogrammet i det hele tatt ble stablet på beina. For å kartlegge Simon de Montforts maktposisjon vil jeg undersøke baronens innflytelse over aktørene i rådet av femten og «The Community» som i teorien skulle, sammen med Henrik III, delta i tre parlament hvert år, og fungere som et rådgivningsapparat for kongen.

3.3.1 Relasjoner til aktører i det engelske nettverket – parlamentet av Oxford 11. juni 1258

Flere konflikter med favorittene til Henrik III av familien Lusignan og kongens økonomiske problemer med pavedømmet resulterte i at syv magnater – Jarlene av Gloucester (Rikard de Clare), Norfolk (Roger Bigod) og Leicester (Simon de Montfort), Hugh Bigod, Peter av Savoy, John fitz Geoffrey og Peter de Montfort – opprettet en allianse 12. april 1258, og konfronterte Henrik III med hva de mente var galt med kongedømme. De krevde at en reform skulle utføres av en komite av tjuefire ved det neste parlamentet (figur 1 – se appendix). En bekreftelse av kongens underkastelse finnes i kongebrevet datert 2. mai 1258.⁷³ I brevet blir Henrik III nærmest et talerør for baronene og godtar komiteen av de utvalgte tjuefire, hvor både kongemakten og baronalliansen skulle velge tolv representanter hver, og videre innkalles til parlament. Det neste parlamentet fant sted ved Oxford 11. juni 1258.

En viktigere formering enn de utvalgte tjuefire fant sted ved Oxford og er det som ble kalt rådet av femten (figur 2 – se appendix). Utvelgelsesprosessen fungerte slik at kongens tolv fra

Canterbury), John Mansel, Fulk Basset (Biskopen av London). *Andre aktører (1)*: Hugh Bigod (Justitiarius 1258).

⁷² Maddicott, *Simon de Montfort*, 160.

⁷³ Treharne & Sanders, *DBM*, 74 – 76.

de utvalgte tjuefire nominerte to fra baronkoalisjonens tolv, mens sistnevnte igjen nominerte to fra kongemaktens tolv. Disse fire ville i felleskap bestemme videre hvem som skulle ta del i rådet av femten.⁷⁴ Det innlysende med rådet av femten er den sterke representasjonen av medlemmer fra baronkoalisjonens representanter fra de utvalgte tjuefire. Bare tre fra de tolv representantene fra de utvalgte tjuefire ble utelatt: Hugh Bigod (utnevnt til justitiarius), William Bardolf og Hugh Despenser. Baronene valgte også ut tolv som skulle representere «The Community» og som skulle delta sammen med rådet av femten i parlamentene som skulle holdes fast tre ganger i året. Simon de Montfort skal ha stått for avgjørelsen om at parlamentene skulle holdes til faste tider hvert år. Jeg vil komme tilbake til dette senere, og vise at dette var noe Henrik III bevisst gikk imot, som videre ble et problem for reformprogrammets legitimitet. Under kan man se to tabeller som illustrerer aktørene som deltok i rådet av femten og «The Community»:

Tabell 1. Rådet av femten

Aktør	Tilknytning	De utvalgte tjuefire	Status	Relasjon til Montfort
Boniface av Savoy	Kongemakten*	X	Erkebiskop av Canterbury	
John du Plessis	Kongemakten	X	Jarl av Warwick	
John Mansel	Kongemakten	X	Prost av Beverly Minster	
Peter av Savoy	Kongemakten*		Baron	
William de Forz	Kongemakten		Jarl av Aumale	
James de Audley	Kongemakten		Baron	

⁷⁴ Jobson, *The First English Revolution*, 24.

Walter Cantilupe	Reformgruppen	X	Biskop av Worcester	‘Vennskap’
Rikard de Clare	Reformgruppen*	X	Jarl av Gloucester	
Simon de Montfort	Reformgruppen	X	Jarl av Leicester	
Roger de Mortimer	Reformgruppen	X	«marcher lord»	
Humphrey de Bohun	Reformgruppen	X	Jarl av Hereford	
John fitz Geoffrey	Reformgruppen	X	Baron	
Peter de Montfort	Reformgruppen	X	Baron	‘Vennskap’ og Slektskap med W. Cantilupe
Rikard de Grey	Reformgruppen	X	Baron	‘Vennskap’
Roger Bigod	Reformgruppen	X	Jarl av Norfolk	

*X markerer deltakelse.

*Brødrene av Savoy var for reform i 1258.

*Rikard de Clare var kritisk til reformplanen og ble ikke lenge etter tilknyttet kongemakten.

Tabell 2. «The Community»

Aktør	Tilknytning	De utvalgte tjuefire	Status	Relasjon til Montfort
Fulk Basset	Kongemakten*	X	Biskop av London	Slektskapsrelasjon med H. Despenser

Philip Basset*	Kongemakten		Bror til Fulk Basset	Slektskapsrelasjon med H. Despenser
Humphrey de Bohun jr.	Reformgruppen		Sønn av jarlen av Hereford	
Roger de Quincy	Reformgruppen		Jarl av Winchester	
John Balliol	Kongemakten		Sheriff av Nottinghamshire og Derbyshire (1261-1262)	
John de Verdun	Reformgruppen		Baron	
John de Grey	Reformgruppen		Sønn av Rikard de Grey	Slektskapsrelasjon med R. de Grey
Roger de Somery	Reformgruppen		Baron	
Roger de Mold	Reformgruppen		Baron	
Hugh Despenser	Reformgruppen	X	Justitiarius (1260-1261 og 1263-1265)	'Vennskap'
Thomas de Grelley	Reformgruppen		Baron	
Giles de Argentin	Reformgruppen		Baron	

**X Markerer deltakelse*

**F. Basset var nok i allianse med reformgruppen, men valgt inn på kongemaktens side i de utvalgte tjuefire (døde i 1259)*

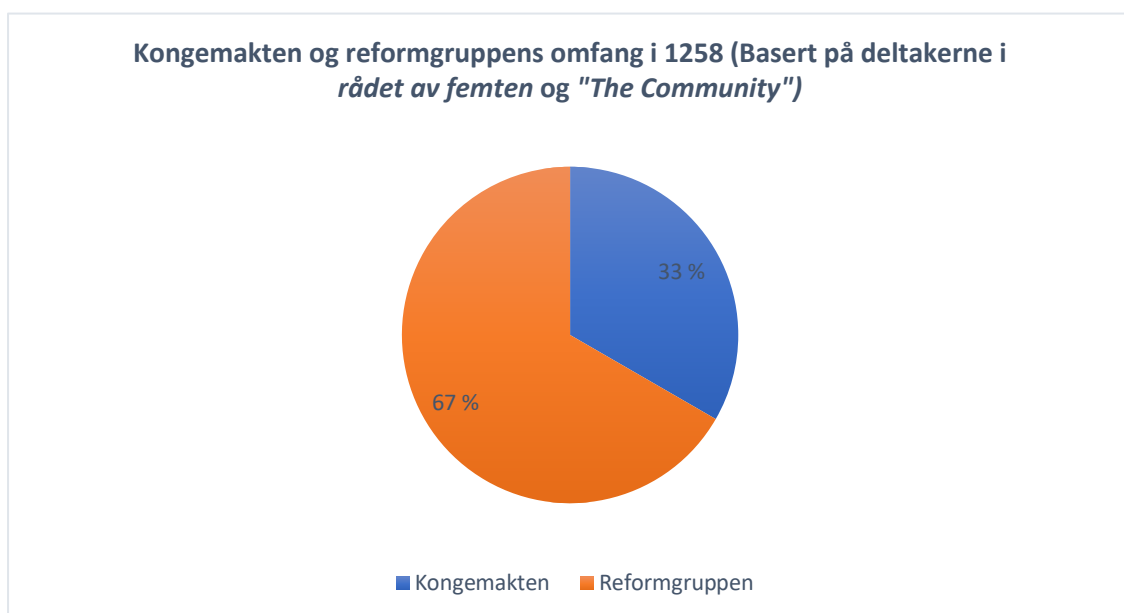
**P. Basset ble forfremmet til rådet av femten når John fitz Geoffrey døde i slutten av 1258*

Alle aktørene oppgitt i tabellene var representanter fra både den engelske adel og geistlighet, som var en del av det jeg har navngitt det engelske nettverket som hadde forskjellige relasjoner til Simon de Montfort, men flere av aktørenes tilknytning endret seg i løpet av

baronopprøret. Flere av de som var tilknyttet Simon de Montfort og reformgruppen i 1258 endret sin allianse til kongemakten til ulike tider under baronopprøret. For å spore nettverksendringene under baronopprøret må jeg ha et utgangspunkt. Gruppens omfang i 1258 etter parlamentet ved Oxford blir et naturlig sted å starte fordi det er her man først kan spore Simon de Montforts maktposisjon i reformgruppen. Teller man opp aktører med tilknytning til reformgruppen og kongemakten i rådet av femten og «The Community» (til sammen 27 aktører) blir det en overlegen representasjon fra reformgruppen, og flere av dem var ‘venner’ av jarlen av Leicester.

Det var helt nødvendig for reformgruppen å ha et større omfang enn kongemakten om baronene i det hele tatt skulle få gjennomslag for reform, og ikke minst for den administrative jobben som skulle utføres når kongedømmet skulle reformeres. Etter mine beregninger var 67% av aktørene fra rådet av femten og «The Community» tilknyttet reformgruppen, og 33% utgjorde kongemaktens støttespillere i 1258 (se diagram 1). Hvordan omfanget til de to gruppene så ut i 1258 vil bli sammenlignet senere i denne oppgaven med meklingsforsøket utført av Ludvig IX mellom reformgruppen og kongemakten i 1264. Meklingen som fant sted ved Amiens i 1264 var et viktig vendepunkt under baronopprøret, og det er da man ser et vesentlig skifte i nettverksforbindelsene til reformgruppen og kongemakten.

Diagram 1. Tilknytningsomfanget til kongemakten og reformgruppen i 1258

I tabellene over har jeg oppført flere av aktørene med en ‘vennskaps’-relasjon til Simon de Montfort. Flere av dem hadde vært Montforts følgesvenner og støttespillere i lang tid. Walter Cantilupe sin posisjon i Simon de Montforts geistlige nettverk har blitt drøftet, og det blir nødvendig å si noen ord om de aktørene Montfort hadde vennskapsbånd med i det engelske nettverket. Aktørene som utmerker seg som Simon de Montforts mest lojale støttespillere i det engelske nettverket er Peter de Montfort, Hugh Despenser og Rikard de Grey. De to førstnevnte skulle komme til å dø sammen med sin leder ved Evesham 1265, og Rikard de Grey unnslopp samme skjebnen da han ble tatt til fange av Edvard etter et overraskelsesangrep ikke lenge før slaget ved Evesham.⁷⁵

Når det gjelder Peter de Montfort skal det først understrekes at han ikke var i slekt med Simon de Montfort. Han var oppdratt av sin onkel William de Cantilupe II, bror til Simon de Montforts trofaste støttespiller biskopen Walter Cantilupe. Deres felles bekjentskap med Cantilupe-familien var trolig en medvirkende faktor til at Peter de Montfort i året 1248 sluttet seg til Simon de Montfort da baronen reiste til Gascogne, og siden da var en trofast alliert av Montfort.⁷⁶ Sammen med Walter Cantilupe, Rikard de Grey og Hugh Despenser var Peter de Montfort kjent gjennom tidligere ‘vennskaps’-allianser og en støttespiller av Simon de Montfort, og en skal merke seg at alle unntatt Hugh Despenser (valgt som en av de tolv som skulle representere «The Community») fikk en plass i rådet av femten.

3.3.2 Montforts innflytelse da maktbasisen til kongemakten ble kneblet

Det var åpenbart at maktfaktoren til den engelske kongemakten på 1200-tallet hadde både et større ideologisk og reelt maktfundament enn reformgruppen. Angående den reelle maktbasisen under baronopprøret må en understreke at den endret seg gjennom konflikten. Styrken til den reelle maktfaktoren mellom reformgruppen og kongemakten var basert på hvem av dem som kontrollerte de kongelige slottene og innsettelsene av politiske verv (*justicar, treasurer, exchequer og chancellor*). Viktigheten av hvem som hadde kontrollen over slottene og vervene er de maktbasene som går igjen i kildene. I min oppgave vil de to maktbasene være variablene jeg bruker da jeg drøfter hvilke bånd Simon de Montfort hadde til aktørene plassert i de politiske vervene og med dem som fikk kontrollen over slottene.

⁷⁵ Maddicott, *Simon de Montfort*, 340

⁷⁶ Maddicott, *Simon de Montfort*, 66.

Maktbasisen til lederne av reformgruppen varierte i henhold til deres evner til å kontrollere kongemaktens ressurser. Da kunne de styre konflikten i retning av deres agenda. En metode baronene brukte for å begrense kongemaktens maktbasis var å innsette deres egne personer med ansvar for de kongelige slottene (tabell 3). Hvem som skulle ha ansvaret for slottene er oppført i klausul tjuefire i forordningene av Oxford.⁷⁷ Slottene som fantes i England på 1200-tallet var i sin tid bygget som strategiske maktsentre rundt i landet. Etter den normanniske invasjonen av landet i 1066 ledet av Vilhelm Erobreren startet erobrerne et byggeprosjekt av slott med den funksjon å kontrollere deres beseirede land. Slott kunne fungere som befolkningsentre, basen til lokaliserte militære enheter, sentre for lokaladministrasjoner, og de var symboler på rikdom og makt.

Da baronene tok kontroll over de kongelige slott grep de til seg en stor del av maktbasisen fra kongemakten. Plasseringen til slott/festninger kan antas å ha vært viktige geografiske punkt for ruter til landeveier, elvekryssinger og andre strategiske områder. Hadde man kontroll over slott hadde man også kontroll over forflytningsevnen til hærstyrker, den mulige informasjonsflyten i nettverk, og ikke minst kongedømmets ressursbaser. Forskjellige landingspunkt langs den engelske kysten skulle også senere bli et strategisk utvalgte mål når Simon de Montfort igjen innskrenket makten til kongemakten i årene 1263 – 1264, og han plasserte sine venner og støttespillere i de viktigste slottene, hvor de ble et allerede eksisterende nettverk knyttet sterkere sammen gjennom økonomiske bånd.

Tabell 3. Listetabell over hvilke personer som fikk tildelt ansvar for kongelige slott ifølge forordningene av Oxford.

Aktør	Slott
Robert de Neville	Bamborough, Newcastle upon Tyne
Gilbert de Ghent	Scarborough
William Bardolf	Nottingham
Ralph Basset*	Northampton
Hugh Bigod	The Tower of London
Rikard de Grey*	Dover

⁷⁷ Treharne & Sanders, *DBM*, 113.

Nicholas de Moules	Rochester og Canterbury
William de Clare	Winchester
Roger de Samford	Porchester
Stephen de Longespée	Corfe og Sherborne, Dorset
Matthew de Besill	Gloucester
Henry de Tracy	Exeter
Rikard de Rochele	Hadleigh
John de Grey*	Hereford
Robert Walerand	Salisbury
Hugh Despenser*	Hoarstone
Peter de Montfort*	Bridgnorth
Jarlen av Warwick	Devizes
John fitz Bernard	Oxford

**Montforts støttespillere*

Mitt argument er at maktposisjonen til Simon de Montfort var stor i reformgruppen allerede fra starten av da det var flere aktører med tilknytning baronen som ble satt inn i viktige slott og politiske verv. Tre aktører (P. Montfort, de Grey og Despenser) med *sterke bånd* til Montfort i det engelske nettverket er oppført med ansvaret for viktige slott, og en kan inkludere John de Grey basert på hans slektskapsrelasjon til Rikard de Grey (far og sønn) som en aktør tilknyttet Simon de Montfort. Ralph Basset med ansvar for Northampton hadde vært i Montforts tjeneste siden 1240-tallet, og stod ved baronens side gjennom hele konflikten frem til slaget ved Evesham, hvor han døde sammen med jarlen.⁷⁸ Northampton var et viktig slott da det var geografisk plassert midt i England, men det viktigste slottet av dem alle var slottet ved Dover. Det kontrollerte den viktige reiseruten til Frankrike, og det var et viktig landingspunkt å kontrollere med tanke på rekruttering av materiell støtte fra kontinentet. Da Rikard de Grey fikk ansvaret for dette slottet hadde Simon de Montfort en av sine mest lojale støttespillere i det viktigste engelske slottet. Jeg velger å tro at innsettelsene av lojale støttespillere i viktige slott sier noe om innflytelsen Simon de Montfort hadde i

⁷⁸ Maddicott, *Simon de Montfort*, 62.

reformgruppen. Han spilte en stor rolle i gruppens avgjørelser under den første fasen av baronopprøret.

Simon de Montforts allierte i reformgruppen ble også utnevnt og innsatt i politiske verv som kneblet maktbasen til Henrik III. Den viktigste var innsettelsen av Hugh Bigod som landets *justitiarius*, og det må det vies noen ord om. Det ble bestemt gjennom forordningene av Oxford at han skulle gå inn i rollen som justitiarius. En person med stillingen som justitiarius (eller *justiciar*) opererte som nasjonens regent når kongen var utenlands, og var kongens nestleder når han var i landet. Stillingen hadde utløpt i 1234 som et resultat av at Henrik III ble av selvstendig alder i 1227. Han ønsket å gjenopprette kongemaktens status til nivået utøvet av bestefaren Henrik II (1154 – 1189). Henrik hadde som mål å kvitte seg med alle de juridiske og politiske verv som kunne hindre den kongelige makten, og stillingen justitiarius ble det første som falt.⁷⁹ Reformgruppens valg om å gjenopprette denne stillingen og innsette Hugh Bigod, bror til Roger Bigod (Jarlen av Norfolk), viser reformgruppens beslutsomhet til å konstruere innsnevring av kongens maktgrunnlag. Endringen i den faglige terminologien av hvordan baronene uttrykte henvendelsen til statlige verv illustreres i brevet *Litera cuiusdam de curia regis de parlamento Oxonie*, hvor det står: «Know that in the parliament of Oxford Lord Hugh Bigod was made justiciar of England, ...».⁸⁰ At den mer tradisjonelle tittelen ble reformulert fra «Justiciar of the king» poengterer i hvor stor grad reformgruppen hadde utviklet nye ideer om hvordan en ny styringsform ville være mer inkluderende enn tidligere. Det samme kan sies å være tilfelle i formuleringen «council of the whole realm of England», i kontrast til «the kings council».⁸¹

3.3.3 Simon de Montfort og Edvard

Den viktigste aktøren i det angevinske familienettverket i startfasen av baronopprøret for Simon de Montfort var den engelske tronarvingen, Edvard. Han var tronarving, og kom til å bli den neste kongen av England etter Henrik III. Denne kommende historiske protagonisten var konge av England fra 1272 til 1307, og skulle bli en av de best kjente og omtalte kongene vi kjenner fra den engelske middelalder. Han kom til å bli omtalt med noen av de mest

⁷⁹ Treharne & Sanders, *DBM*, 6.

⁸⁰ Treharne & Sanders, *DBM*, 90 – 91.

⁸¹ Treharne & Sanders, *DBM*, 82 – 82.

ikoniske kallenavnene gitt en engelsk konge, hvor «Longshanks» og «Hammer of the Scots» er to av de mest kjente. Det ene var relatert til hans høyde, og det andre til hans krigføring mot og undertrykkelse av Skottland. Han er best kjent for sin tid som konge av England, men jeg vil argumentere at han spilte en ekstremt viktig rolle i hvordan baronopprøret utviklet seg og til slutt endte med kongemaktens seier under borgerkrigsårene 1264 – 1267.

Den unge Edvard var nitten år ved utbruddet av baronopprøret i 1258, og tjuåtte da de siste opprørerne overgav seg i 1267. Perioden kom til å forme Edvard, og hans opplevelser i en tid med opposisjon fra landets mektigste menn var noe han kom til å ta lærdom av. Kronprinsen var født inn i hans far, Henrik III, og hans mor, dronning Eleanors nettverk av slektninger, venner og adelsmenn. Forbindelsene til foreldrene var arvet nesten som om det skulle ha vært eiendom. Edvard kom naturlig nok til å søke egne forbindelser, noe Gerd Althoff hevder må ses som en nesten obligatorisk handling for en ung aktør å gjøre.⁸² Han kom til å smi egne bånd til nye aktører utenfor foreldrenes komfortsone, noe som resulterte i nye formasjoner av politiske allianser og nye vennskap.

I 1258 var han i en alder hvor han var opptatt med å konstruere egne forbindelser og søke egne støttespillere. Han kom til å bli en viktig brikke i maktspillet både for reformgruppen og kongemakten i perioden 1258 – 1267. De to erklæringene som utgjør baronopprørets grunnlagsdokumenter i kildesamlingen DBM datert 2. mai 1258 er to kongebrev hvor Henrik III annonserer at han vil akseptere reformprogrammet, og plasserer seg selv under et rådgivningsapparat. Edvard er også nevnt i det første av de to brevene:

... We also declare that Edward, our eldest son, having given his personal oath, has granted in writing that, to the utmost of his ability, he will faithfully and inviolably observe all that is stated above, and will cause it always to be observed.⁸³

At Edvard også måtte avlegge den samme eden om å godta reformforsøket var selvsagt viktig for baronene da han var tronarving. Det var en forsikringsklausul for reformgruppen da Henrik III etter samtidens levesett var svært gammel i en alder av femti år, og kunne å dø når som helst. Gjennom å koble Edvard til forordningene av Oxford kom baronene til å ha enerett

⁸² Althoff, *Family, Friends and Followers*, 2.

⁸³ Treharne & Sanders, *DBM*, 73.

over hvem som skulle være hans nærmeste rådgivere, og Edwards slott ville bli administrert ute av prinsens rekkevidde i opp til tolv år, selv om han skulle komme til å bli kronet konge i denne tidsperioden.⁸⁴ Dette viser hvor viktig det var for baronene å ikke bare kneble Henriks maktgrunnlag, men også etterfølgeren. Edvard var åpenbart motstander av restriksjonene satt av baronene, og skal ikke ha tatt eden på forordningene før brødrene Lusignan ble sendt i eksil. Brødrene Lusignan, som hadde hatt så mye innflytelse over Henrik III, hadde også opprettet nære bånd med Edvard i perioden før utbruddet av baronopprøret.

Brødrene av Lusignan og Edvard var knyttet sammen i et økonomisk bånd, og et eksempel på dette er at det var hos dem han måtte søke økonomisk støtte i krigføringen for sine walisiske landområder under det walisiske opprøret ledet av Llywelyn ap Gruffydd i 1256-58.⁸⁵ Det at Edvard var tiltrukket de mer negativt omtalte onklene sine var noe dronning Eleanor og hennes støttespillere fra familien Savoy hadde fryktet da de ikke lenger kunne tilby Edvard den økonomiske støtten han hadde fått fra dem ved tidligere anledninger. Familien Lusignan hadde en imponerende liste med feider med flere av de andre adelige familiene i England, og det var som nevnt en av årsakene til at alliansene ble dannet i 1258 med opposisjonen mot kongemakten. For reformgruppen var det en viktig seier da de i 1258 klarte å bryte opp det økonomiske båndet mellom Edvard og de beryktede favorittene til Henrik III. Som tronarving etter den aldrende Henrik III var det viktig for reformgruppen å kontrollere også Edwards maktbasis.

I perioden 1257 – 58 ser vi hvordan Edvard begynte å utpeke og rekruttere slektninger og medlemmer fra ridderklassen inn i sin egen sirkel av tilhengere. De mest fremtredende av disse var Henrik av Almain, sønn av Rikard av Cornwall (bror til Henrik III), John de Warenne (svoger til brødrene Lusignan), Roger de Clifford, Hamo Lestrangle, John de Vaux og Roger de Leyburn.⁸⁶ Det som tilsier at dette var personer Edvard selv hadde valgt inn i sin tjeneste var at dette var relativt unge personer uten sterke relasjoner til det eldre og mer etablererte klientellet ved hoffet til Henrik III. En annen faktor ved Edwards nye allianser var at aktører som Roger Clifford, Roger Leyburn og Hamo Lestrangle var «marcher lords». Dette var baroner stasjonert ved grensen til Wales, med oppgave om å forsvare den. De var en egen

⁸⁴ Ridgeway, *The Lord Edward and the Provisions of Oxford*, 92.

⁸⁵ Ridgeway, *The Lord Edward and the Provisions of Oxford*, 94.

⁸⁶ Ridgeway, *The Lord Edward and the Provisions of Oxford (1258)*, 97.

sone i det engelske nettverket på grunnlag av deres geografiske nærhet og økonomiske bånd til hverandre. Denne gruppen var notorisk for sitt voldelige rykte, og var med sin krigerske oppførsel naturlige allierte for en ung prins med noe å bevise. Edvard fikk tildelt kongedømmets walisiske landområder som en del av sin giftermålsforfatning i 1254,⁸⁷ og med egne økonomiske interesser i Wales ble tronarvingen selv en del av denne sonen med et styrket bånd til flere «marcher lords».

Simon de Montfort vær klar over viktigheten til Edvard. De to hadde kommet til en politisk allianse etter parlamentet av Westminster 13. oktober 1259. Edvard skal ha innrømmet under parlamentet at han tok sin ed på forordningene av Oxford motvillig, men at han nå var alliert fullt og helt med reformprogrammet. Avtalen mellom Montfort og Edvard etter parlamentet er vanskelig å si noe konkret om, men det som er forklart tidligere er at Montfort ønsket å binde Edvard til reform, samtidig som at han kunne være en viktig støttespiller i baronens personlige konflikter med Henrik III angående Eleanor de Montforts medgift.⁸⁸ De hadde til felles en forakt for Rikard de Clare (jarl av Gloucester), som styrket relasjonen mellom Edvard og Montfort.

Edvard hadde et problematisk økonomisk bånd med Rikard de Clare basert på konflikten mellom dem over hvem som hadde rettigheten til slottet og byen Bristol.⁸⁹ Montfort hadde i samme periode blitt anklaget av jarlen av Gloucester for å ha forsøkt å forhindre forhandlingene om en fredsavtale mellom England og Frankrike når han igjen tok opp sine egne problemer med det økonomiske båndet baronen var knyttet til med Henrik III relatert Eleanor de Montforts medgift. At Edvard plutselig ble en forkjemper for reform er lite trolig, men fra reformgruppen og Simon de Montforts perspektiv hadde de inkludert en viktig aktør som kunne hjelpe dem å gjennomføre reformprogrammet på dette tidspunktet. Den unge «Longshanks'» relasjoner med for eksempel flere av de beryktede «marcher lords» var en viktig materiell ressurs som reformgruppen må ha vært klar over kunne bli en trussel skulle baronopprøret utvikle seg til en voldeligere affære.

⁸⁷ Jobson, *The First English Revolution*, 15.

⁸⁸ Maddicott, *Simon de Montfort*, 186.

⁸⁹ Treharne & Sanders, *DBM*, 19.

3.4 Bruk av nettverk i møte med motgang 1260 – 1261

Det første vendepunktet under baronopprøret fant sted ved Winchester 12. juni 1261: Under en høytidelig pinsefeiring publiserte Henrik III tre pavebrev som erklærte kongens uavhengighet fra rådgivningsrådet og reformplanen til baronene. Henrik III beskyldte reformgruppen for å ha sviktet ham og spesielt Simon de Montfort ble utsatt for anklager fra kongen. Ved slutten av 1260 hadde rådet av femten i økende grad blitt plassert i skyggen, og rådets ledende aktører hadde blitt splittet i deres interesser for reform. En medvirkende faktor til dette var Henrik III sitt opphold i Frankrike. Kongen hadde krysset kanalen i midten av november 1259 med mål om å ferdigstille fredsforhandlingen med Frankrike (best kjent som «The Treaty of Paris»). De to kongemaktene ble enige om en fredsavtale den 4. desember, da den engelske kongen sa opp sine krav til de franske provinsene Maine, Anjou og Poitou, som hadde vært under angevinske England tidligere men gått tapt under kongedømmet til forgjengeren Johan I. Den engelske kongen fikk beholde Gascogne og deler av Aquitaine, men bare i rollen som vasall til Ludvig IX. Selv om Henrik mistet flere territoriale områder på kontinentet, opplevde han mer suksess i Frankrike ved å strategisk skape splid i reformgruppen og problematisere hindringer for baronene i deres forsøk på å reformere det engelske kongedømmet.

Selv om forordningene av Oxford på ingen måte var blitt erklært ugyldig, arbeidet Henrik III for å styrte reformgruppens program og ta tilbake makten kongemakten hadde utøvd i perioden før 1258. I de siste månedene i 1259 og utover året 1260 ble det utført flere allianseendringer som ble avgjørende for kongemaktens suksess i den kommende perioden av baronopprøret. Kongen begynte å innsette nye sheriffer i lokalområdene og tok tilbake kontroll over flere kongelige slott som baronene hadde tatt over tidligere for å kneble makten til Henrik III. Selv om kongemakten gradvis tok tilbake makten i landet ble ikke reformprogrammet av Oxford fullstendig ugyldiggjort, da reformgruppen tilbød seg å endre på forordningene om det var noe kongen var misfornøyd med, og de tillot ham å endre aktører som satt med de politiske vervene.⁹⁰ Det var nå tre år siden reformgruppen av Oxford hadde formert et statsmaskineri som skulle stå i spissen for reform av det engelske kongedømmet. Mens årene 1258 – 59 hadde vært suksessfull for denne gruppen, ble tiårsskiftet en annen

⁹⁰ Valente, *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*, 71.

affære og den engelske kongemaktens kunngjøring om politisk støtte fra pavedømmet i 1261 ble et vendepunkt under baronopprøret i kongemaktens favør.

3.4.1 Rettsaken mot Montfort i 1260

Da kongemakten grep tilbake initiativet i konflikten var en av de første aktivitetene til Henrik III å stille Simon de Montfort for en rettsak. Tidligere i denne analysen argumenterte jeg at de sterkeste nettverksbåndene til Simon de Montfort var med den engelske geistlighet. Adam Marsh hadde antagelig påvirket utfallet under Montforts rettsak i 1252, og da Montfort igjen ble stilt for retten etter anklager fra Henrik III under baronopprøret var det fra denne gruppen han igjen kunne forvente støtte. Rettsaken skal ha hendt i 1260 i kjølvannet av den engelske kongens tilbakekomst etter oppholdet i Frankrike, hvor han hadde opprettet flere relasjoner som skulle hjelpe kongemakten å gripe tilbake maktgrunnlaget innskrenket av reformgruppen i årene 1258 - 1259. Da et parlament skulle holdes i juli måned ble det bestemt at en komite bestående av erkebiskopen av Canterbury (Boniface av Savoy), biskopen av London (Henrik Wingham), biskopen av Lincoln (Rikard Gravesend), biskopen av Norwich og biskopen av Exeter skulle etterforske anklagene, og deres konklusjoner skulle sendes til kongen og hans kongsråd i løpet av måneden.⁹¹ Anklagene fra Henrik III og Simon de Montforts motsvar på flere av anklagene er oppført i kildesamlingen DBM.⁹² Dokumentet inneholder 39 klausuler totalt. Klausul 1 – 22 refererer til deres uenigheter mellom Montfort og kongen, og deres innflytelse på hvordan fredsforhandlingene ble gjennomført med Frankrike i 1259. Resten av dokumentet, klausul 23 – 39, tar opp problemene kongen hadde med Montforts aktiviteter i England da Henrik III oppholdt seg i Frankrike. Resultatet av denne hendelsen fikk ingen alvorlige konsekvenser for Simon de Montfort som ble, i det minste delvis, reddet av sitt geistlige nettverk.

I dette tilfellet kunne ikke Adam Marsh bruke sin innflytelse til å hjelpe baronen, da han hadde møtt sin død i 1259. Selv om både Robert Grosseteste (d. 1253) og Adam Marsh ikke lenger var i live hadde de skapt *sterke bånd* mellom Montfort og den engelske geistligheten. Det var denne gruppen fra det engelske nettverket som kom baronen til unnsetning da han skulle forsvare sine aktiviteter foran Henrik III og domstolen. Blant deltakerne i komiteen

⁹¹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 199. Treharne & Sanders, *DBM*, 33.

⁹² Treharne & Sanders, *DBM*, 194 – 211.

med ansvaret om å etterforske anklagene mot Montfort var to av dem sterkt linket til Montforts nettverk (Gravesend og Cantilupe), biskopen av Exeter og Norwich skal ha vært kongemaktens representanter, mens biskopene av Canterbury og London skal ha vært nøytrale dommere.⁹³ Boniface av Savoy (Canterbury) var knyttet til den engelske kongemakten i et slektskapsbånd til dronning Eleanor, men han var også knyttet til reformprogrammet med deltakelse i rådet av femten. Selv om Boniface av Savoy hadde vært en del av reformgruppen tidligere var han på kongemaktens side under rettsaken. Det vil jeg begrunne med en av anklagene rettet mot Montfort under rettsaken om å ha fjernet Peter av Savoy (bror til Boniface) fra rådet av femten og erstattet ham, uten å informere kongen, med en annen person.⁹⁴ Henrik Wingham er en annen på kongemaktens side, og det vil jeg argumentere var fordi han var tidligere en av de tolv representantene fra kongemakten i de utvalgte tjuefire. Han ble biskop av London da Fulk Basset døde i 1259, og hadde tjent Henrik III i vervet som «Lord Chancellor» siden 1255. Han hadde fått beholde vervet av reformgruppen etter 1258, men selv om han fikk beholde vervet er jeg uenig med Maddicotts argument at han var en nøytral deltaker i komiteen. Jeg mener han var en av kongemaktens støttespillere fordi han ble skiftet ut som «Lord Chancellor» med Nicholas av Ely etter at rettsaken aldri resulterte i en endelig beslutning. Nicholas av Ely var tilhenger av reform og han støttet Simon de Montfort. Han ble av den grunn skiftet ut som «Lord Chancellor» av Henrik III med Walter de Merton i 1261.

Det var Adam Marshs forbindelser med den franske geistligheten som balanserte domstolens deltakelse, og som koblet Montfort nærmere en viktig nettverksforbindelse i det franske nettverket. Jeg har nevnt Odo Rigaldi, erkebiskopen av Rouen, som en kontakt i Adam Marsh sin korrespondanse, og at Montfort var omtalt i denne brevvekslingen. Erkebiskopen skal ha vært sendt på ordre fra Ludvig IX til England for å forsvare Simon de Montfort da han måtte stille foran domstolen regissert av den engelske kongen ved parlamentet i juli 1260.⁹⁵ Simon de Montforts franske nettverksrelasjoner med Ludvig IX og andre aktører i det franske nettverket kom til unnsetning da Odo Rigaldi og John de Harcourt, en fransk adelsmann, ble sendt for å støtte Montfort i anklagene fra Henrik III. Simon de Montfort konstruerte et økonomisk bånd med disse aktørene for å styrke nettverksforbindelsene til det franske

⁹³ Maddicott, *Simon de Montfort*, 197.

⁹⁴ Treharne & Sanders, *DBM*, 206-207.

⁹⁵ Maddicott, *Simon de Montfort*, 198.

nettverket, hvor begge fikk utdelt landområder for deres tjeneste for Montfort.⁹⁶ Baronen hadde brukt sine geistlige støttespillere i det engelske nettverk til å etablere relasjoner i det franske nettverket. En fordeling av baronens ressurser på nye støttespillere fra Frankrike bidro til at de forsvarte Montfort mot den engelske kongens anklager i 1260.

3.4.2 Relasjonene med Edvard og Rikard de Clare i 1260

En annen nettverksrelasjon som var viktig på dette tidspunktet for Simon de Montfort var Edvard. Selv om tronarvingen skal ha blitt gjenforent med Henrik III var han fortsatt ikke fornøyd med sin manglede inklusjon og viktighet for kongemakten, og ønsket å statuere sin uavhengighet fra sine foreldre. En enda større overraskelse for kongemakten var en nyopprettet vennskapsallianse med Rikard de Clare, Jarlen av Gloucester, en aktør som tidligere hadde vært en av kongemaktens trofaste støttespillere. Montforts allianse med Rikard de Clare var slik jeg ser det et desperat forsøk på å gjenvinne støtten han hadde tapt til flere aktører i reformgruppen, som på dette tidspunktet allierte seg mer og mer med kongemakten. Historiker Adrian Jobson påpeker at Montforts allianse med jarlen av Gloucester var basert baronens godkjennelse av Rikard de Clares fremtidige ønske om at magnatene skulle egenrådlig irettesette sine egne tjenestemenn dersom de skulle bli anklaget for noe.⁹⁷ Dette gikk imot et av de viktigste punktene av reformprogrammet, men det var noe Montfort var villig til å ofre i sitt søk etter nye støttespillere da flere i reformgruppen valgte å skifte side til kongemaktens.

Hvorfor skulle Edwards motiver på dette tidspunktet være å støtte jarlen av Leicester i anklagene fra Henrik III? Deres nettverksrelasjon kan kobles til et økonomisk bånd da alliansen ser ut til å ha vært basert på fellesinteresser i Frankrike. Simon de Montfort var en landeier også i Frankrike og da han ble fratatt fylket av Bigorre i 1260 søkte han hjelp hos Edvard. Edvard selv hadde blitt tildelt Gascogne som gave inkludert i sin apanasje i forbindelse med hans giftermål med Eleanor av Castilla.⁹⁸ Montfort skal ha gitt Edvard festningen Lourdes til å forsvare i gjengjeld for hans hjelp i å ordne opp i baronens problemer på det franske kontinentet. En slående likhet med alliansen Montfort hadde opprettet med

⁹⁶ Maddicott, *Simon de Montfort*, 198.

⁹⁷ Jobson, *The First English Revolution*, 55.

⁹⁸ Jobson, *The First English Revolution*, 12.

Rikard de Clare tidligere viser at Montfort måtte ofre noe for å oppnå sine egne ønsker. Det var Montforts tidligere rivaler i det engelske nettverket Guy, Geoffrey og William de Valence som representere Edvard og Simon de Montfort da de ble sendt for å besøke Bigorre for å forhandle tilbake landområdet.⁹⁹ Augmentet blir at Montfort visste at Edvard var, om ikke enda mer på dette tidspunktet, en enorm viktig forbindelse for at han selv og reformprogrammet skulle overleve motstanden fra Henrik III. Alliansen var så viktig for Montfort at han var villig til å inkludere sine tidligere rivaler i familien Lusignan i sine affærer.

‘Triumviratet’ Simon de Montfort, Edvard og Rikard de Clare og deres samarbeid resulterte i nye endringer i landets maktstruktur. Tegn på deres innflytelse ser vi da først Hugh Bigod mistet justitiariusvervet til Hugh Despenser, en lojal støttespiller for Simon de Montfort; «Chancellor»-vervet, som innebar ansvaret for produksjonen av frihetsbrev og andre dokumenter ble tatt fra kongens trofaste minister Henrik Wingham og gitt til Nicholas av Ely; og «Treasurer»-vervet, som overså landets økonomi, ble gitt til John de Caux, abbed av Peterborough (en støttespiller av Edvard). Simon de Montforts nye bånd med Edvard og Rikard de Clare ga baronen en politisk tyngde til å gjøre disse endringene. At det var de tre aktørene som stod bak utskiftingene virker enda mer troverdig da en av de første aktivitetene til Henrik III etter å ha grepet tilbake initiativet for kongemakten under konflikten i 1261 var å avsette aktørene med de politiske vervene for å sette inn egne tjenestemenn. Alliansen mellom de tre aktørene var kortvarig og den utrettet lite. ‘Triumviratet’ ble oppløst da Edvard i november 1260 reiste til Frankrike for å overse sine plikter i Gascogne.¹⁰⁰ Han skal ha tatt med seg et svært følge av tjenestemenn som kunne ha vært til hjelp da Henrik III i 1261 tok initiativ og grep tilbake mye av makten han hadde gitt fra seg i 1258. Reformgruppen hadde forsøkt uten hell å gjennomføre et reformforsøk på flere områder av det engelske kongedømmet gjennom en kollektiv politisk gruppe i årene 1258 - 1259, men etter kongemaktens sterke motstand i perioden 1260 – 1263 endret dette kollektivet seg til en mer sentrert gruppe av radikalister som utpekte en klar lederskikkelse i Simon de Montfort. Baronen skal ha forlatt England i protest til fordel for Frankrike etter hendelsene i 1260-1261, og dermed blir det naturlig å diskutere baronens nettverksforbindelser til det franske nettverket.

⁹⁹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 200.

¹⁰⁰ Maddicott, *Simon de Montfort*, 204.

3.4.3 Forbindelsene med det franske nettverket

Aktører i det franske nettverket kom til å spille avgjørende roller under baronoppørret. Den viktigste aktøren fra dette nettverket var den franske kongen, som ble innblandet i den engelske konflikten og påvirket hvordan et av baronoppørrets vendepunkt utartet seg. Ludvig IX ble innsatt som mekler i konflikten mellom reformgruppen og kongemakten i 1263, og hans endelige avgjørelse i favør kongemakten i januar 1264 sendte baronoppørret inn i sin siste fase, og borgerkrig. Dette underkapittelet vil diskutere Simon de Montforts forbindelser til det franske nettverket. Jarlen av Leicester var opprinnelig franskmann, og kom fra en svært tradisjonell adelsslekt fra det nordlige Frankrike. Sammenlignet med de andre aktørene i reformgruppen stod han i særstilling da det kom til hans posisjon i det franske nettverket. Han oppholdt seg stadig i Frankrike, og i årene 1255 – 1258 var han diplomat i forhandlingene om den kommende fredsavtalen mellom den engelske- og franske kongemakten.

Frankrike var også en sikkerhetsbase for Simon de Montfort, hvor han hadde kontakter som kunne hjelpe ham når han behøvde det i England. Det var også et nettverk Montfort kunne bruke til å tjene sine egne og familiens interesser. Han ble beskyldt av Henrik III i 1260 under domstolen for å ha både personlig og gjennom agenter påvirket de franske aktørene, og da spesielt Ludvig IX, til å inkludere en klausul i fredsavtalen mellom kongemaktene som bestemte at Eleanor de Montfort og parets to eldste sønner (Henrik og Simon) måtte si fra seg krav til flere landområder i Frankrike.¹⁰¹ Montfort forsvarte seg med at dette var noe Ludvig IX selv hadde beordret. Henrik III anklager Montfort videre ved å poengtere at familien Montfort ikke kom til å si fra seg kravene i Frankrike før den engelske kongen hadde betalt ekteparet det han skyldte dem relatert til Eleanor de Montforts medgift. Dersom det var Simon de Montforts innflytelse på aktørene i det franske nettverket som hadde resultert i at klausulen i fredsavtalen mellom England og Frankrike ble inkludert, viser det hvordan baronen brukte sine nettverksbånd til å tjene sine egne økonomiske interesser.

J.R. Maddicott argumenterer: «Between 1255 and 1258 Montfort was frequently in France (...) he was regularly in Louis's company and is likely to have had many opportunities to

¹⁰¹ Treharne & Sanders, *DBM*, 195.

observe the conduct of a man with whom he was in any case on close and friendly terms». ¹⁰² Jeg mener det blir problematisk å si at Simon de Montfort og Ludvig IX var venner av emosjonell grad, da det er umulig å bevise i hvilken grad det var ekte følelser i 'vennskapet' mellom aktørene. Jeg mener 'vennskapet' mellom aktørene må drøftes etter en mer instrumental linje. Simon de Montforts håp og forventninger om støtte fra Ludvig IX under baronopprøret kan ikke baseres på deres personlige affeksjon eller hvor mye de to måtte ha hatt til felles. Selv om baronen skal ha hatt den samme fascinasjonen i likhet med Ludvig IX for religiøse hårskjorter¹⁰³ kan ikke dette ha vært fellesfaktoren for deres 'vennskap' og dermed heller ikke årsaken til deres nettverksforbindelse.

Jeg har tidligere i denne teksten argumentert hvordan Simon de Montfort brukte sine forbindelser med den engelske geistligheten som broer til den franske, og at det brakte Montfort nærmere den franske kongemakten. Ludvig IX hadde koblinger til både fransiskanerordenen og dominikanerordenen, og Montforts *sterke bånd* til fransiskanerne Robert Grosseteste og Adam Marsh kan ha tjent baronen favør hos Ludvig IX, en konge som sementerte sin betydning for det geistlige felleskapet i middelalderen i 1297 da han ble kanonisert og gjort til helgen.

Et bevis på Simon de Montforts gode relasjoner til det franske nettverket viser seg om man ser på hvor baronen bodde da han oppholdt seg i Frankrike. Da Montfort deltok i en middagsfest arrangert av Odo Rigaldi, erkebiskop av Rouen, fikk baronen bosette seg i det kongelige slottet av Neaufles i Normandie.¹⁰⁴ Da den engelske kongemakten grep tilbake initiativet i 1261 hadde Montfort igjen reist til Frankrike, hvor han blant annet var bosatt en periode ved det kongelige slottet Pacy-sur-Eure.¹⁰⁵ Den franske kongemaktens valg om å la Simon de Montfort bosette seg ved disse slottene mener jeg er et resultat av dyktig nettverksbygging fra Montfort, hvor den viktigste relasjonen kan ha vært de geistlige aktørene. Man skal likevel ikke se bort fra hva den ene kunne tjene hos den andre: kunne ikke den franske kongemakten bruke Simon de Montfort, på bakgrunn av hans relasjoner til det angevinske familienettverket, til å bli informert om den engelske kongemaktens aktiviteter og

¹⁰² Maddicott, *Simon de Montfort*, 91.

¹⁰³ Maddicott, *Simon de Montfort*, 90. Et ekstremt ubehagelig religiøst klesplagg.

¹⁰⁴ Maddicott, *Simon de Montfort*, 190.

¹⁰⁵ Maddicott, *Simon de Montfort*, 217.

planer? Montfort brukte sine nettverksbånd til å blande inn den franske kongemakten i det økonomiske båndet han og Eleanor hadde med Henrik III, og etter forespørsel fra Montfort ble Ludvig IX i 1261 en av meklerne mellom ekteparet Montfort og Henrik III i medgiftkonflikten. Det ble satt opp en meklingskomite bestående av den franske kongen, den franske dronningen og den franske ministeren Peter le Chamberlain.¹⁰⁶ Fra et langsiktig perspektiv blir dette meklingsforsøket det første i en serie av franske meklingsforsøk under baronopprøret i konfliktløsningen mellom Montfort og Henrik III som kulminerte med «Oppgjøret ved Amiens».

Styrken til *svake bånd* ble nevnt i metodekapittelet, og jeg har nevnt i analysen av Montforts nettverk i perioden før baronopprøret at denne nettverksteorien er relevant om man ser på hvordan Montfort forsøkte å etablere nettverksforbindelser som kunne gi ham nye former for støtte. Det må ha vært en bevisst strategi å søke nye vennskap hos den franske kongemakten for Simon de Montfort, da han må ha hatt en enklere vei inn enn hva de andre baronene i England basert på baronens opprinnelige franske nasjonalitet. I lys av Granovetters tanker var Montforts mest lojale støttespillere, som Hugh Despenser, Walter Cantilupe, Peter de Montfort og Rikard de Grey, aktører vi kan kategorisere med *sterke bånd* til baronen. De var i hans nærmeste krets og var lojale helt til siste slutt, og flere døde sammen med Montfort i slaget ved Evesham. Dette var aktører han stolte på og som ikke trengte like mye overtalelse som de fjernere nettverksforbindelsene til å støtte han under baronopprøret. Når jarlen av Leicester returnerte til England fra Frankrike i april 1263, fem år etter innføringen av reformforsøket, hadde han tilbragt nesten halvparten av denne tiden i Frankrike.¹⁰⁷ Det var tid han behøvde for å bearbeide og opprettholde de «svakere båndene» han hadde med sitt nettverk i Frankrike.

4. Tilknytningsnettverk – En komparativ analyse

I forrige analysekapittel ble det utført en egosentrert nettverksanalyse av Simon de Montfort. Den kommende analysen vil fortsatt fokusere på baronen, men nettverksanalysen vil inneholde en mer komparativ dimensjon. Nettverksteorien basert på det som er kalt

¹⁰⁶ Maddicott, *Simon de Montfort*, 205.

¹⁰⁷ Maddicott, *Simon de Montfort*, 223.

tilknytningsnettverk blir en her fruktbar metode, og den vil gi et mer komparativt perspektiv på nettverksforbindelsene til reformgruppen og kongemakten i den siste og avgjørende fasen av baronoppørret. Siden stadfestingen av reformprogrammet i 1258-1259 hadde det forekommet flere endringer i de forskjellige nettverkene blant aktørene tilknyttet enten reformgruppen eller kongemakten. Den neste fasen av baronoppørret jeg vil analysere i form av nettverk er kjent som borgerkrigsfasen (1264 – 1267). Slagene ved Lewes (1264) og Evesham (1265) var de to største og viktigste slagene under baronoppørret, og et stort omfang av tidligere forskningslitteratur har undersøkt og diskutert dem.

Mitt fokus på denne fasen blir å kartlegge hvilke aktører som var tilknyttet enten kongemakten (Henrik III) eller reformgruppen (Simon de Montfort) da Ludvig IX skulle mekle mellom gruppene i 1264. Jeg vil ta utgangspunkt i brevene sendt til den franske kongen før meklingen ved Amiens, hvor dokumentet best kjent som «oppgjøret av Amiens» lister opp aktørene som tilhørte enten partiet til kongemakten eller reformgruppen. For å vise nettverksendringene som hadde forekommet vil jeg drøfte aktørene opp mot hvem av dem som hadde vært deltakere i reformgruppens to rådgivningsapparater (rådet av femten og «The Community») etter parlamentet av Oxford i 1258. Jeg vil også drøfte maktbasene til de individuelle aktørene nevnt med tilknytning til enten kongemakten eller reformgruppen i brevet fra Ludvig IX. Dette er viktig for å argumentere hvem av Henrik III og Simon de Montfort som hadde de sterkeste nettverksforbindelsene til det engelske nettverket og kunne forvente støtte fra aktørene øverst i landets sosiale hierarki.

4.1 Hvem var tilknyttet aktørene i 1263 – 1265

Simon de Montfort ble invitert tilbake til England i 1263 av aktører fra «marcher lord» sonen i det engelske nettverket som var misfornøyde med kongens aktiviteter i perioden 1261-1263. Flere av dem hadde blitt ignorert av kongemakten da den grep tilbake momentum i 1261, og dronning Eleanor og hennes allierte av familien Savoy ble beskyldt for å politisk kastre denne gruppen og deres innflytelse over sønnen Edvard. Hun skal ha holdt denne gruppen ansvarlig for Edvards opprørske aktiviteter i 1259-1260, og selv om flere forble allierte med kongemakten etter 1261 valgte en liten fraksjon å løsrive seg fra kongemakten.¹⁰⁸ De inkluderte «marcher lords» som nå allierte seg med Montfort var Gilbert de Clare (sønn av

¹⁰⁸ Jobson, *The First English Revolution*, 77.

Rikard de Clare, jarl av Gloucester), John de Warenne, Roger Leyburn og Roger Clifford. Den viktigste blant dem var Gilbert de Clare, sønnen til Rikard de Clare, jarl av Gloucester, som døde i 1262. Rikard de Clare var et kritisk tap for kongemakten. Han hadde tjent som en viktig informant i årene 1260 – 1261 da Henrik III under sitt opphold i Frankrike planla å undergrave reformprogrammet. Han var også en av landets rikeste adelsmenn med flere territoriale ressurser og han hadde tjent som en motvekt til innflytelsen Simon de Montfort hadde i det engelske nettverket. Når den engelske kongen skulle håndtere baronens sønn Gilbert de Clare og arveoppgjøret oppstod det problemer. Selv om Gilbert de Clare ikke var myndig hadde han håpet på å kunne arve farens eiendommer og ressurser. Henrik III hadde andre planer og beordret alle Gloucester-eiendommene til å være under kongelig varetekt.¹⁰⁹ Dette resulterte i at en bitter Gilbert de Clare allierte seg med Simon de Montfort og ble en viktig brikke i baronens gjenoppbygging av reformgruppen. Gilbert de Clare var også et eksempel på det generasjonsskifte som foregikk i Englands politiske arena på dette tidspunktet, eldre baroner som jarlen av Gloucester (Rikard de Clare), jarlen av Warwick (John du Plessis), John fitz Geoffrey og tre tidligere biskoper av London (Fulk Basset, Henrik Wingham, og Bassets nevø, Rikard Tallbot) var alle døde i 1263.

I likhet med reformgruppens aktiviteter i 1258 var Simon de Montforts strategi i 1263 å ta kontrollen over slott/festninger i landet. Kombinerte militærstyrker ledet av John Giffard, Roger de Vaux, Roger Clifford og Roger Leybourn (alle «marcher lords») ga Simon de Montfort den nødvendige materielle styrken til igjen forsøke å kneble kongemakten. Aktørene startet med å okkupere Gloucester, Bristol Hereford, Bridgnorth, Worcester, Shrewsbury og Salisbury¹¹⁰, og som nevnt i den egosentrerte nettverksanalysen var Englands slott viktige knutepunkter da det var snakk om forflytning av ressurser, et eksempel var slottet av Gloucester, som kontrollerte et stort krysningspunkt over Englands lengste elv, Severn.¹¹¹ Viktige geografiske punkter ble okkupert av baronene tur etter tur, men kongemakten hadde fortsatt kontroll over det viktigste slottet i England ved Dover i 1263, og det var en viktig kommunikasjonskanal til deres kontakter i de franske og pavenettverkene. Slottet ved Dover var særdeles viktig for å rekruttere militære styrker fra Frankrike, og likeså for å nekte Simon de Montfort den samme ressursen. Da Henrik III iverksatte planer om å ta tilbake makten i

¹⁰⁹ Jobson, *The First English Revolution*, 79.

¹¹⁰ Treharne & Sanders, *DBM*, 42. Jobson, *The First English Revolution*, 86 – 87.

¹¹¹ Jobson, *The First English Revolution*, 87.

1260 sendte han brev til Baroner og namsmenn installert ved Dover slott.¹¹² Brevet informerer materiell støtte i form av at personer med 'hest og våpen' ikke skulle tillates opphold i England om de ikke hadde kongens tillatelse, men like viktig er det at personer uavhengig av rank skulle undersøkes for besittelse av pavebrev da de gikk i havn ved landets punkter langs kysten. Jeg har argumenter at Henrik III brukte sine forbindelser med pavenettverket for å skaffe seg åndelig legitimeringsgrunnlag for å løsrive seg fra forordningene av Oxford i 1261, og like sannsynlig var tilfelle at baronene også hadde 'agenter' i Roma som hadde i oppdrag å anskaffe pavebrev som kunne annullere pavebrevene Henrik III tidligere hadde brukt til å statuere sin makt i 1261. Simon de Montforts styrker la under seg slott etter slott på vei sørover, og det resulterte i at Henrik III og flere av kongemaktens støttespillere søkte tilflukt i London, og noen flyktet til Frankrike.¹¹³

Simon de Montfort fokuserte sine styrker bort fra et angrep på London, og skiftet heller fokus til havneområdene i Kent. Strategien til baronene var å kutte kommunikasjonskanalene til kongemakten og forsikre at eventuell hjelp fra Frankrike ikke var oppnåelig. Den engelske kongen skal ha overgitt seg 16. juli, da han igjen skal ha bekreftet forordningene av Oxford.¹¹⁴ Reformgruppen og kongemakten klarte imidlertid ikke å komme til enighet om hvordan de skulle gå frem for å finne en endelig løsning på konflikten og nok en gang oppstod det uenigheter som fort kunne eskalere til flere voldelige konfrontasjoner. Det endte opp med en midlertidig fredsavtale mellom Montforts reformgruppe og Henrik III i løpet av juli 1263, og begge ble enige om at en tredjepart skulle innsettes som mekler i konflikten. Aktøren i rollen som mekler ble den franske kongen, Ludvig IX. Begge sidene av konflikten mente nok at det var gode sjanser for en avgjørelse i egen favør da begge ble enige på forhånd om å godta den franske kongens avgjørelse som den endelige løsningen på konflikten. Slik jeg ser det var det til slutt den av Montfort eller Henrik III som hadde de sterkeste nettverksrelasjonen i det franske nettverket som kom til å gå seirende ut ved Amiens i januar 1264.

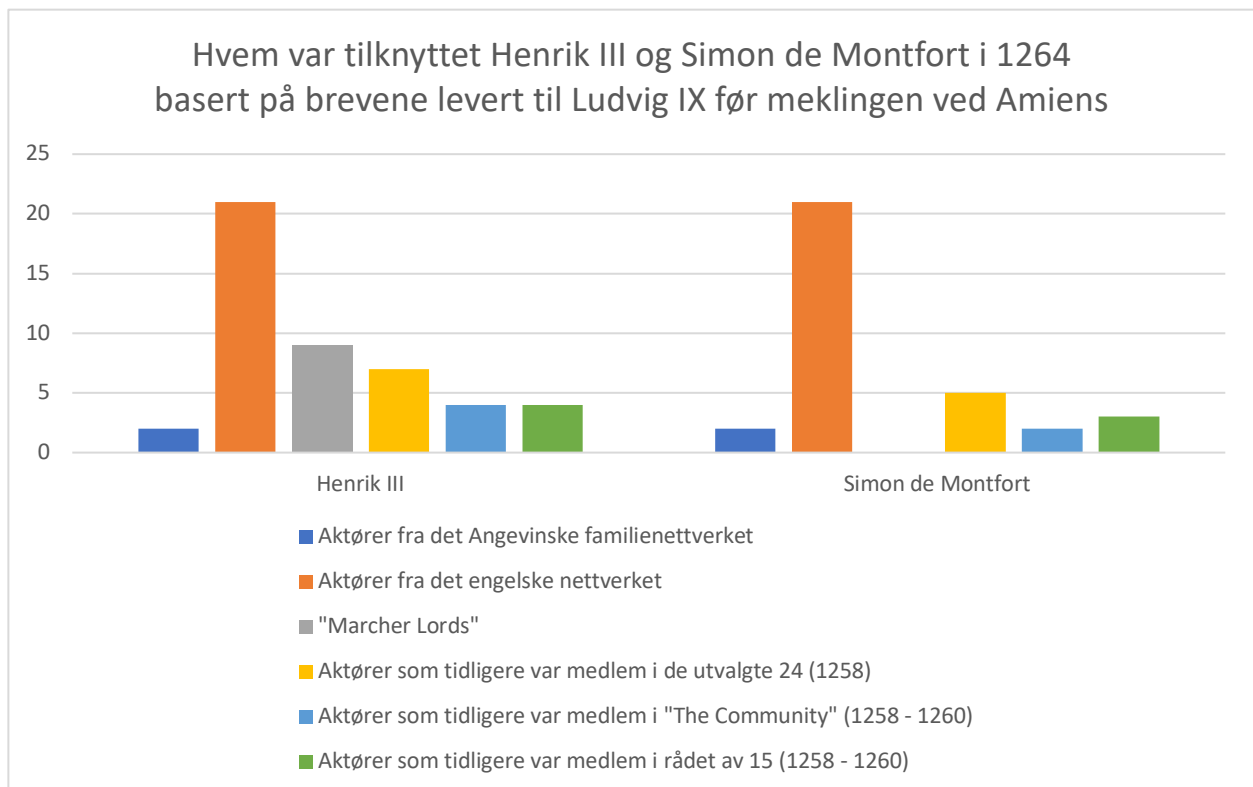
¹¹² Treharne & Sanders, *DBM*, 193.

¹¹³ Jobson, *The First English Revolution*, 92. John Mansel skal ha blitt eskortert av kongens yngste sønn, Edmund, over kanalen til Frankrike. Det var mulig siden Edmund hadde kontroll over slottet ved Dover på dette tidspunktet.

¹¹⁴ Jobson, *The First English Revolution*, 94.

4.1.1 Tilknytningsnettverk: Simon de Montfort og Henrik III

For at Ludvig IX skulle ta en riktig og rettferdig avgjørelse i meklingen mellom kongemakten og baronene ble det sendte brev til den franske kongen fra begge grupperingene, hvor de anklaget hverandre. Brevene ble presentert for den franske kongen, og i teorien skulle han ta utgangspunkt i disse brevene da han skulle bedømme konflikten i rollen som mekler. Brevene sendt til den franske kongen har som historiske kilder overlevd for oss i dag, og er samlet som tre dokumenter i kildesamlingen DBM.¹¹⁵ Brevet som utgjør avgjørelsen til Ludvig IX er også inkludert i kildesamlingen, og som kilde blir brevet svært viktig for denne oppgaven da det oppgir hvilke aktører som var tilknyttet Simon de Montfort og Henrik III i denne perioden (se graf og tabeller under). Totalt er det oppført 31 aktører i brevet fra kongemakten, og 24 inkludert Simon de Montfort i brevet fra reformgruppen.¹¹⁶ Både Henrik III og Simon de Montfort hadde begge flere støttespillere enn dem oppført i disse brevene, og det vil være gunstig å sammenligne de to listene med navn for å si noe om styrkeforholdet mellom dem.

¹¹⁵ Treharne & Sanders, *DBM*, 252 – 279 (Dokument: 37A, 37B, 37C).

¹¹⁶ Treharne & Sanders, *DBM*, 282 – 285.

Grafen viser at både Henrik III og Simon de Montfort hadde 21 aktører i et tilknytningsnettverk med aktører fra det engelske nettverket. Det er likevel noen vesentlige forskjeller som må diskuteres. Jeg vil påstå at Henrik III hadde overtaket på Simon de Montfort sett ut fra forbindelsene de to hadde med aktørene i det engelske nettverket. Tre aktører tilknyttet Henrik hadde tittelen jarl, mens Montfort var den eneste jarlen av navnene listet opp i brevet fra reformgruppen. Når det gjaldt tidligere medlemmer fra de utvalgte tjuefire i 1258 var syv aktører tilknyttet Henrik mot fem tilknyttet Montfort. I rådet av 15 befant fire tidligere medlemmer seg i tilknytning til Henrik mot tre var tilknyttet Montfort. Fra de aktørene fra de som utgjorde «The Community» fantes det fire i et tilknytningsnettverk til den engelske kongen, mens det hos Montfort bare fantes to fra den gruppen (hvilke aktører dette var har jeg plassert i to tabeller nedenfor).

Flere av aktørene tilknyttet Simon de Montfort hadde vært i vennskapsallianse med baronen over lang tid (Walter Cantilupe, Peter de Montfort, Hugh Despenser, Rikard de Grey), han hadde inkludert to av sine egne sønner (Henrik de Montfort, Simon de Montfort jr.), og flere av de nye aktørene med nettverksforbindelser til Montfort var unge baroner (under 30 år: Hastings, Wake, Segrave, fitz John, de Lucy, de Vescy).¹¹⁷ Selv om grafen viser at Henrik og Montfort hadde like mange aktører fra det engelske nettverket i sitt eget tilknytningsnettverk blir styrkeforholdet skeivt fordelt i favør Henrik III. Flere av de viktigste magnatene i landet var tilknyttet den engelske kongen, mens reformgruppen inneholdt en mindre tilknytning av aktører av ung alder som sannsynlig var basert på regional plassering, med *sterke bånd* til Simon de Montfort. Selv om Henrik III hadde støtten til flere av de viktigste baronene i det engelske nettverket vil jeg argumentere at en like viktig tilknytning, om ikke viktigere, ble Edvard, som med sine nettverksrelasjoner kom til å bli reformgruppens største utfordring videre i konflikten.

Det nøyaktige tidspunktet Henrik III og kongemakten vant dragkampen om Edwards støtte i konflikten blir vanskelig å slå fast med sikkerhet, men det er rimelig sikkert at han var fullt og helt på kongemaktens side da han returnerte fra Frankrike sammen med William de Valence i 1261. Både tronfølgeren og Valence ble nyttige aktører for Henrik III da han begynte å ta tilbake kontrollen over flere slott da kongen forsøkte å undergrave reformprogrammet i

¹¹⁷ Maddicott, *Simon de Montfort*, 249.

perioden 1261 - 1263.¹¹⁸ En allianse med Edvard var viktig fordi hans nettverksforbindelser med «marcher lord» aktørene ble en viktig ressurs for kongemakten under borgerkrigen. Slik grafen over illustrerer kan man se ni aktører fra «marcher lord» sonen tilknyttet Henrik III i 1264. Flere av dem (Warenne, Leyburn, Clifford) sammen med Gilbert de Clare (Gloucester) var ansvarlige for å et halvt år tidligere ha invitert Simon de Montfort tilbake til England, men ved slutten av 1263, etter påvirkning fra Edvard, var de igjen tilknyttet kongemakten og ble ressurser utnyttet mot Simon de Montfort og hans reformgruppe.

Tabell 4. Aktørene tilknyttet Henrik III i 1264

Aktør	Nettverk	Status	De utvalgte 24 (1258)	«The Community» (1258-1260)	Rådet av 15 (1258-1260)
Edvard	Det angevinske familienettverket	Tronfølger			
Henrik av Almain	Det angevinske familienettverket	Nevø til Henrik III	X		
John Balliol	Det engelske nettverket	Baron		X	
Roger de Somery.	Det engelske nettverket	Baron			
William Latimer	Det engelske nettverket	Baron			
Warin de Bassingbourne	Det engelske nettverket	Baron			
John de Musgrove	Det engelske nettverket	Baron			
Robert Neville	Det engelske nettverket	Baron			
Philip Marmion	Det engelske nettverket	Baron			

¹¹⁸ Maddicott, *Simon de Montfort*, 208 – 209.

John de Grey	Det engelske nettverket	Baron		X	
Alan de la Zuche	Det engelske nettverket	Baron			
Reginald fitz Peter	Det engelske nettverket	Baron			
Roger Bigod	Det engelske nettverket	Jarlen av Norfolk	X		X
Hugh Bigod	Det engelske nettverket	Justitiarius (1258-60)	X		
Philip Basset	Det engelske nettverket	Baron		X	
Humphrey de Bohun	Det engelske nettverket	Jarlen av Hereford	X		X
William de Valence	Det engelske nettverket	Jarlen av Pembroke	X		
John de Warenne	Det engelske nettverket	“marcher lord”, Jarlen av Surrey	X		
John de Verdun	Det engelske nettverket	Baron		X	
Rikard Foliot	Det engelske nettverket	Baron			
Adam av Jesmond	Det engelske nettverket	Baron			
Henry Percy	Det engelske nettverket	Baron			
Robert Bruce	Det engelske nettverket	Baron			
Roger Mortimer	Det engelske nettverket	“marcher lord”	X		X

John fitz Alan	Det engelske nettverket	“marcher lord”			
William de Braose	Det engelske nettverket	“marcher lord”			
James Audley	Det engelske nettverket	“marcher lord”			X
Roger Clifford	Det engelske nettverket	“marcher lord”			
Hamo Lestrangle	Det engelske nettverket	“marcher lord”			
John de Vaux	“marcher lord”	“marcher lord”			
Roger Leyburn	“marcher lord”	“marcher lord”			

**X markerer deltakelse*

**Viktige aktører fra det tidligere rådet av femten og «The Community» som ikke er nevnt i brevet, men som var tilknyttet kongemaktens side: Boniface av Savoy, Peter av Savoy og John Mansel (deres manglete inklusjon kan forklares med at alle tre var ved det franske hoffet i denne perioden). Roger de Somery kan også tilknyttes kongemakten da han ble valgt av Henrik III senere i 1266 til å være medlem i en komite som skulle ordne opp med de siste opprørerne etter Simon de Montforts død.*

**Avdøde aktører tilknyttet kongemakten i 1258: Rikard de Clare (d. 1262), Fulk Basset (d. 1259), John du Plessis (d. 1263), William de Forz (d. 1260)*

Tabell 5. Aktørene tilknyttet Simon de Montfort i 1264

Aktør	Nettverk	Status	De utvalgte 24 (1258)	«The Community» (1258-1260)	Rådet av 15 (1258-1260)
Henrik de Montfort	Det angevinske familienettverket	Sønn av S. Montfort			
Simon de Montfort	Det angevinske familienettverket	Sønn av S. Montfort			

Walter Cantilupe	Det engelske nettverket	Biskop av Worcester	X		X
Hugh Despenser	Det engelske nettverket	Justitiarius (1260-61 & 1263-1265)	X	X	
Rikard de Grey	Det engelske nettverket	Baron	X		X
Humphrey de Bohun (Jr.)	Det engelske nettverket	Sønn av jarlen av Hereford		X	
Peter de Montfort	Det engelske nettverket	Baron	X		X
Adam Newmarket	Det engelske nettverket	Baron			
Henrik av Sandwich	Det engelske nettverket	Biskop av London			
Baldwin Wake	Det engelske nettverket	Baron			
Robert de Ros	Det engelske nettverket	Baron			
William le Blund	Det engelske nettverket	Montforts flaggbærer			
William Marshal	Det engelske nettverket	Baron			
Walter de Coleville	Det engelske nettverket	Baron			
William Bardolf	Det engelske nettverket	Baron	X		
Rikard de Tany	Det engelske nettverket	Baron			
Henry de Hastings	Det engelske nettverket	Baron			

John fitz John	Det engelske nettverket	Sønn av fitz Geoffrey (d. 1258)			
Robert de Vipont	Det engelske nettverket	Baron			
John de Vescy	Det engelske nettverket	Baron			
Nicholas Segrave	Det engelske nettverket	Baron			
Geoffrey de Lucy	Det engelske nettverket	Baron			
Ralph Basset	Det engelske nettverket	Baron			

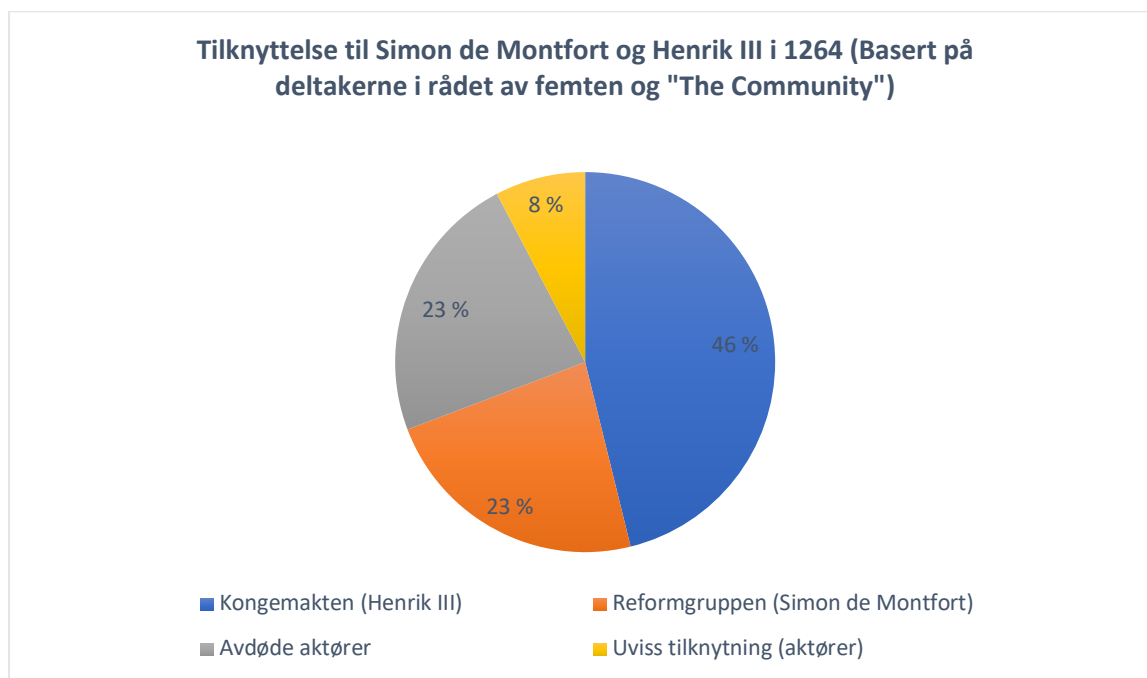
**X markerer deltakelse*

**Avdøde aktører tilknyttet reformgruppen i 1258: John fitz Geoffrey (d.1258), Roger de Quincy (d. 1264 – noen måneder etter borgerkrigsutbruddet)*

**Giles de Argentin er ikke listet opp, men han var planlagt en rolle i Montforts regjering etter slaget av Lewes, dermed kan han inkluderes med tilknytning til Montfort i 1264.*

Vi kan nå sammenligne tilknytningsomfanget til aktørene i 1264 med omfanget til reformgruppen og kongemakten i 1258. Fra det tidligere rådet av femten og «The Community» var 67% av nettverksforbindelsene fra det engelske nettverket tilknyttet reformprogrammet, og 33% var tilknyttet kongemakten etter Oxford Parlamentet i 1258 (se diagram 1), men dette hadde endret seg innen 1264. Etter å ha knyttet til seg tilnærmet dobbelt så mange aktører enn kongemakten i 1258 ble omfanget nesten reversert i 1264. Etter mine beregninger var 46% tilknyttet kongemakten, mens 23% var tilknyttet reformgruppen i 1264 (se diagram 2).

Diagram 2. Tilknytningsomfanget til Kongemakten og reformgruppen i 1264¹¹⁹

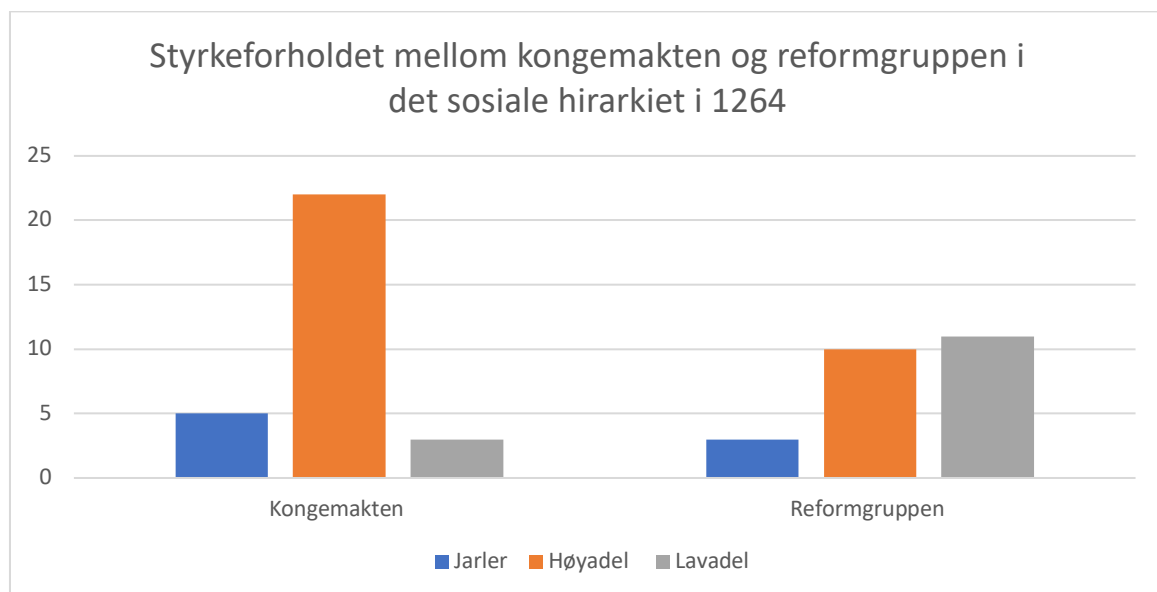
Flere opprinnelige aktører fra rådet av femten og «The Community» var døde (23%) i 1264, men det hadde nok ikke hjulpet reformgruppen da dette hovedsakelig var aktører tilknyttet kongemakten i 1258 (John de Plessis, Rikard de Clare, Fulk Basset, William de Forz). To aktører blir oppført med uviss tilknytning (8%) da det ikke finnes noe om aktørene i kildene eller forskningslitteraturen som kan tilsi hvem de var tilknyttet i 1264 (Roger de Mold, Thomas de Grelley). Jeg påpekte tidligere at reformprogrammets overlevelse var avhengig av at et klart flertall i det engelske nettverket måtte være for reform, slik de var i 1258. I 1264 var ikke dette lenger tilfelle, og flere viktige aktører med tilknytning reformgruppen i 1258 hadde gått over til å være i kongemaktens nettverk. Fem viktige baroner tilknyttet reformgruppen i 1258 hadde endret tilknytning i 1264: Roger Mortimer (den viktigste forbindelsen til «marcher lord» sonen etter Gilbert de Clare), Humphrey de Bohun (jarl av Hereford), Roger Bigod, John de Grey (sønn til en av Montforts mest lojale støttespillere

¹¹⁹ **Reformgruppen (6):** Tidligere medlemmer av rådet av femten (3): Simon de Montfort (ikke inkludert i diagram), Walter Cantilupe, Rikard de Grey, Peter de Montfort. Tidligere medlemmer av «The Community» (3): Humphrey de Bohun jr., Hugh Despenser, Giles de Argentin. **Kongemakten (12):** Tidligere medlemmer av rådet av femten (7): Roger Bigod, Humphrey de Bohun, Roger Mortimer, James de Audley, Boniface av Savoy, Peter av Savoy, John Mansel. Tidligere medlemmer av «The Community» (5): John Balliol, John de Grey, Philip Basset, John de Verdun, Roger de Somery. **Avdøde aktører (6):** John fitz Geoffrey, Rikard de Clare, William de Forz John du Plessis, Fulk Basset, Roger de Quincy. **Uviss tilknytning (2):** Roger de Mold, Thomas de Grelley.

Rikard de Grey) og John de Verdun. Dersom Ludvig IX hypotetisk hadde tatt en avgjørelse i favør reformgruppen i 1264 er det lite tenkelig at de kunne ha gjennomført et vellykket reformforsøk, da flertallet av landets baroner ikke lenger var knyttet til reformgruppen, en gruppe som i denne fasen bestod av Simon de Montforts mest lojale ‘venner’ og nyrekrutterte radikalister.

Styrken til gruppenes tilknytningsnettverk kan regnes ut fra aktørenes maktbaser i det sosiale hierarkiet, og her ser vi at den engelske kongemakten i 1264 hadde en klar fordel i forhold til aktørenes ressursgrunnlag. For å måle styrkeforholdet mellom kongemakten og reformgruppen i 1264 har jeg fordelt aktørene i tre sosiale kategorier:

1. Aktører med tittelen jarl.
2. Høyadel: Ikke jarler, men baroner med ansvar for større landområder.
3. Lavadel: Aktører som enten var baroner av lavere status («lesser barons») eller fra ridderklassen.

Fem aktører med tittelen jarl var tilknyttet kongemakten: Roger Bigod (Hereford), Humphrey de Bohun (Hereford), William de Valence (Pembroke), John de Warenne (Surrey), og man kan inkludere Rikard av Cornwall (Cornwall), selv om han ikke nevnes i brevet fra Ludvig IX. Tre aktører vet vi var på reformgruppens side i denne perioden: Simon de Montfort (Leicester) er den eneste som blir nevnt i brevet, men aktørene Robert de Vere (Oxford) og Robert de Ferris (Derby) var også en del av reformgruppen. De aktørene som ikke var jarler,

men som hadde et vesentlig maktgrunnlag basert på deres geografiske herredømmer, kategoriserer jeg som høyadelen. Fra denne sosiale gruppen hadde kongemakten et klart flertall over reformgruppen i 1264. Aktørene fra denne sosiale gruppen tilknyttet kongemakten var: Hugh Bigod, Philip Basset, John Balliol, Robert Bruce, Adam av Jesmond, Henrik Percy¹²⁰, Rikard Foliot, Roger Mortimer, John Fitz Alan¹²¹, William de Braose¹²², James Audley, Roger Clifford, Hamo Lestrangle, John de Vaux, Roger Leyburn, Alan de la Zuche, Roger de Somery, William Latimer¹²³, Robert Neville, Philip Marmion, Reginald fitz Peter, og John de Verdun.

Reformgruppens aktører fra høyadelen bestod hovedsakelig av nettverksforbindelser Simon de Montfort hadde knyttet *sterke bånd* til tidlig i karrieren – aktører han kunne stole på og som hadde vært hans støttespillere over lang tid: Peter de Montfort, Hugh Despenser, Ralph Basset, og Rikard de Grey. Flere kom fra de regionale herredømmene (Leicestershire og Lincolnshire) til Simon de Montfort: Baldwin Wake (Lincolnshire), Walter de Coleville (Lincolnshire), Adam Newmarket (Lincolnshire), og Henrik de Hastings (Leicestershire).¹²⁴ Reformgruppen hadde et større flertall fra den laveste sosiale kategorien, hvor elleve aktører var knyttet til Simon de Montfort i forhold til kongemaktens tre. De tre aktørene tilknyttet kongemakten var fra ridderklassen: John de Grey, John de Musgrove, Warin de Bassingbourne. Aktørene knyttet til reformgruppen var også riddere: Henrik de Montfort, Simon de Montfort jr., Humphrey de Bohun Jr., William le Blund, William Marshal, Walter de Coleville, Rikard de Tany, Henrik de Hastings, John fitz John, Robert de Vipont, og Geoffrey de Lucy.

Det blir som Maddicott beskriver: «In terms of magnate power, the two sides were thus unevenly matched and clearly demarcated».¹²⁵ Henrik III hadde den største maktbasisen i 1264 da det gjaldt støtte fra det øverste av Englands sosiale hierarki, hvor han blant annet var støttet av fem jarler, de fleste fra høyadelen, og flere var «marcher lords». Reformgruppen bestod på dette tidspunkt av ‘venner’ og aktører knyttet til Simon de Montfort gjennom en

¹²⁰ Herre av Topeliffe, Yorks. Treharne & Sanders, *DBM*, 282-283n.

¹²¹ Herre av Oswetry. Treharne & Sanders, *DBM*, 282-283n.

¹²² Herre av Bramber, Sussex og Gower. Treharne & Sanders, *DBM*, 282-283n.

¹²³ Herre av Corby. Treharne & Sanders, *DBM*, 282-283n.

¹²⁴ Maddicott, *Simon de Montfort*, 249.

¹²⁵ Maddicott, *Simon de Montfort*, 249.

geografisk dimensjon, hvor flere støttespillere kom fra jarlens regionale landområder. Når det gjelder Montforts nettverksbånd bestod reformgruppen av flere han hadde *sterke bånd* til og som hadde vært baronens støttespillere over lang tid. Det var viktig å ha mange *sterke bånd* til aktører i sin nærmeste krets, men like viktig var det for Simon de Montforts nettverk å ha *svake bånd* til nettverk som det franske nettverket. En mangel på slike operative svake bånd i baronens nettverk kom, som jeg vil vise videre, til å være Montforts undergang i det siste året av hans levetid.

Den engelske kongen reiste til Frankrike i slutten av desember 1263 for å høre avgjørelsen til Ludvig IX. Simon de Montfort skal ikke ha reist til Frankrike, men sendte flere av sine mest lojale støttespillere til å representere reformgruppen. Baronens fravær ved Amiens ble forklart med at baronen hadde vært i en ulykke. Ulykken som holdt Montfort borte fra Frankrike skal ha vært at baronen hadde falt av en hest, og ulykken skal ha hendt, mistenkelig nok, da baronen var på vei fra sin hovedbase ved slottet Kenilworth for å ta et skip til Frankrike.¹²⁶ Sett bort fra den antatte ulykken fantes det også andre årsaker for baronens fravær ved Amiens, og dette er mer troverdige motiver for Montfort valg om å ikke reise til Frankrike. I et av punktene i brevet presentert for Ludvig IX av reformgruppen påpekte baronene at Henrik III hadde brutt med forordningene og fredsavtalen som var satt mellom kongemakten og baronene i 1263, hvor han blant annet igjen begynte å innsette sine egne folk i viktige posisjoner. Et strategisk valg tatt av den engelske kongen var å bruke aktører fra «marcher lord» sonen til å skape problemer for Simon de Montfort og hans aktører i det engelske nettverket.

I brevet fra baronene anklages Henrik III for å ha gitt ordre til baronene stasjonært ved Englands landingspunkter ved kysten om å ikke følge ordrene til Rikard de Grey (en trofast støttespiller til Montfort), som kontrollerte det viktige slottet ved Dover, og de beskyldte også kongen for å ha beordret Roger Leyburn til å ta over ansvaret til Rikard de Grey¹²⁷. I neste punkt blir Henrik beskyldt for å ha gitt Roger Mortimer tillatelse til å angripe Simon de Montforts eiendommer. Etter å ha blitt «furnished with letters of the lord king»¹²⁸ skal Roger Mortimer ha samlet en hærstyrke og lagt under seg Simon de Montforts landområder ved den

¹²⁶ Maddicott, *Simon de Montfort*, 259.

¹²⁷ Treharne & Sanders, *DBM*, 267.

¹²⁸ Treharne & Sanders, *DBM*, 267.

walisiske grenseregionen, områder Henrik III tidligere hadde tildelt baronen. Slik beskriver reformgruppen Roger Mortimers handlinger i brevet til Ludvig IX:

Roger Mortimer, who swore, with the others, that he would observe the compromise (...) entered the Marches and with a considerable army invaded as an enemy the lands of the earl Leicester at Dilwyn, Lugwardine, and Marden, causing the corn found there to be threshed, devastating and carrying off his other goods, and usurping to himself the lordship of the manor (...) Further the same Roger, as an enemy, invaded the castle and lands of Henry de Pembridge, a fellow worker and colleague of the barons wishing to observe the Provisions of Oxford, and destroyed and carried off as booty everything that he found there.¹²⁹

Den engelske kongens nettverksforbindelser med «marcher lord» aktørene og hans utnyttelse av Roger Mortimers angrep på Montforts eiendommer er hva jeg tror kan ha holdt Simon de Montfort fra å reise til Frankrike, og som konsekvens fikk han ikke muligheten til å påvirke sine egne nettverksforbindelser med det franske nettverket i ukene før den franske kongens mekling mellom Henrik III og reformgruppen. Det skulle bli svært avgjørende for utfallet av baronoppøret da det praktisk talt resulterte i at Montforts nettverksrelasjoner med aktører i det franske nettverket falt sammen, og at han ikke lenger kunne forvente støtte fra sine tidligere forbindelser hos den franske eliten da Ludvig IX hadde tatt sin avgjørelse i favør av Henrik III. Den franske eliten ville trolig nok ikke gå imot og kritisere dømmekraften til deres egen konge ved Amiens, og som jeg vil presentere i neste underkapittel hadde flere av aktørene i det franske nettverket brukt sin innflytelse til å påvirke den franske kongen i hans endelige avgjørelse ved Amiens.

4.1.2 «Oppgjøret av Amiens» – Hvilke aktører deltok ved Amiens i 1264

En voldelig konfrontasjon av stor betydning hadde vært unngått i den politiske debatten mellom reformgruppen og kongemakten tidligere i baronoppøret. Etter «oppgjøret av Amiens» var dette ikke lenger mulig. Avgjørelsen til Ludvig IX ble en utslagsgivende faktor for hvordan baronoppøret endret karakter i 1264 fra et reformforsøk til en borgerkrig mellom den engelske kongemakten og Simon de Montforts reformgruppe. Avgjørelsen til Ludvig IX

¹²⁹ Treharne & Sanders, *DBM*, 267.

var så radikal at de som fortsatt ønsket å reformere kongedømmet ikke hadde noe annet valg enn å ikke godta den. Alt reformprogrammet hadde innført ble ugyldiggjort: forordningene statuert ved Oxford (1258) og Westminster (1259) ble erklært ugyldige, ingen nye skulle lages, alle relevante dokumenter skulle overgis til kongen (klausul 11-12).¹³⁰ Alle de kongelige slottene skulle overgis tilbake til kongemakten, det kongelige attributt til å utnevne sine egne rådgivere og innsette aktører i kongelige embeter skulle gjeninnsettes, og restriksjonene bestemt for utlendinger skulle oppheves (klausul 13-16).¹³¹ Det kan på overflaten se ut som Ludvig IX var en urokkelig aktør med en sterk tro på kongemaktens rettigheter og ideologiske maktgrunnlag - fra deres eget perspektiv var de utnevnt av gud til å styre. J. Sanders argumenterer også at «These beliefs were strengthened by those who surrounded Louis»¹³² Dermed mener jeg det er viktig å undersøke nærmere hvilke aktører som deltok i hendelsen «oppgjøret av Amiens», og hvordan nettverkene påvirket, eller ikke påvirket, utfallet i det største vendepunktet under baronopprøret.

Reformgruppens representasjon ved Amiens var ledet av Peter de Montfort og Thomas Cantilupe.¹³³ Peter de Montfort blir et forståelig valg da han har vært en gjenganger i denne analysen. Han var i den opprinnelige alliansen som krevde reform, han var blant de utvalgte tjuefire, han satt i rådet av femten og han hadde gjennom hele konflikten støttet Simon de Montfort. Thomas Cantilupe er en ny aktør, og som navnet tilsier var han nevø av Walter Cantilupe, biskop av Worcester. Han var en geistlig aktør knyttet til Oxford fransiskanerne og han som flere andre av den religiøse ordenen støttet reformgruppen og Simon de Montfort. Det er nevnt flere ganger i denne teksten at av alle de sosiale gruppene som fantes i det engelske middelaldersamfunnet var det hos geistligheten at Simon de Montfort høstet mest støtte både før og under baronopprøret. Dette fikk konsekvenser for flere etter baronopprøret, hvor pavedømmet suspenderte fem av ni biskoper fra deres embete,¹³⁴ på grunnlag av deres støtte til Simon de Montfort under konflikten (se tabell 6).

¹³⁰ Treharne & Sanders, *DBM*, 287-289.

¹³¹ Treharne & Sanders, *DBM*, 288-289

¹³² Treharne & Sanders, *DBM*, 45.

¹³³ Jobson, *The First English Revolution*, 104.

¹³⁴ Carpenter, *Henry III*, 296.

Tabell 6. Tilknytningen til engelske biskoper 1263-1265

Aktør	Status	Tilknytning	Suspendert av paven i 1265
Walter Cantilupe	Biskop av Worcester	Reformgruppen	X
Henrik de Sandwich	Biskop av London	Reformgruppen	X
Boniface av Savoy	Erkebiskop av Canterbury	Kongemakten	
Rikard Gravesend	Biskopen av Lincoln	Reformgruppen	X
Peter av Aigueblanche	Biskop av Hereford	Kongemakten	
John Gervais	Biskop av Winchester	Reformgruppen	X
Lawrence av St. Martin	Biskop av Rochester	Kongemakten	X
Simon Walton	Biskop av Norwich	Kongemakten	
Stephen Bersted	Biskop av Chichester	Reformgruppen	X

**Tabellen tar utgangspunkt i de viktigste biskopene som deltok i administrasjonen mellom 1263 og 1265*

Thomas Cantilupe var i seg selv en viktig geistlig aktør i det engelske nettverket. I og med at det var han som reiste til Amiens kan det være en mulighet at det også var han som utarbeidet baronenes sak i brevet presentert for Ludvig IX før meklingen som resulterte i «oppgjøret av Amiens».¹³⁵ Dette argumentet bygges rundt den geistlige formidlingsstilen en kan se spor etter i brevet, som utgikk fra samtidens teologiske læresetninger om samtykkeprinsipper og konseptet om rettferdig styre.¹³⁶ Denne ideologien kan spores tilbake til en av Simon de Montforts viktigste støttespillere i baronens nettverk, Robert Grosseteste. Thomas Cantilupe var nok på flere områder en verdig representant under konfliktløsningens forhandlinger, men

¹³⁵ Engelsk: *The Mise of Amiens*

¹³⁶ Jobson, *The First English Revolution*, 104.

han hadde nok ikke den samme påvirkningskraften på det franske nettverket som Simon de Montfort. Han og Peter de Montfort kunne nok heller ikke måle seg med de utvalgte representantene av Henrik III til å representere kongemaktens sak. Både John Mansel og Boniface av Savoy hadde oppholdt seg ved det franske hoffet i perioden forut meklingen, hvor de helt sikkert kunne påvirke Ludvig IX og andre aktører i det franske nettverket til å få sympati med den engelske kongen. Det blir vanskelig å si noe konkret om i hvilken grad Montforts manglede tilstedeværelse ved Amiens påvirket den franske kongens endelige beslutning, og det blir mest for det meste spekulasjon. Det jeg mener er enklere å konkludere kan ha påvirket beslutningen til Ludvig IX er hvordan kongemakten brukte sine nettverksforbindelser til å påvirke det franske nettverket.

Det var helt nødvendig for den engelske kongen å legitimere sin makt og løsrive seg fra eden tatt på forordningene av Oxford. Nevøen til kongens trofaste minister med samme navn, John Mansel, ble sendt til Roma på oppdrag om å bringe tilbake pavebrev som kunne avløse Henrik III og de andre som hadde tatt eden på forordningene av Oxford. Jeg har allerede argumentert at dette påvirket Ludvig IX da han skulle ta en avgjørelse i favør en av partene. Ludvig IX sin link med paven var åpenbar da man betrakter kongens sterke religiøse karakter. Han tok korset og deltok i det syvende- og åttende korstog, døde i sistnevnte, og er i dag den eneste franske kongen gjort til helgen. Hva den viktigste aktøren i dette pavenettverket mente om saken må ha påvirket Ludvig IX til en viss grad. En annen måte den engelske kongemakten kunne påvirke det franske nettverket var gjennom deres slektskapsrelasjoner. De to dronningene av England og Frankrike, Eleanor og Margrete, kom fra den innflytelsesrike familien Savoy, og deres respektive giftermål med Henrik III og Ludvig IX skapte en slektskapslink mellom de to kongemaktene. Spilte dronningene sentrale roller i nettverksformasjonene under baronopprøret? Hvor mye innflytelse de hadde på sine ektefeller er ikke min oppgave å gi et tilfredsstillende svar på, men jeg ønsker å inkludere deres aktiviteter der jeg mener en kan se hvordan de påvirket de ulike nettverkene under baronopprøret. For å ta den korte versjonen giftet Eleanor av Provence seg med Henrik III i 1236, og hennes søster, Margrete av Provence hadde giftet seg omtrent et år tidligere med Ludvig IX. Dronning Eleanor sin slektskapsrelasjon til dronning Margrete skapte forbindelser for den engelske kongemakten med den franske eliten. Disse ble viktige da Henrik III ønsket å etablere støtte hos den franske kongemakten under konflikten i perioden 1263-1265. Det skal nemlig ha vært med den franske kongens velsignelse at dronning Eleanor begynte å forberede en invasjonstyrke bestående av leiesoldater i et forsøk på å hjelpe ektemannen i

1264 da det begynte å bli åpenbart at konflikten gikk i retning av en borgerkrig.¹³⁷ Eleanor var også aktiv med å søke støtte hos flere i kongemaktens slektskapskretser. Både hun selv og søsteren, dronning Margrete, som støttet sin søster og Henrik III, sendte brev til Alfonso av Poitou (den franske kongens bror) med en forespørsel om materiell støtte i form av skip som kunne transportere en hær av franske leiesoldater til England.¹³⁸ Den engelske dronningens innflytelse ved det franske hoff var også en av flere utslagsgivende faktorer for at Ludvig IX ga sin støtte til Henrik III fremfor reformgruppen i «oppgjøret av Amiens». Ifølge Maddicott, skal avgjørelsen til Ludvig IX om å gjeninnsette den engelske kongemaktens attributter ha vært et resultat av økende press fra Ludvigs eget hoff etter at han tidligere hadde favorisert Simon de Montfort da aktørene møttes til et forlik ved Boulogne i 1263.¹³⁹ Etter forliket befant den engelske dronningen seg ved det franske hoffet i nærmere to år før hun reiste tilbake til England etter Simon de Montforts fall i 1265. Muligheten for at hun kan ha utøvd en viss innflytelse i det franske nettverket og påvirket forbindelsene mellom nettverkets aktører og den engelske kongemakten vil jeg argumentere var heller stor enn liten.

Gjennom slektskapsrelasjoner og påvirkning fra støtten den engelske kongemakten fikk fra pavenettverket klarte kongemakten å tvinge gjennom gjeninnsettelsen av kongemaktens attributter, og en avløsning fra forordningene tatt ved Oxford i 1258. Henrik III hadde gjennom strategisk bruk av nettverk, i motsetning til Simon de Montfort, suksessfullt opprettet nettverksforbindelser man kan kategorisere etter Mark Granovetters *svake bånd* til ikke bare én men to av denne middelalderperiodens mektigste stormakter: pavedømmet og den franske kongemakten. Simon de Montfort og reformgruppen erklærte «oppgjøret av Amiens» for ugyldig selv om de i likhet med kongemakten hadde sverget en ed på å opprettholde vilkårene bestemt av den franske kongen. Deres argument var at Ludvig IX tydelig hadde erklært at alle forordninger og administrative dokumenter som for eksempel *Magna Carta* ikke var en del av hva den engelske kongemakten kunne løsrive seg fra siden det var tiden fra og med forordningene av Oxford i 1258 at den franske kongen skulle ta en avgjørelse i sin beslutning ved Amiens:

¹³⁷ Jobson, *The First English Revolution*, 120 – 121.

¹³⁸ Jobson, *The First English Revolution*, 103.

¹³⁹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 262.

(...) we do not wish or intend, by present ordinance, to derogate in any way from the royal privileges, charters, liberties, statutes and laudable customs of the realm of England which were in force before the time of the provisions (Forordningene av Oxford).¹⁴⁰

Reformgruppen mente at Ludvig IX hadde overskredet sin makt og posisjon i konfliktløsningen fordi de mente at forordningene av Oxford var grunnlagt ut fra Magna Carta.¹⁴¹ Gjennom å koble forordningene til Magna Carta kunne også aktørene i reformgruppen argumentere mot å bli stemplet som uærlige i konflikten med kongemakten da de nektet å godta den franske kongens avgjørelse i 1264.

4.2 Borgerkrig

Da borgerkrigsfasen av baronopprøret startet i 1264 utløste det et større moment av vold i konflikten mellom reformgruppen og kongemakten. Jeg vil argumentere at forholdet mellom den mer utbredte volden og nettverk under baronopprøret var påvirket av dødsfallene til flere av de eldre baronene med tilhørighet til reformgruppen og en tilstrømning av yngre mer radikale baroner. Nyere forskning på konflikt og konfliktløsning har advart mot å overdrive vold i middelalderen. De fleste rapportene på vold og ødeleggelse i kildene fra perioden er å finne i tekster skrevet av geistligheten som ofte befant seg på en av sidene av konflikten de beskriver. Dette er ikke nøytrale observasjoner men heller utformede retoriske strategier med hensikt om å stille motstanderen i et dårlig lys.¹⁴² En av de mest kjente kildene på baronopprøret er et eksempel på denne formen for geistlig propaganda. Teksten kjent som «The Song of Lewes» er å finne i kildesamlingen redigert av Thomas Wright i 1839, kalt *Political Songs of England: From the Reign of John to that of Edward II*. Samlingen inneholder sanger og dikt som på ulike måter beskriver kongedømmet til Henrik III. Kildens troverdighet er problematisk da den som flere av tekstene i samlingen mangler forfatternavn. Spekulerer man kan «The Song of Lewes» ha vært skrevet av en munk med tilhørighet til fransiskanerorden og Simon de Montfort. Det er imidlertid ikke problematisk å se hvem forfatteren støttet i konflikten da tekstens innhold tydelig er i favør av Montfort og

¹⁴⁰ Treharne & Sanders, *DBM*, 289.

¹⁴¹ Jobson, *The First English Revolution*, 107.

¹⁴² Esmark & Orning, *Disputing Strategies in Medieval Scandinavia*, 8.

reformgruppen, og den er omfattende i kritikken av kongemakten. Denne kilden er overraskende nok en av få kilder full av geistlig retorikk, da kildematerialet i DBM hovedsakelig beskriver det administrative, hvor lite, om noe, retorikk av denne typen blir brukt av forfatterne. Det er allikevel noen beskrivelser av slaget ved Lewes i «The Song of Lewes» som sier noe om den manglete styrken til Simon de Montforts nettverk:

«The earl had few men used to arms; the royal party was numerous, having assembled the disciplined and greatest warriors in England (...) Much of the earl's army was raw; fresh in arms, they knew little of war. The tender youth, only now girt with a sword, stands in the morning in battle accustoming himself to arms».¹⁴³

Kongemakten hadde nok overtallet slik kilden beskriver, men en slik beskrivelse er typisk da den vil bidra til å gjøre seieren til reformgruppen mer ekstraordinær enn hva den egentlig måtte være. Det som er mer troverdig beskrevet i sitatet er at Montforts styrker inneholdt flere yngre baroner, med mindre krigserfaring enn hærstyrken til kongemakten. Undersøkes aktørene som ledet hærstyrkene til Simon de Montfort i slaget ved Lewes ser man at høyre flanke var ledet av baronens sønner, Henrik (26 år) og Simon (24 år), Gilbert de Clare (21 år) kommanderte midten, og Nicholas de Segrave (26 år) ledet venstre flanke.¹⁴⁴ Han manglet støtten til flere av aktørene i det engelske nettverket som befant seg øverst i det sosiale hierarkiet (tabell 4 og 5), som var en av de største svakhetene ved Montforts nettverk i den siste fasen av baronopprøret.

Det skal nevnes at det var kongemaktens og ikke reformgruppens aktiviteter som ledet til en voldeligere fase av baronopprøret. Kongemaktens beleiring av Northampton i 1264 kort tid etter «oppgjøret av Amiens» er beskrevet som utbruddet av borgerkrigen, hvor baronene foreslo en mekling fremfor å erklære krig mot sin konge.¹⁴⁵ Claire Valente argumenterer at totalt sett var reformgruppens aktiviteter fra 1258-65 på linje med samtidens teorier om rettmessig motstand, og årsaken til en eskalering av vold var et resultat av at reformgruppen aktiviteter ikke alltid var i reformprogrammets interesser.¹⁴⁶ Selv om vold nå ble et større

¹⁴³ Wright, *Political Songs of England*, 76-77.

¹⁴⁴ Jobson, *The First English Revolution*, 115.

¹⁴⁵ Clare, *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*, 73.

¹⁴⁶ Clare, *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*, 75.

moment i baronenes forsøk på å implementere reform etter «oppgjøret av Amiens», var den politiske idelgien fortsatt basert på et samarbeid mellom baronene og kongemakten. Baronopprøret skiller seg ut sammenlignet med andre perioder med voldelige opprør mot den engelske kongemakten – for eksempel 1216 (Johan), 1327 (Edvard II), og 1399 (Rikard II) – da ingen kongelig avsetning fant sted og ingen kongelige rivaler ble introdusert.¹⁴⁷ Da baronene vant slaget ved Lewes, brukte ikke seierherrene lang tid på å stadfeste en fredsavtale med den beseirede kongemakten, som symboliserer et ønske om å komme til en enighet med Henrik III om hvordan kongedømmet skulle styres. Kongen var fremdeles en viktig brikke som de seirende baronene ønsket å samarbeide med i et fungerende statsmaskineri. Selv om den engelske kongen ikke ble avsatt etter slaget ved Lewes, kan en si at det var det laveste punktet det angevinske dynastiet hadde nådd i sin til da 110 års lange historie. Henrik III var i praksis avmechtig, og sammen med sønnen Edvard, broren Rikard Cornwall og hans nevø Henrik av Almain, en kongemakt under oppsyn og kontrollert av Simon de Montforts regjering. Dronning Eleanor og flere av kongemaktens viktigste støttespillere var i Frankrike.

4.2.1 Regjeringsystemet organisert etter slaget ved Lewes Juni-August 1264

Kort tid etter slaget utkjempet ved Lewes 14. mai 1264 skal partene ha kommet til enighet om en fredsavtale i form av «oppgjøret av Lewes».¹⁴⁸ Avtalen som kilde har ikke overlevd for oss i dag, men det finnes spor etter hva den måtte inneholde i forskjellige gjenlevende krøniker.¹⁴⁹ I *Bury krøniken* blir det nevnt at Henrik III skal ha sverget til Simon de Montfort på å opprettholde forordningene av Oxford, og det nevnes også i andre kilder at kongen kom til jarlen motvillig, sverget på forordningene og lovet å erklære dem gyldige; i tillegg ble det lovet at alle 'fiender', både engelske og utenlandske, skulle fjernes fra hans kongsråd; alle baronene tilknyttet reformgruppen skulle benådes og deres tidligere landområder gis tilbake til dem; og for at kongen skulle opprettholde sine løfter måtte han overgi Edvard og Henrik av Almain som gisler til reformgruppen.¹⁵⁰ Et annet punkt i fredsavtalen som har blitt skissert i andre kilder er at den franske kongemakten igjen skulle brukes i rollen til å mekle mellom baronene og den engelske kongemakten. Brev skal ha blitt sendt til Ludvig IX med en kopi av

¹⁴⁷ Clare, *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*, 75.

¹⁴⁸ Engelsk: *The Mise of Lewes*.

¹⁴⁹ Maddicott, *Simon de Montfort*, 272.

¹⁵⁰ Maddicott, *The Mise of Lewes*, 592-593.

fredsavtalen.¹⁵¹ Uten at vi kan være sikre på årsaken ble brevet aldri besvart av den franske kongen, hvorpå det ble sendt nye brev. I mellomtiden måtte England styres og det ble konstruert en midlertidig regjering. Tre «prudent and faithful men of the realm»¹⁵² ble valgt etter slaget ved Lewes, og med kongens velsignelse og autoritet skulle de nominere ni rådgivere. De tre ‘valgte’ aktørene var Simon de Montfort, Gilbert de Clare og Stephen Bersted, biskopen av Chichester. De tre nominerte et råd av ni, hvorav tre skulle opptre ved hoffet til alle tider. Rådet av ni skulle sammen med de tre utpeke hvem som skulle sitte med de kongelige embetene, og de skulle rådføre Henrik III i alle saker.¹⁵³ Simon de Montfort hadde i praktisk kontroll over det engelske kongedømmet og styrte landet igjennom kongens navn. Det opprinnelige baronrådet av femten etablert under de første årene av baronopprøret fantes ikke lenger, og dermed ble Simon de Montforts første steg mot et nytt reformforsøk å etablere et nytt baronråd som kunne gjenreise og etablere et nytt reformprogram.

Tabell 7. Montforts regjering: Rådet av ni utvalgt av Simon de Montfort, Gilbert de Clare og Stephen Bersted (biskop av Chichester).

Aktør	Status	De utvalgte 24 (1258)	«The Community» (1258-1260)	Rådet av 15 (1258-1260)
Henrik de Sandwich	Biskop av London			
Humphrey de Bohun jr.	Sønn til jarlen av Hereford		X	
Adam de Newmarket	Baron			
Peter de Montfort	Baron	X		X
Roger de St. John	Baron			
Ralph de Camoys	Baron			

¹⁵¹ Treharne & Sanders, *DBM*, 48.

¹⁵² Treharne & Sanders, *DBM*, 295.

¹⁵³ Treharne & Sanders, *DBM*, 297.

Giles de Argentin	Baron		X	
Thomas de Cantilupe	Nevø til Walter Cantilupe			
Henrik av St. Radegund	Abbed av St. Radegund, Bradsole, Kent			

**X markerer deltakelse*

Rollen til rådet av ni var nok minimal og Simon de Montfort styrte det engelske kongedømmet med hjelp fra de aktører i det engelske nettverket som hadde gitt deres urokkelige støtte til baronen i løpet av konflikten. Peter de Montfort blir en av de få fra rådet av ni i 1264 (se tabell 7) som hadde vært en del av reformprogrammet og reformadministrasjonen i perioden 1258-1259. Selv om landets justitiarius, Hugh Despenser, også var tilknyttet Simon de Montfort og var en del av Montforts regjering vil jeg argumentere at den sammensatte administrasjonen etter slaget ved Lewes manglet tyngden til å gjenintrodusere et fungerende reformprogram. For eksempel var den eneste jarlen med deltakelse i administrasjonen Simon de Montfort. Viktige aktører som jarlen av Hereford, Surrey, Pembroke og Norfolk var tilknyttet kongemakten i 1264 (se tabell 3) og de kjempet alle for Henrik III ved slaget ved Lewes. Simon de Montfort hadde også umuliggjort forbindelser med «marcher lord» aktørene da han hadde alliert seg med den walisiske frihetskjemperen og opprører Llywelyn ap Gruffudd. Aktøren hadde vært et stadig problem for den engelske kongemakten i løpet av 1240-tallet, og han var naturligvis en fiende av baronene stasjonært langs den walisiske grenseregionen. Flere «marcher lords» hadde kjempet for kongemakten i slaget ved Lewes, men etter kongemaktens nederlag fikk de gå fri, med forbehold om at de returnerte til sine walisiske områder.

I det avgjørende slaget ved Evesham 4. august 1265 ledet Edvard den engelske kongemakten til en overveldende seier over Simon de Montfort. Flere av hans trofaste støttespillere gjennom hele konflikten møtte sitt endelikt ved Evesham sammen med baronen. Jarlens sønn, Henrik de Montfort, Hugh Despenser, Peter de Montfort, Roger de St. John og Humphrey de Bohun (jr.) ble alle drept under slaget. Simon de Montfort ble selv drept og hans døde kropp ble brutalt lemlestet av «marcher lords». Baronens kroppsdeler ble sendt rundt om i kongedømmet som en symbolsk advarsel. Fra kongemaktens perspektiv var han en forræder,

og han ble behandlet deretter, for alle i landet til å se. Denne handlingen symboliserte også autoriteten til den engelske kongemakten bestemt av Ludvig IX i «oppjøret av Amiens», og den ugyldiggjorde legitimiteten til reformprogrammet og reformgruppen.¹⁵⁴ Jeg nevnte at Ludvig IX igjen var tiltenkt en rolle for å etablere en endelig fredsavtale mellom Henrik III og reformgruppen, og dette var et forsøk av Simon de Montfort til å gjenreise forbindelser til et nettverk han hadde blitt avkoblet fra etter «oppjøret av Amiens». Nettverksforbindelser til det franske-, engelske- og pavenettverket ble forsøkt etablert av både kongemakten og reformgruppen under baronopprøret. Etter Amiens i 1264 var det åpenlyst at både den franske kongemakten og pavedømmet støttet den engelske kongemakten under baronopprøret. Da det gjaldt Simon de Montfort etter slaget ved Lewes og påfølgende opprettelse av en ny regjering måtte han igjen forsøke å opprette nettverk i reformgruppens favør, for å gi reformprogrammet den nødvendige legitimiteten, og uten operative forbindelser med de ulike nettverkene ble det umulig for reformgruppen å oppnå en endelig fredsavtale med den engelske kongemakten. Simon de Montfort ble etter slaget ved Lewes sittende med mer makt enn noen gang tidligere, men den var oppnådd som et resultat av en borgerkrig. Makten til baronen betydde i praksis lite dersom han ikke kunne legitimere sin autoritet.

Simon de Montforts valg om å alliere seg med Llywelyn resulterte i flere tapte nettverksforbindelser i det engelske nettverket for baronen. Simon de Montforts viktigste støttespiller fra det engelske nettverket i slutten av baronopprøret var utvilsomt Gilbert de Clare, sønnen til den tidligere jarlen av Gloucester (Rikard de Clare d. 1263), men hans forhold til Montfort begynte å bli problematisk. Han var også en del av «marcher lord» sonen, og i likhet med andre «marcher lords» kan han ikke ha vært fornøyd med Montforts aktiviteter med deres walisiske fiende Llywelyn. Gilbert de Clare hadde kjempet side om side med jarlen av Leicester ved Lewes, men da Montfort inntok slagmarken ved Evesham noen måneder senere stod Gilbert de Clare på motsatt side. Det er beskrevet at han skiftet side under konflikten på grunn av flere uenigheter angående fordelingen av ressurser etter reformgruppens seier ved Lewes i 1264.¹⁵⁵ Et eksempel var slottet ved Bristol som Montfort tok for seg selv da han kom til makten, et slott hans far hadde vært i konflikt med Edvard over tidligere i baronopprøret.¹⁵⁶ Simon de Montfort ble kritisert for å favorisere sine nærmeste

¹⁵⁴ Weiler, *Symbolism and Politics in the Reign of Henry III*, 29.

¹⁵⁵ Jobson, *The First English Revolution*, 135.

¹⁵⁶ Treharne & Sanders, *DBM*, 53.

venner og familie etter at han kom til makten, hvilket isolerte de yngre og mer radikale baronene i det engelske nettverket som hadde kjempet for baronen i slaget ved Lewes. Da Simon de Montfort ikke valgte å etablere økonomiske bånd med for eksempel Gilbert de Clare kom det en reaksjon, som ble en av flere avgjørende faktorer til at en reform av det engelske kongedømmet døde med Simon de Montfort 4. august 1265 ved Evesham.

5. Konklusjon

Mangelen på et ekspanderende nettverk ble skjebnesvangert for Simon de Montfort i slutfasen av baronopprøret da han til slutt måtte kapitulere ved Evesham. Baronene hadde flere lojale støttespillere i sin nærmeste krets som døde sammen med ham, men de *sterke bånd* som skiller seg mest ut er båndene han hadde til geistligheten, den viktigste gruppen Montfort hadde nettverksforbindelser til i det engelske nettverket, og han hadde støtten til flere av de viktigste biskopene gjennom hele perioden. Brevsamlingene til Robert Grosseteste og Adam Marsh viser oss hvordan Simon de Montfort ekspanderte sitt geistlige kontaktnettverk tidlig i karrieren. De hjalp ham å etablere *svake bånd* til blant annet aktører i det franske nettverket. Da Montfort både før og under baronopprøret ble kritisert og anklaget av Henrik III, var det støtten han fikk fra geistlige aktører som ble avgjørende for utfallet i baronens favør.

Selv om Simon de Montfort hadde *sterke bånd* til flere innenfor reformgruppen og var støttet fra flertallet av Englands geistlighet, har denne analysen argumentert at Montfort manglet flere viktige *svake bånd* til ulike nettverk under baronopprøret. Dette gjorde det umulig for Simon de Montfort og reformgruppen å vinne over den engelske kongemakten. Det største vendepunktet under baronopprøret som endret på nettverkforbindelsene til Simon de Montfort var da Henrik III etter 1264 ble støttet av både papedømmet og den franske kongen under konflikten, to nettverk hvor Montfort forsøkte å etablere nettverkforbindelser, men uten suksess.

De kvantitative analysene jeg har utført i denne oppgaven har vist omfanget av nettverksendringene under konflikten. Flertallet av de viktigste aktørene fra aristokratiet i England var knyttet til reformgruppen i starten av opprøret, men det hadde endret seg helt da Ludvig IX ble satt til å mekle mellom partene i 1264. Selv om disse endringene ikke kan sies

å være nye funn har det ikke tidligere har undersøkt like detaljert hvilke aktører som hadde endret tilknytning fra reformgruppen i 1258 til den engelske kongemakten i 1264. Min undersøkelse av styrkeforholdet mellom reformgruppen og kongemakten i det sosiale hierarkiet etter nettverksendringene forsterker argumentet at det var umulig for reformgruppen å tvinge gjennom et reformprogram på kongedømmet til Henrik III, da de ikke klarte å stå sammen med et felles mål for reform slik gruppen gjorde i 1258.

Bruken av nettverksanalyse på baronoppørret kan og bør på flere måter brukes på baronoppørret i fremtiden. Jeg mener det er mulig å anvende flere typer nettverksteori på konflikten, kanskje med fokus på en annen historisk aktør eller på periodens sosiale grupper og deres deltakelse i nettverk under konflikten. Jeg har arbeidet ut fra kilder som sier mest om hvordan Simon de Montforts nettverk var under konflikten. Skulle jeg posisjonert meg for en vei videre med forskning på baronoppørret ville jeg gått tilbake til perioden før utbruddet av konflikten, og fordypet meg i korrespondansen til Robert Grosseteste og Adam Marsh. Dette var aktører med stor påvirkningskraft, og de grunnleggende for Simon de Montforts ekspanderende nettverksbygging. En kartleggelse av deres nettverk med utgangspunkt i aktørenes brevsamlinger mener jeg hadde vært et viktig prosjekt for fremtidens forskning, skulle den velge å bruke nettverksanalyse på baronoppørret.

Litteraturliste

Kildemateriale

- Lawrence, C. H. *The Letters of Adam Marsh Volume I*. Oxford University Press (2006).
- Lawrence, C. H. *The Letters of Adam Marsh Volume II*. Oxford University Press (2010).
- Mantello, F.A.C. & Goering, J. *The Letters of Robert Grosseteste. Bishop of Lincoln*. University of Toronto Press (2010).
- Treharne, R. F. & Sanders, I. J. *Documents of the Baronial Movement of Reform and Rebellion 1258 – 1267*. Oxford University Press (1973).
- Wright, T. Coss, P (ed.). *The Political Songs of England: From the Reign of John to that of Edward II*. Cambridge University Press (1996).

Forskningslitteratur

- Althoff, G. *Family, Friends and Followers: Political and Social Bonds in Early Medieval Europe*. Cambridge University Press (2004).
- Boissevain, J. *Friends of Friends: Networks, Manipulators and Coalitions*. ST. Martin's Press New York (1974).
- Carpenter, D. *The Reign of Henry III*. The Hambledon Press (1996).
- Carpenter, D. *The Meetings of Kings Henry III and Louis IX*. Prestwich, M, Britnell, R & Frame, R (Ed). *Thirteenth Century England X: Proceedings of the Durham Conference 2003*. The Boydell Press (2005).
- Church, S. *Henry III. A Simple and God-Fearing King*. Allen Lane an Imprint of Penguin Books (2017).
- Eldevik, J. *New Studies in Medieval Law and Conflict Resolution. A Journal of Medieval and Renaissance Studies*, Vol 36, (2005). S. 157 – 172.
- Esmark, K & Orning, H. J. *Disputing Strategies in Medieval Scandinavia – General Introduction*. Brill (2013). S. 1 – 28.
- Gaskins, R. *Network Dynamics in Saga and Society. Scandinavian Studies*, Vol. 77, No. 2. (2005). S. 201 – 216.
- Granovetter, M. *The Strength of Weak Ties. American Journal of Sociology*, Volum 78, No. 6 (1973).

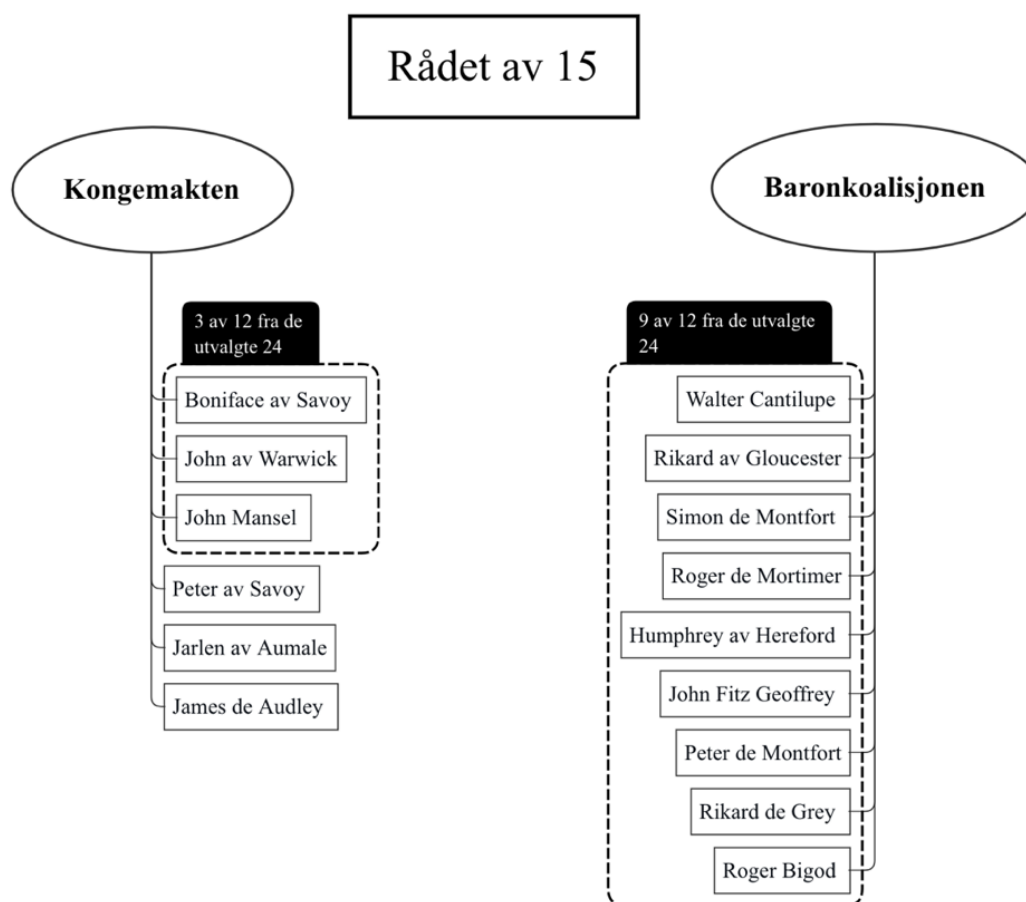
- Haseldine, J. Understanding the language of amicitia. The friendship circle of Peter of Celle (c. 1115 – 1183). *Journal of Medieval History*, Vol 20 (1994). S. 237 – 260.
- Haseldine, J. Friendship, intimacy and Corporate Networking in the Twelfth Century: The Politics of Friendship in the Letters of Peter the Venerable. *English Historical Review*, Vol. CXXVI, No. 519. (2011). S. 251 – 280.
- Haseldine, J. Classen, A (ed). *Friendship in the Middle Ages and Early Modern Age: Explorations of a Fundamental Ethical Discourse - Kap. 7: Monastic Friendship in Theory and in Action in the Twelfth Century*. De Gruyter (2011). S. 349 – 393.
- Hermanson, L. *Bærande band: Vennskap, kjærlighet og broderskap i det middelalderske Nord-Europa, ca 1000 – 1200*. Nordic Academic Press (2009).
- Jobson, A. *The First English Revolution. Simon De Montfort, Henry III and The Barons War*. Bloomsbury Academic (2012).
- Maddicott, J. R. *Simon De Montfort*. Cambridge University Press (2001).
- Melve, L. *Historie – Historieskriving fra antikken til i dag*. Dreyers forlag Oslo (2010).
- Padgett J. F. & Ansell, C. K. Robust Action and the Rise of the Medici, 1400-1434. *The American Journal of Sociology*, Vol 98, No 6. (1993), S. 1259-1319.
- Ridgeway, H. *The Lord Edward and the Provisions of Oxford (1258): a study in Faction*. Coss, P & Lloyd. S (ed.). Thirteenth Century England: I. Proceedings of the Newcastle upon Tyne Conference 1985. The Boydell Press (1986).
- Ridgeway, H. *King Henry III and the 'Aliens', 1236 – 1272*. Coss, P & Lloyd. S (ed.). Thirteenth Century England: II. Proceedings of the Newcastle upon Tyne Conference 1987. The Boydell Press (1988).
- Ridgeway, H. *Dorset in the period of baronial reform and rebellion, 1258-67*. Institute of Historical Research. University of London. (2013). S. 18- 42
<http://onlinelibrary.wiley.com.pva.uib.no/doi/10.1111/1468-2281.12044/epdf>
- Valente, C. *The Theory and Practice of Revolt in Medieval England*. Ashgate (2003).
- Wasserman, S & Faust, K. *Social Network Analysis: Methods and Applications*. Cambridge University Press (1994).

Appendix

Figur 1. De tjuefire utvalgte til parlamentet av Oxford.

Figur 2. Medlemmene av rådet av femten bestemt ved parlamentet av Oxford i 1258.

Figur 4. Simon de Montforts grad av støttespillere i reformgruppen 1258.

Figur 5. Simon de Montforts nettverkssoner. En måte å etablere støtte gjennom «svake bånd». A og B representerer potensielle nye aktører egoet (Montfort) kan ha opprettet kontakt med gjennom venner-av-venner teorien.

